

Ducuntur etiam argumenta.) Absoluti iam priores locos: nunc ad reliquos accedit, qui aliquanto longius recedunt ab re de qua dicitur, tamen ad rem referri possunt.

CICERO.

Coniugata dicuntur, quæ sunt ex uerbis generis eiusdem. Eiusdem autè generis uerba sunt, quæ orta ab uno uariè commutantur, ut sapiens, sapienter, sapientia. Hæc uerborum coniugatio *ὁμογενής* dicitur: ex qua huiuscemodi est argumentum, Si compascuus ager est, ius est compascere,

SEVER. BOETIVS.

DEFINITIO Coniugatorum à Cicerone prolata, talis est, Coniugata dicuntur, quæ sunt ex uerbis generis eiusdem, id est, quæ ab uno uerbo uariis inflectuntur modis. Ex eodè quippe genere uerba sunt, Iustitia, iustus, iuste, iustum, et quæ cuiusq; alia in diuersas possunt uocabulorum species inflecti. Quæcūq; enim ab uno quolibet orta, uariè cōmutantur: hæc à Græcis quidem *ὁμογενής* dicuntur, apud Latinos uerò Coniugata. Nam quod Græci *ὁμογενής* dicunt, nos Coniugationem appellamus. Hæc autem sunt ut sapiens, sapienter, sapientia, et quæcūq; in uariis partibus orationis, uariisq; inflexiones, ab uno quodam ducta cernuntur. Ex coniugatis igitur, argumenti nascentis hoc exemplum est: Sit enim dubitabile, an in aliquo agro mihi atq; uicino simul pascere liceat pecus: id autem est, an ius sit cōpascere. Subiectū igitur est Ager. Compascere uerò, prædicatum. Facimus igitur argumentum hoc modo, Hic de quo queritur ager, compascuus est, in compascuo autem licet compascere: in hoc igitur agro licet compascere. Hic igitur compascendi iuris argumentum, ex compascuo sumptū est: ex coniugato uidelicet: Cōpascere enim est Compascuū, coniugata sunt. Sumptum uerò est argumentum,

iūs

ius esse compascere: quoniam in sit ager compascuus: sed coniugata est Compascuum ei, quod est Compascere. A cōiugatis igitur sumptum est argumentum: quod coniugatum, in ipso est de quo agitur, id est in compascuo: omnia enim ex eodem fluunt: et sui sunt cōtinentia, atq; se respicientia. Factum est igitur argumentum ex eo, quod est in ipso ab affectis, id est coniugatis. Maxima uerò propositio: Coniugatorum, in eo quod cōiugata sunt, unam atq; eandem esse naturam: uel etiam sic, Cui conuenit aliquid, huic etiam coniugatum eius posse sociari.

IOAN. VISORIVS.

Coniugata dicitur quæ sunt ex uerbis generis eiusdem.) Paulò antè diximus ex eo uocata fuisse coniugata, quod ipsa uocis similitudine sub unum quasi iugum deuincta sint, ut est sub sapientia, sapienter, sapiens, sapere. Propterea Cicero sic ea finit, quæ sunt ex uerbis eiusdem generis, id est, eiusdem originis. Genus enim nonnunquam pro origine capitur, qua significatione Iuppiter Agammonis genus dicitur, id est, eius genealogiæ principium. Nam Iupiter Tanali pater fuit: Tanalus Pelopis: Pelops Atrei: Atreus Agamemnonis. Eius significationis Porphyrius in sua quoque Isagoge meminit: quæ generis significatio quadrat cum eo quod Cicero subdidit dicens: Eiusdem autem generis uerba sunt quæ orta ab uno uariè commutantur. Oriuntur ab uno quæ e idem principium dictionis habent. Variè commutantur, quorum finis diuersus est. Cuius generis hæc tres uoces sunt Iustitia, Iustus, Iuste. Nam carū idem est caput ius, ius, ius, diuersus uerò finis titia, ius, te. Eiusmodi coniugatio Græcè *ὁμογενής*, Coniugata quoque uocantur *ὁμογενής*.

Si compascuus ager est.) Si dubium est, An mihi, uicinoq; meo liceat pecus simul pascere in eodem agro. Ex loco à coniugatis hoc argumentum de promam: Hic igitur compascuus est, id est, cōmunis pascendo totius uiciniæ pecori: Licet igitur compascere, id est, ut meum pecus simul tecum in eo pascam. Com-

pascuus

pasuus & Compascere coniugata sunt. Coniugatorum triplex est distinctio. Nam alia solius similitudinis nomine, non etiam si gnificatione cōiugata dicuntur, ut officii & officiosus, somnus & somniculosus. Alia sola significatione coniungantur, ut uirtus & probus, seu maui studiosus. Alia nomine simul & significatione coniugata sunt, ut sapiens sapientia, iustitia iustus. Coniugatorum non tam creber est usus, quam aliorum locorum. Nam quod ad alterius probationem sumitur, eo certius esse debet, & notius, cui probando adhibetur: uerum cōiugata ferè ex æquo uel nota, uel ignota sunt: quippe que parum distent, neque modo, sed & nomine plerumque arctissime iungantur. Quo fit, ut Quintilianus ridiculum putarit inter locos ea numerare, nisi Cicero his usus hoc in loco fuisset. Non sunt tamen, teste Rodolpho, negligenda. Quandoque enim acuminis, quandoque uirium multum, quandoque utrunque habebunt. Inspicienda sunt igitur, & pertractanda. nam aliquid fortasse uel ex ipsis, uel quod ad alios locos pertineat, dabunt: & quod in altero coniugatorum querentes, nō inuenissemus, alius in altero nos ad monebunt, ut si potentia bona uel mala queras, ea facilius & expeditius in homine potenti posita consequeris, cum eorū pericula, cautionem, beneuolentiam, inuidiam, uirtutes, scelera, honestos, foedosq; exitus spectaueris. Insuper ad definiendum profunt. Nam ex sapientis persona, & officijs, & actionibus clarius, quid sit sapientia, scies, quam ex ipso sapienti nomine. Denique exemplorum nonnullorum uis ex hoc loco petitur, ut exul Rutilius, uinctus Regulus, Fabricius pauper, miseri non fuerunt: non sunt igitur exilium, uincula, paupertas, misera.

BARTH. LATOMVS.

Coniugata dicuntur.) Dissert hic LOCUS ab eo, qui ex notatione est, quoniam ille ex uerbo tantum, hic ex re subiecta uim habet. Itaque ex coniugatis est, Compascuus est ager, ergo licet compascere, cum in compascuo quasi ius compascendi intelligatur:

etur: Ex Notatione autem, compascuum id dicitur, in quo simul pasceitur: nempe igitur uicini compascuus est ager, in quem tu pecus compulisti. Sic ex coniugatis est, Saxa & fistes arma non sunt, ergo armati non fuerunt qui his uim fecerunt. At si dicas, Armari ut se saxis & fistibus, ergo armati fuerit, ex notatione erit, cum ex ui uerbis sit ductum argumentum. Armare enim, & instruere, & uera arma capere significat.

CONIUGATA sunt uicini loci etymologia: Brutus scelerate fecit quando occidit Cæsarem, ergo fuit sceleratus. item: Cæsar clementer fecit, ergo fuit clemens. item: Homines sunt precipue ad humanam societatem conseruandam nati, ergo ea uirtus est potissima que eam conseruat. Est quando à nomine ad aduerbium, ab adiectiuo ad substantiuum, &c. Regula de Coniugatis: Cui tribuitur coniugatum unius casus, tribuitur coniugatum alterius quoque.

Med. CHRIST. HEGEND. *Sammaleg*
Coniugata dicuntur.) Aristoteles in secundo Topicorū coniugata uocat *ὁμοίωμα*, & ita finit: coniugata uerò dicuntur, que secundum eandem coniugationem sunt uniuersa, ueluti iustitia, iustus, iustum iuste. Si compascuus ager. Si queritur an in aliquo agro uicino duobus compascere liceat, huic dubio ita fidem feceris: Compascuus est ager, ergo compascere licet. Porro compascere & compascuus, cōiugata sunt. Ex uno enim ora sunt uerbo. Exempla alia. Is habet usum ædium, ergo habet ius ædibus utendi, ut ipse tantū inhabitet, nec alios hoc iure uti sinat: par agrapho, item is. instit. de usu & habitatione. Itē, Petrus ciuitatem amisit, igitur ciuium numero exemptus est, par agrapho, Cum autem. Insiit. Quibus modis ius patrie potestatis soluat.

CICERO.

A Genere sic ducitur, Quoniam argentum

omne

omne mulieri legatū est, non potest ei pecunia, quæ numerata domi relicta est, non esse legata. Forma enim à genere, quoad suum nomen retinet, nunquā sciungitur. Numerata autē pecunia nomen argenti retinet, legata igitur uidetur.

SEVER. BOETIVS.

GENVS est, quod de qualibet specie, in eo quod quid est, prædicatur. In eo autē quod quid est prædicari dicitur, quod de qualibet specie interrogantibus quid sit id, & responderi conuenit: & eius, de qua respondetur, speciei substantiam monstrat. Semper uerò genus propria specie maius est, eamq; intra ambitū suæ prædicationis includit. Quò sit, ut quāuis in alia quoq; dispartiri genus possit, specie tamen suā nullo modo derelinquat. uelut animal prædicatur quidē de homine, & hominis substantiam monstrat. Interrogātibus enim nobis quid est homo: Animal, respondetur. Idem tamen deduci in alia potest, uelut in equū atq; bouem, quæ animalia nuncupantur: sed ita deducitur in diuersa, ut unamquāq; earū specierum, quas continet, non relinquat. Vt bicūq; enim fuerit homo: necesse est, ut sit animal, homo enim animal est. Idemq; de boue, ac de cæteris. Ergo liquido demonstratū est, nomen generis à specie nullo modo separari: quòd si aliquando generis uocabulum uniuersaliter enuntietur: necesse est omnēs species designari: ut, si quis dicat, Omne animal, & hominē designabit & bouem, & cæteras omnes species sub animalis nomine collocatas. Quæ cimita sint, Quidā testamento mulieri argenti omne legauerat: Queritur an ei etiam numerata pecunia sit legata. Numerata igitur pecunia, in hac questione subiectū est: Legata uerò prædicatū. Cōsidero igitur in alterutro eorum quidnam insit: ut ex eo quod in ipso est, ali-quod argumentū requiram. uideo subiectū terminū, qui est Numerata pecunia: habere Argenti genus quod, scilicet affectum

est,

est ad speciem suā ad quam refertur. Quæ enim ad seiuicem referuntur, affecta sunt. ergo, quoniā argentum omne legatum est, & genus speciem propriam non relinquit, necesse est, ut numerata quoq; pecunia sit legata. Nam cum omne nomen generis legatum sit: nihil de speciebus uidetur exceptum. uelut, si quis dicat, omne animal uiuere: non, ut arbitror, hominem tantum, uel bouem, uel equum, uel sigillatim cætera, uel unum, uel plura uiuere dicit: ut tamen aliqua cum sint animalia, uitæ munere carere contendat, sed omne prorsus quicquid fuerit animal, uiuere proponit. Cum igitur omne genus, id est, omne argenti legatū sit: nulla species excipitur. At numerata pecunia, argentum est: sit igitur ut numerata quoq; pecunia legati uocabulo possit includi. Est igitur questio quidem, ut dictum est, an numerata pecunia legata sit: Argumentum, ab eo quod in ipso est, id est à genere, quod inest proprie speciei: quod ita inest, ut ad id referatur, hoc autē est argenti. ab affectū uerò, à genere: prædicatur enim ut genus argentum de numerata pecunia. Interrogantibus enim nos, quid sit numerata pecunia, iure respondemus, argenti. Maxima propositio est, Cui cōuenit omne genus, eidem unamquāq; specie conuenire. Quom Marcus quoq; Tullius diuersis quidē uerbis, sed eadem significatione proposuit, dicens, Forma enim à genere, quoad suū nomen retinet, nunquam sciungitur.

IOAN. VISORIVS.

A genere sic ducitur. Quid sit genus superius diximus. Non pigebit tamen rursus definire: Genus igitur notio est (Sic enim postea Cicero definit) ad plures differentias pertinens, ut scientiæ genus est. nam ad plures differentias, id est, ad plures species inter se differentes pertinet: ut ad Physicæ, Ethycæ, Logicæ. Genus teste Quintiliano, ad probandam speciem minimum ualet, ad resellendam plurimum. Nam si genus tollas, speciem quoque tolles, ut, si non est uirtus, iustitia non est. Cōtrā, si genus affirmes, non protinus speciem affirmabis, quia non

continuo

continuo sequitur Iustitiam esse si uirtus est. Cicero tamen contra Quintilianum præceptum argumentari cupiam in hoc genere minus uersato fortasse uidebitur, ut potè qui nunc ex affirmatione generis speciem confirmet: exempli causa: Argentum genus est, Numerata pecunia species. omnis enim numerata pecunia argentum est, non autem contra. Numeratam pecuniam uocat, quæ ad manum est & in promptu, non autem quæ in nominibus uel tabulis est. Sic igitur argumentatur. Omne argentum mulieri legatum est: igitur pecunia numerata legata est. Verum hic nodus ita dissoluitur. Dixit Quintilianus ad probandam speciem nimum ualere genus, non autem minime. Quare aliquo modo ualeat: nempe si in uniuersum sumatur, id est, si signum uniuersale (quale est Omnis) generi præponatur. ut Omnis magistratus Romanus est in potestate populi Romani: igitur Consulatus. non autem sic: magistratus Romanus est in potestate populi Romani, igitur Consulatus. Nam hæc argumentatio simili argumentatione refellitur. ut Animal est, igitur homo est: arbor est, igitur Platanus est, non sanè sequitur. Legatum est. Est autem legare, aliquid testamento relinquere, quod sit ei, cui legatum est, ab herede præstandum. Sic enim Iustinianus titul. x. de Legatis, legatum definit: Legatum donatio est, à defuncto relicta, ab herede præstanda. Forma enim à genere. Quamuis genus sine singulis formis esse possit, tamen sine omnibus esse non potest. Nam si genus omne dicis, formam etiam dicis: quare forma quoad suum nomen retinet, id est, quoadiu forma est, à genere in uniuersum sumpto, nunquam sciungitur hoc est, genus non est sine specie: si totum genus, non autem partem generis accipias.

BARTH. LATOMVS.

A genere sic ducitur) Huius loci Maxima est, Sublato genere formas omnes tolli: & uniuerso genere confirmato, formas quoque omnes, uel unamquamlibet earum confirmari. Itaque efficitur

ficitur, ut si omne argentum legatum sit, pecuniam quoque numeratam legatam esse: quoniam numerata pecunia forma est argenti, quod in numeratum, & non numeratum diuiditur. Sic Omne animal fuit in arca Noë, ergo & leonem fuisse probetur.

A genere sic.) A genere ad speciem ualent argumenta negativa: ut, illi uino est interdictum, ergo uinum Creticum, est interdictum. Illa argumenta affirmatiua non ualent: Vt uinum licet bibere, ergo Creticum licet, non sequitur.

CHRIST. HEGEND.

Forma enim à genere.) Cicero speciem uocat formam: partim quòd ueluti forma tollit materiam ipsius ruditatem, & eam ut forma, ita species generis ipsius confusionem tollit. Nam si dicas animal, confusum quiddam est: at si generi addas hominem, uel uaccam, uel leonem, generis confusio cessat. partim speciem uocat formam, quòd species sit communis imago quædam nature, & forma, quæ est in multis indiuiduis adumbrata & concepta ab animo nostro: ut cum uideas multos equos, circumfers animo impressam imaginem equi, & tanquam adumbratum simulachrum, ut ubicunq; gentium sis, equum cognoscas. Porro Aristoteles speciem uocat à se, sublato ideam.

CICERO.

A Forma generis, quã interdum (quo planius accipiatur) partem licet nominare, hoc modo, Si ita Fabiæ pecunia legata est à uiro, si ea uxor mater familiæ esset, si ea in manum uiri non conuenerat, nihil debetur. Genus est enim uxor: eius duæ formæ, una matrum familiæ*, hæ sunt quæ in manum conuenerunt: altera earum quæ tantummodo uxores habentur. Qua in parte cum fuerit Fabia, legatum ei non uideatur.

b

SEVER.

et in summo locum, etc.
 uocabitur. lib. 4. Maxima
 est. in po. cui in in
 sic non in uerbo, etc.
 *ei uiro rem. n. misella

*earum

SEVER. BOETIVS.

SPECIES est, que proprijs differentijs informata, sub prædicatione generis collocatur. Differentie uero proprie à ceteris eam speciebus separant atq; seungunt. uelut homo, cum sit animalis species, differre ipsi informator, rationalitatis atq; mortalitatis, & seungitur ab his animalibus, que æterna sunt, uelut sol à Platonicis creditur, & ab his animalibus, que sunt rationis expertia. Cum igitur omnes species inter se proprijs differentijs distent: necesse est, quod de altera specialiter dicitur, id in aliam non posse transferri: uelut quod de homine dicitur specialiter, idem de equo atque boue non possit intelligi. Dicitur autem de specie, quoties genus ipsum ueluti in quandam contrahitur portionem. Velut si quis dicat, illud animal sibi adduci debere, quod sit rationale & mortale: non utiq; de equo, uel boue, aut de cæteris: nisi tantum de homine dictum esse intelligitur. Ut igitur generaliter dictum genus, omnis species claudit, cum quis dicit, Omne animal: sic quodlibet animal designatum speciem facit, que cum ita sint: à forma generis, id est ab specie generis tale sit argumentum, quam formam generis Cicero partem sæpe nominat, quod id quod dicitur, planius fiat. Notius enim nomen partit, quam formæ. Quod autem distet forma à partibus, & nos strictim superius diximus, & paulo post à Cicrone ipso latius explicabimus. Nunc de proposito uideamus exemplo. Vxoris species sunt due: una matrum familiâs, altera usu, sed communi generis nomine uxores uocantur. Fit uero id sæpe ut species ipsædem nominibus nuncupentur quibus & genera. mater familiâs non poterat, nisi, conuenisset in manum. hæc autem certa erat species nuptiarum. Tribus enim modis uxor habebatur: usu, farre, cõemptione: sed consarreatio solis pontificibus conueniebat. Que autem in manum per cõemptionem conueniant, hæc matres familiâs uocabantur: que uero usu uel farre: minime. Cõemptio uero certis solennitatibus peragebatur, & sese in cõ-

mendo

mendo inuicem interrogabant: uir ita: An sibi mulier mater familiâs esse uellet: illa respondebat, uelle: item mulier interrogabat, An uir sibi pater familiâs esse uellet: ille respoðebat, uelle. Itaq; mulier, uiri conueniebat in manum. & uocabantur hæ nuptiæ, per cõemptionem: & erat mulier mater familiâs uiro loco filie. Quam solennitatem in suis Institutis Vlpianus exponit. Quidam igitur extremo iudicio omne Fabie uxori legauit argentum, si quidem Fabia ei non uxor tanti, uerum etiã certa species uxoris, id est mater familiâs esset: queritur an uxori Fabie legatũ sit argentum. Vxor Fabia subiectum est, Legatum argentum, prædicatum. Querõ igitur, quodnam ex his argumentum sumere possim, que in questione sunt posita: ac uideo uxori duas inesse formas: quarum unã tantum uxor est, altera mater familiâs, que in manum conuentione perficitur. Quod si Fabia in manum non conuenit: nec mater familiâs fuit: id est non fuit ea species uxoris, cui argentum omne fuit legatum. Quocirca quoniam id quod de alia specie dicitur, in aliam dici non conuenit: cumq; Fabia præter eam speciem sit, que in manum conuenit, id est, que mater familiâs sit, & uir mater familiâs legauerit argentum: non uidetur Fabie esse legatum. Que estio igitur ut dictum est, An uxori Fabie omne argẽtum legatum sit: Subiectum, Vxor Fabia: Prædicatũ uero, Legatum argentum. Argumentum ab eo, quod est in ipso, de quod queritur, id est, ab eo quod est in uxore, de qua queritur. Est autem in uxore, de qua queritur, species uxoris: ea scilicet que in manum non conuenit que ad eam affecta est. Omnis enim species ad suum genus referitur, id est omnis formata factum est igitur argumẽtum ab eo quod est in ipso, ab affectis à forma generis. Maxima perpositio est, Quod de una specie dicitur, idem in altera non conuenire.

IOAN. VISORIVS.

À forma generis. Formam generis speciem appellat, formam autem per se non dixit, sed generis formam. nomen enim

h. 2. forme

B. D. C. O. L. D. 2.

forma uel speciei uel comparatione ad genus inditum esse uideatur, dicta q; species est, uel (ut Cicero maluit) forma, quod confusum, & informe genus explicaret, & specieiendum (sic enim ueteres loquebantur) nobis exhiberet, id est, adhibitis suis differentijs formaret. Ipsius enim differentiam speciei, si generi coniungas formam habebis. Quapropter Cicero paulo post eam sic finiet: Forma est notio, cuius differentia ad caput generis quasi fontem referri potest. A forma dupliciter argumentum trahitur. Nam unius forme confirmatio uel est alterius refutatio, uel generis approbatio. Prioris exemplum hoc est: Homo est, igitur bellua non est. Vides ut illius affirmatione speciei, sequitur huius infirmatio. Posterioris uero sic: Iustitia est, igitur uirtus est: ex illa specie sequitur hoc genus. Nam species (auctore Quintiliano) sui generis firmam probationem habet, infirmam refutationem. Nunquam enim a specie tolletur genus, nisi species omnes, quae sunt generi subiectae remoueantur, ut non sequitur, Iustitia non est, non igitur uirtus. Potest enim esse, fortitudo uel prudentia, uel aliqua id genus, Verum huiusmodi remotio non huius est loci, sed illius, qui a partibus dicitur. Partes enumerare licet. Partes hoc in loco species appellat, qui tamen postea formas idem esse quod partes negabit. Sed hoc iam solutum est: & rursus hunc in modum soluitur. Partes duplices sunt membra scilicet & species. Verum quaestio nascitur. Si cum a forma nos argumentamur, partes ut Cicero tradit, enumerentur, non igitur hic locus ab illo differt, qui ab enumeratione partium uocatur. Sicut enim partes enumerantur, & propterea Partium enumeratio dicitur: ita hic partes enumerandas esse Cicero praecipit. At diluitur. Et si hoc in loco partes enumerare licebat, non sic tamen enumerantur, ut totum, id est genus, uniuersaliter colligatur: sed propterea Cicero iubet eas enumerari, ut si in earum aliquam id de quo queritur includere posimus, statim genus concludamus. Cui enim formarum aliqua conuenit, eadem

dem conueniet genus. Quia (sicut ante diximus) forma a genere, quo ad suum nomen retinet, nunquam sciungitur. Aut si genus non includas, reliquas species negabis. Nam unius speciei affirmatio alterius negatio est: ut pote quae diuerse sint, neque de se inuicem dicantur. Si ita Fabiae pecunia legata est. Ut exemplum Ciceronianum a specie petitum illustremus, uoces aliquot huius contextus explicanda sunt. Uxor genus est, cuius diuersae sunt species. Vna mater familiae, quae uere uxor est. Altera matrona, tantum uxor nomine communi dicitur. Matrona autem dicta est, ut Gellius & Budaeus tradunt, quae in matrimonium cum uiro conuenit, quod in eo matrimonio maneat, etiam si sibi liberi nondum nati forent. Dicta q; est ita a matris nomine non iam adepto, sed cum spe & omne mox adipiscendo, unde ipsum quoque matrimonium dictum est. Mater uero familiae appellata est ea sola, quae in mariti manu mancipioque esset: quoniam non in matrimonium tantum, sed in familiam quoque mariti, & in eius heredis locum uenisset. Si ea in manum uiri non conuenerat. Id est, si Fabia in potestate uiri non sit, nam manus pro potestate capitur. Aut potius, si in manum per mutuam emptionem non uenerit. Nihil ei debetur. Id est, pecunia legata ei a uiro non est. Tribus autem modis uxor (ut ait Budaeus) antiquitus habebatur, usu, farræ, & coemptio. Quae usu & farræ fiebant, matronae uocabantur. Quae uero per coemptionem in manum mariti conuenerant, matres familiae dicebantur. Coemptio certis solennitatibus peragebatur. Nam uir & mulier sese coemendo interrogabant: uir ita mulierem: an mulier sibi mater familiae esse uellet: illa uelle respondebat. Item mulier uirum interrogabat, an ille sibi patri familiae uellet esse: respondebat uelle. Et id est quod dicimus in manum mancipiumque uiri conuenire: quae solennitas Coemptio uocabatur. Ut igitur ad argumenti explanationem ueniamus, uir moriens uxori suae Fabiae pecuniam legauit, id est testamento reliquit, ea conditio

Gell. Noct.
Att. lib. 18.
cap. 6.

ne, si mater familiās esset: quòd si in manum mariti non conuenisset, id est, si mater familiās non esset, sed tantum uxor, quae matrona dicitur, nihil ei legauit. Sic igitur argumentum struitur. Fabia matrona est, id est tantum uxor. non est igitur mater familiās, neque in manum mariti conuenit. Quare nihil ei à uiro legatum est.

BARTH. LATOMVS.

A forma generis.) Forma & genus mutuisunt loci: quia sicut ex genere ad formam, ita à forma ad genus argumētamur. Sed hoc interest, quòd ad genus potest separari à forma, nisi uniuersum sumatur, forma à genere nunquam separatur. Ergo si pecunia numerata legata est mulieri, certe argētum legatū est: quòd est à forma ad genus. Sed Cicero alio exemplo utitur, ex alia uihuius loci, nempe ut certa forma posita, si ea uera non sit, nihil efficiatur, quòd ad differētiam referri potest: ut cum uxori matris familiās pecunia legata sit, si ea mater familiās non sit, nihil deberi. Differt enim mater familiās ab ea, quae usu tantum uxor habetur. Partes enumerat cum dicit: Genus est enim uxor: eius duae formae &c. quòd facit ut partes in argumento planius accipiantur. Addit in exemplo, si ea in manum uiri non cōueniat, id est, si ea mater familiās facta non erat. Tribus enim modis ducebatur uxor apud ueteres, usu, farrē & cōmptione. Confarreatio, ritus erat nubendi, qui ad Pontifices tantū pertinebat. Vsu uxor erat, quae tantum cohabitabat uiro, ad sobolem procreandā, nequeius successione ab intestato habebat, quae & concubina uocabatur. Cōmptione mulier in manum uiri conueniēbat, his uerbis, Vis mihi mater familiās esse uolo, inquit mulier: & uicissim illa uirū interrogabat, Vis mihi pater familiās esse uolo, inquit uir, quo factō mulier filiae loco erat marito, & mater familiās appellatur, & ab intestato succedebat. Huc respexit Vergilius cū dixit de Augusto: Tēq; sibi generum Tethys emat omnibus undis: nimirum cōmptionem significans, qua ius bonorū inuicem

Verg. Geor.
lib. 1.

uirō

uirō ac mulieri acquirebatur.

A forma gen. A specie ad genus est affirmatiuum argumentum. Caesar est præditus clementia, ergo præditus uirtute. Paulus ita argumentatur, Vos iudei estis sacrilegi, ergo estis peccatores. Genus est enim uxor. Quia quando species à qua certo nomine caret, mutuatur generis nomen. Est autem Mater familiās, quae in manum uiri per cōmptionem conuenit, quaeq; in societatem omnium bonorum uenit. In manum uiri conuenire, est promittere sic, ut mea bona sint illius, & illius mea. Cōemptio autem certo ritu peragebatur. Nam interrogabant se inuicem, uir ita, An mulier uellet sibi mater familiās esse: illa respondebat, Velle. Item mulier interrogabat, An uir uellet sibi pater familiās esse: ille respondebat, Velle. Itaq; mulier conueniebat in manum uiri, & dicebantur nuptiae per cōmptionem factae. Huc allusit Virg. cum ait, Tēq; sibi generum Tethys emat omnibus undis, id est, dabit tibi omnes undas, atq; ita cōmptionem faciet. Cicero sic argumentatur: Ipsa non uenit in manum uiri, & non potest per cōmptionem facta mater familiās, ergo illi non est legatum argentum. Regula de genere Cui adiungitur genus, adiungitur quoq; species: Cui tribuitur species, tribuitur quoq; genus.

CHRIST. HEGEND. Summat

Si Fabiae pecunia, &c. Vt intelligatis exemplum Ciceronis, ad hoc aduerte: Vxorem esse genus, eius specie esse matrem familiās, & concubinam. Mater familiās est, quae in manum mariti conuenit, hoc est, quae legitime marito nuptia, in potestatem mariti tradita, & bonorum mariti socia existit. Ceterum concubina, quae ut hic inquit Cicero, usu tantum habetur, hoc est, loco uxoris alicuius habetur.

CICERO.

A Similitudine, hoc modo, Si ædes exese cor
h * ruerunt,

ruerunt, uitium ue fecerunt, quarum ususfructus legatus est, hæres restituere non debet, nec rescire: non magis quam seruum restituere, si is cuius ususfructus legatus est, deperisset.

SEVER. BOETIVS.

SIMILIA dicuntur, quæ eiusdem sunt qualitatis, ex quibus hoc modo sumitur argumentum. Quidam testamento ædium ususfructum legauit, id est concessit ædes, ut his alius, dum uiueret, uteretur: hæc ceperunt uel uitium facere, id est ruinam minari, uel etiam corruerunt. Petit igitur ab hærede is, cui ædium ususfructus legatus est, ut earum sibi ædium quæ à testatore legate sunt damna compenset: & ædes quæ uitium fecerunt, uel corruerunt, restituat. Queritur an earum ædium quarum ususfructus legatus sit, uitium uel ruinam hæres restituere cogatur. Huic igitur subiecta quidem oratio est, ueluti quidam terminus, Aedium, quarum ususfructus legatus sit, ruina uel uitium. Prædicata uerò oratio loco termini constituita: Ab hærede restituito. sumo igitur à simili argumentum, hoc modo, Quoniam, si quis serui ususfructum legauerit, isq; seruus aliquo modo deperierit, non cogitur restituere hæres seruum: ne nunc quidem cogitur hæres restituere ædes, quæ in ususfructum legate, ruinam, uitium ue fecerunt. Similis est enim serui ususfructus legatio, ædium ususfructus legationi. Simile etiam est seruum in ususfructum legatum, si deperierit, ab hærede non restitui, & ædium in ususfructum legatarum uel ruinam uel uitium restitui. Est igitur quæstio quidem, An ædium in ususfructum legatarum uitium, uel ruinam hæres restituere cogatur. Termini uerò, subiectus quidem, Aedium in ususfructum legatarum uitium uel ruina. prædicatus autem, Ab hærede restituito. Argumentum uerò, ab eo quod in ipso est, id est ab eo quod inest uel ruina, uel uitio ædium ususfructum legatarum. Id autem est affectum

fectum, id est similitudo, Omnis enim similitudo ei inesse perpenditur, quod est simile: similitudo uerò est serui ususfructus legati pereuntis: quem restituere hæres non cogitur. Maxima uerò propositio, Similibus rebus eadem conuenire.

IOAN. VISORIVS.

A similitudine. Similitudo est in qualitate collatio. ut ædes exese, quarum ususfructus legatus est, cum seruo mortuo, cuius uitium legatus est ususfructus, conferuntur in eo quod est, Ab hærede, quem Iurisconsulti proprietarium uocant, ei qui legatarius est, non restitui. Legatarium appello, cui aliquid legatum est. Est autem ususfructus, autore Iustiniano, ius utendi fruendi rebus alienis, salua rerum substantia. & eiusmodi ius in corpore est, quo sublato, ipsum quoq; tolli necesse est. Sic igitur à similitudine argumentum deducitur: Si seruus deperijt cuius ususfructus legatus est, hæres cum legatario restituere non debet: ita si ædes exese corruerint, quarum ususfructus est legatus, non sunt ab hærede legatario restituende. Detur alia similitudo, ut locus hic clarior euadat. Quemadmodum ferrum usu splendet, sic animi nostri uigor exercitatione nitescit. Vel sic, In facie plus offendit neuis aut uerrucula, quam in reliquo corpore grædes macule aut cicatrices: ita exigua delicta magna uidentur in principe, cuius uita in conspectu est. Quare Iu. S. Satyra merito dixit, Omne animi uitium tanto conspectius in se Crimen habet, quanto qui peccat maior habetur.

BARTH. LATOMVS.

A similitudine hoc modo. Similitudo est rerum differentium eadem qualitas, siue ea substantialis sit, siue accidentalis, ut homo homini similis est, uirtus uirtuti, sapiens sapienti. Huic Differentia opponitur, quæ est rerum inter se collatarum diuersa qualitas: quam & dissimilitudinem appellat Cicero: ut inter hominem & leonem, uirtutem & uoluptatem, oratorem & cithæradum, perseverantiam & pertinaciam, tyrannum & regem.

h 5

Ex

Ex similitudine argumentum est: Si ususfructus serui extincti prestandus non est, neque ædium ruinosarum prestari debet. Item, si tutor fidem prestare debet, debet et procurator, quoniam uterque ex bona fide aliena negotia gerit. Item, si continentia laudanda est, laudatur et abstinentia, quia utraq; ad moderationem cupiditatis pertinet. Differt similitudo à paribus, quæ inter comparata referuntur: quoniam similitudo circa qualitatem est, comparatio circa quantitatem.

ILLVD ignorandum non est, aliud etiam genus similitudinis esse, quod sumpsum à re simili quandam imaginem rei ostendit, quod Oratorum et Poetarum proprium est: neque ad inuentionem argumenti, sed ad elocutionis ornatum pertinet. Distinguitur etiam à superiori hoc modo, quod in illo, duo, in uno tertio, in hoc autem, duo in duobus conferuntur. Eius exemplum ex Quintiliano huiusmodi est, Sicut uascula oris angusti superfusam humoris copiam respuunt, sensim autem instillantibus replentur: sic tenera puerorum ingentia, quæ magna sunt, non percipiunt, parua et uiribus suis apta facilius adascunt. Sed de hoc toto genere uide Rodolphum, qui comparata à similibus distinguit, et utraq; ponit inter locos: sed sub comparatis utraq; Ciceronis et similitudinem et comparationem comprehendit. Oratorum genus similitudinis nusquam non est obuium apud Oratores et Poetas, et magnam uim illustrandæ orationi adfert. VITIUM ædes fecisse intelliguntur, cum ruinosæ factæ sunt. VSUSFRUCTVS, est ius alienis rebus utendi, fruendi, salua earum substantia. Id autem ius separatur à corpore, hoc est, à re in qua constituitur, quæ domini proprietarij manet: extincto autem corpore, aut alia causa iuris exiisset, ad proprietatem reuertitur.

À similitudine. De similibus hæc nota regulam, ut semper similia similibus tribuantur: Ut non est obligandum os boni tritor anti: ita non est fraudandus mercæde, qui operam suam tibi lo

cauit.

cauit. Sic Paulus: Qui in stadio cucurrerunt, palmam auferunt: ita et nos debemus omnia perpeti, ut consequamur uitam æternam.

Regula de definitionibus: Quæ competunt definitioni, competunt definito. Vitium facere, est rumpi. Muri uitium fecerunt, id est, rupti sunt. ita agger uitium fecit, id est, subsedit. Vfus dicitur quædam seruitus, ius quoddam in aliqua re, ut ea re ad nostrum usum utamur: Ut si habeam usum alicuius syluæ cædæ, tunc possum tantum secare ligni, quantum mihi opus est, nec amplius. Vsusfructus autem, cum ius habeo etiam fructum ex re illa uendere: ut cum syluæ ligna etiam alijs uendere possum. Magna sanè est controuersia inter Iurisperitos, utrum usum, an usumfructum habeat sacerdos: hoc est, disputatur utrum sacerdos ex illis suis redditibus seu prebendis tantum debeat uti, quantum ipsi opus est, et reliqua reddere ecclesiæ seu pauperibus.

CHRIST. HEGEND. *damnatus*

À similitudine. Est quæstio, an is qui legatus est ædium ususfructus, id est ius utendi fruendi ædibus, ita tamen, ut ædes illæ se maneant, debeat ruinam ædium in usumfructum sibi datarum restituere? Huic dubio sic fidem feceris. Si ab eo quod hæret in ipso, id est, terminis in quæstione subiecti uice positis, uidelicet uel ruine uel uitio ædium legatarum, argumentum duxeris, hoc modo: Ut si cui legatus est ususfructus serui, si seruus deperit, hæres eum restituere non cogitur: ita quoque is cui legatus est ususfructus ædium, si ædes ruinam acceperint, hæres eas restituere non cogendus est.

CICERO.

À differentia: Non, si uxori uir legauit omne argentum quod suum esset, idcirco quæ in nominibus fuerunt, legata sunt. Multum enim differt in arcane positum sit argenti, an in tabulis debeatur.

SEVER.

SEVER. BOETIVS.

IN rebus plurimum differentibus, quod de altera earum dicitur, non uidetur in alteram conuenire. Id cum ita sit, quidam argentum suum omne legauit uxori. Illa pecuniam quoque, quae in nominibus debebatur, suam esse dicebat: quod omnis pecunia nomine uocaretur argenti. Quaeritur an id quoque argentum, quod in nominibus debebatur, legatum sit. Hic igitur subiectus est terminus, Argentum, quod in nominibus debetur. Legatum uero, praedicatur. A differentia igitur faciemus argumentationem, hoc modo. Idem de plurimum differentibus rebus intelligi non potest. Plurimum uero differt argentum in arca ne sit positum, an in nominibus debeatur. Nam quae posita in arca pecunia est, iuris est nostri: in nominibus uero debita, non est nostra. nam quod mutuum datur, ex meo fit accipientis: atque ideo non cogitur eandem ipsam pecuniam debitor restituere creditori, sed aliam tantam. In arca uero posita pecunia, et in nominibus debita: non sunt argenti uel pecuniae species, sed differentiae. nam argenti species, signatum ac non signatum esse dicitur sunt. Qualitas uero pecuniae, in possessione posita uel non posita, sed non modis omnibus alienae, in his differentiis constat: ut alia sit in arca posita, reliqua in nominibus debeatur. Atque hoc dicitur dictum est, ne quis non a differentiis, sed a specie argumentationem ductam putaret. Qualitas enim substantialis non speciebus, sed differentiis annumeratur. Cum igitur suum omne quod fuerit argentum, ut uxori legauerit: cumque manifestum sit id ad eam pertinere: quod fuerit suum legantis, id est quod in arca fuerit conditum, non potest intelligi de eo quod in nominibus debebatur. Quoniam sicut dictum est, id quod in nominibus debebatur, ab eo quod in arca positum est, plurimum differebat. Facta est igitur argumentatio ab eo, quod in ipso ieratur, de quo quaerebatur. Quaerebatur uero de argento in nominibus debito. In hoc uero ieratur propria differentia, quae ab alio differebat argento,

eo

eo scilicet quod in arca positum fuerat. Id uero est effectum, id est differentia. Maxima uero propositio, de rebus plurimum differentibus idem intelligi non posse.

IOAN. VISORIVS.

A differentia. Differentia est in qualitate dissimilitudo, ut plurimum refert, in arca ne positum sit argentum, uel in nominibus. Nomina Cicero pro debitoribus hic accipit, uel tabellis in quibus nomina debitorum conscripta sunt, aut etiam pro syngraphis creditarum pecuniarum, et rationum capitibus, quo uerbo in Verrem saepe utitur. ut inquit: Recita nomina, hoc est, res, personas, causas, in quas ille, aut quibus expensum tulit. Idem actione tertia: Tabulae societatis a Carpinatio confectae, significabant multis nominibus et homines uersuram a Carpinatio fecisse. Porro lib. 3. Officiorum eo in loco, ubi meminit per anona illius fabulae Pythij et Canij, Nomina eodem in sensu usurpauit, cum inquit: Emit hortos Casius homo cupidus, at locuples, tanti quanti Pythius uoluit, et emit instructos: nomina facit, negotium conficit. Nomina facit dicit Cicero, pro eo quod est, debitorum se constituit. Vnde illud prouerbiale apud Columellam in primo: Vel optima nomina non appellando fieri mala. senerator Alpius dixisse fertur: id est quamuis locupletes habeas debitorum, tamen si diu iudicium ipsis non distaueris, usur usque non petieris, mala tandem fieri, id est ipsos tandem non soluendo tanto eri alieno fieri. Sicque in anem tandem persecutionem et nomina cassa ipsa fieri. Sed ad exemplum Ciceronianum reuertamur, quod est a dissimilitudine. Argentum, quod est in arca nostra, nostrum est: quod uero est in nominibus, non est nostrum. Nam mutuum datum est. Mutuum autem, ut inquitur Iurisconsulti, dicitur, quod ex meo tuum fiat. Ergo si quis aliquid alteri mutuauit, id est mutuo dedit, desinit esse possessor eius quod credidit, et is, cui creditum est, id ipsum incipit possidere: sic ut quamuis id quod mutuatus est, non sit redditurus, tamen tantum, quantum accepit,

refert

restituere debeat. Potest etiam à dissimilitudine hoc argumentum superiore facilius depromi, ut Si mulier laudatur, quæ pecuniam suam pluribus erogat, non protinus laudabitur ea, quæ formam suam pluribus largietur: nam alia pecunie, alia formæ ratio est. Vel etiam sic: Non timet mare, qui non nauigat: non bellum, qui non bellat: non latrones domi manens, non calumniatorem pauper, non inuidiam priuatus, non terræ motum, qui est in Galathia, non silumen qui est in Aethiopia: at superstitiosus omnia timet, terram, mare, ærem, cœlum, tenebras, lumen, strepitum, silentium, somnium.

BART. LATOMVS.

A' differentia.) Differentia, sicut iam dictum est, similitudini opponitur, quoniam ambo circa substantiam & qualitatem sunt: quæ causa etiam fuit Ciceroni, cur ea statim post genus & formam, item & alterum alteri subiungeret. Argumentum ex differentia est, Mulieri omne argentum, quod uiri fuit, legatum est: ergo non est legatum argentum quod in tabulis debetur. Differunt enim argentum, quod nostrum est, & quod in ære alieno est. Sic, Heredem, si quid tibi à defuncto debetur, appellare possis, legatarium non possis: quoniam differt heres à legatario, cum in illum competant actiones defuncti nomine, in hunc non competant. Vulgatum argumentationis genus, & nusquam non obuium, quotiescunq; ex diuersis rebus altera confirmata, alteram tollimus, sed non eccontrario, nisi sumantur contraria uel repugnantia, quæ ultrò citroq; siue affirmes, siue neges, nunquam in idem conuenire possunt. Quod in tabulis dicit, tabulas rationum intelligit, quæ accepti & expensi uocabantur, & quas creditores sibi & patresfamilie in rebus domesticis conficiebant.

A' differentia.) Differentia dicitur, quando tribuitur speciei aliquid propriè: ut homines canunt, lusciniæ non propriè canunt. Paulus ita arguit: Lex est nata ad coercendum, ergo non est iustificatio.

sificatio. Coercere est proprium legis, uel differentia: illa enim duo Aristoteles non separat, nos itaq; possumus eodem nomine comprehendere. Regula: Differentia non cadunt in idem.

Vir legauit omne suum argentum: quæ ratio, utrum etiam illud quod ei debebatur, sit legatum: Respondeo, Non: suum enim legauit. Porro quod debebatur, non erat suum. Eleganter dicitur, Nomina facere, id est credito dare, item In nominibus fuerunt, id est, debitores fuerunt. Cicero libro tertio Offi. Nomina facta sunt. Sic nomina deinde simpliciter pro debitoribus ponuntur Columel. Mala nomina sepe interpellanda sunt

CHRIT. HEGEND. *Jam natus*

A' differentia.) Quidam uxori omne argentum, quod suum esset, legauit: iam quæ ratio oritur, an etiam pecuniam quæ in nominibus erat, id est, debebatur marito, legata esset. Pecunia quæ in nominibus est, subiectum existit: legata prædicatum. Ut huic dubio fiat fides, uidentum est quid in subiecta uoce insit. Iam inest differentia, unde sic colligitur. Non ergo uxori uir legauit argentum, & c. Cicero exemplum, Iumpsi ex. l. Q. Mutius: para grapho, Argento omni legato. ff. de auro & argento legato: ubi sic dicitur: Argento omni legato quod suum esset, sine dubio non debetur id quod est in credito: hoc ideo, quia non uidetur suum esse quod uendicare non possit.

CICERO.

Ex contrario autem sic. Non debet ea mulier, cui uir bonorum suorum ususfructum legauit, cellis uinarijs, & olearijs plenis relictis, putare id ad se pertinere. Vt usus enim, non abusus legatus est. Ea sunt inter se contraria.

SEVER. BOETIVS,

Quod de aliqua re dicitur, id in eius contrarium non potest conuen

*deuorabat.

conuenire. Idem enim de duobus contrarijs intelligi nullo modo potest. Quidam igitur supreme uoluntatis arbitrio, uxori bonorum suorum usum fructum legauit: mulier cellas uinarias, oleariasq; plenas ad usum fructum proprium deuocabat. Queritur an penus quoq; usus fructus legatus sit. Penus igitur usus fructus, subiectus est: Legatio, predicatum. A contrario igitur sumitur argumentum, hoc modo, Vt uinum his quæ nobis utentibus permanent: his uerò abutimur, quæ nobis utentibus pereunt: ergo cum permanere, ac perire contraria sint, usus quoq; atq; abusus contraria necesse est iudicentur, quòd si cætera quidem utendo permanent, celle autem uinariae atq; oleariae utendo consumuntur: aliarum quidem rerum usus fructus esse potest, penus uerò non potest usus esse, sed potius abusus. Ergo cum uir uxori usum fructum bonorum legauerit: non potuit legare contrarium, quòd est abusus: est uerò abusus, uini atq; olei: uinum igitur atq; oleum ad usum fructum mulieris non potest pertinere. Argumentum, ab eo quod in ipso est, de quo agitur, id est ab usus fructus legatione: atq; ab affecto, id est contrario. Contraria uerò in contrarijs non ita sunt, tanquam definitio in eo quo definitur, sed tanquam relatio. Omnis enim relatio in re latius, omniaq; contraria non id quod sunt, id est qualitates: sed hoc ipsum quòd contraria sunt, in contrarijs esse dicuntur: quia non secundum qualitatem propriam, sed secundum plurimam distantiam sibi inuicem conferuntur. Maxima propositio est, Quod alicui conuenit, id eius contrario non conuenire.

IOAN. VISORIVS.

Ex contrarijs autem sic.) Contrarium est, ut inquit in Rhetoricis Cicero, quod in diuerso genere positum plurimum ei repugnat, cui contrarium dicitur, ut frigus calori, uitæ mors. (Vsum fructum.) Usus fructus secundum Iurisconsultos constituitur in fundo, iumentis, ædibus, seruis, et similibus rebus: exceptis his, quæ usu consumuntur, ut sunt uinum, oleum, frum

frumentum, uestimentum: quarum rerum nobis utentibus substantia nulla remanet: quibus proxima est pecunia numerata, nam ipso usu assidua permutatione quodam modo extinguitur. Cellas uinarijs & olearijs.) Id est, penus, nam ea omnia penus contineri dicuntur, quæ ad uictum priuati pertinet, si modo domi reposita ac recòdita sint. Vel ut Cicero in libris de nat. Deorum scribit, omne quo uestuntur homines penus est. Vide caput primum lib. 3. apud Gellium, ubi de penu sermo fit. (Vsum enim non abusus.) Donatus in Andriam apud Terentium, hoc inter uerba uti et abuti discriminis esse dixit: quòd ijs rebus utamur, quæ nobis utentibus permanent, neq; consumuntur: Illis uerò abutamur, quæ consumuntur, nec permanent: ut fundo et ædibus utimur: uino, oleo, et pane abutimur. Donati autem hæc uerba sunt: Utimur fructibus rei, quæ ab amantibus saluo usu nobis subministratur: abutimur, quando deperdimus et rem, et fructum. Nam usui est ager, domus: abusui oleum, uinum et cætera huiusmodi. A contrario uerò argumentum est: ut uitium est fugiendum, igitur amplectenda uirtus.

BARTH. LATOMVS.

Ex contrarijs.) Contrarium differat differentia, quòd quæ contraria sunt, non tantum differunt inter se, sed etiam alterum alteri e regione occurrat, ut bonum et malum: turpe et honestum: calidum, et frigidum: quæ proprie ab alijs contraria à Cicero aduersa uocantur. Alterum genus est priuantium, ut pietas et impietas, firmum et imbecillum, uiuum et mortuum, uisus et cæcitas. Tertium relatiuorum, ut duplum et dimidium, pater et filius, dominus et seruus. Quartum negantium siue contradicentium: ut inter affirmationem et negationem: ut sedere, et non sedere: doctum esse, et doctum non esse: uivere, et non uiuere. Quæ quatuor genera ab alijs opposita uocantur, de quibus inferius dicitur. Differentia autem inter plura est eiusdem uel diuersi generis, quorum unum id ipsum, quòd alterum est,

est, esse non potest: ut inter hominem, & leonem: prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam, quæ sunt diuersæ virtutis species, contraria minime dixeris. Sic durum molli opponitur, differt à frigido, sicco, & calido: & calidū opponitur frigido, sed differt ab humido, molli, & sicco. Ex contrario igitur argumentum est. Mulieri ususfructum bonorum suorum uir legauit: ergo non debet ea mulier petere, quæ in cellis olearijs & uinarijs sunt: quoniam ususfructus in his esse non potest, sed abusus potius, qui usus contrarius est. Usufructu enim res non consumitur, sed fructus capitur duntaxat, saluare i substantia: abusu autem res perditur, & profligatur. Huius loci maxima est, Contraria nunquam in idem conuenire posse, siue affirmes, siue neges, quod sumptis: nisi contraria mediata fuerint, ut album & nigrum, dulce & amarum: inter quæ multi medijs colores, & sapores interiecti sunt. In quibus eadem lex obseruanda est, quæ in diuersis, nempe, ut nunquam ambo de eodem affirmentur, negari de eodem quandoque possint. Contraria autem, quæ immediata uocantur, nunquam neque affirmando, neque negando in idem coniunxeris.

Ex contrario. A Contrario, Differentia, & Dissimili, sunt ferè eadem. Regula: Contraria non cadunt in idem: id est non sunt eidem tribuenda. Non abusus. id est, non consumptio. nã usus & absumptio sunt contraria: ut illud, Lex mors est, ergo non est iustitia.

Imnabys CHRIST. HEGEND. *Imnabys*
A contrario.) Quæstio est, an legatus sit penus ab eo qui uxori ususfructum bonorum suorum legauit. At non legatum esse penum probat Cicero hoc argumento: Usufructus legatus est, ergo non & abusus. Porro utinam his quæ nobis utentibus permanent: abutimur his quæ nobis utentibus pereunt. Ad hoc exemplum Ciceronis facit paragraphus, Instituitur, Institutio-
nibus

nibus de usufructu. Constituitur autè usufructus non tantum in fundo & œdibus, uerum etiam in seruis & iumentis, & cæteris rebus, exceptis his quæ ipso usu consumuntur, ut uinum, oleum, frumentum, uestimenta, &c. Exempla alia: Contrahit, ergo non distrahit. Prætor rem meam esse pronuntiavit, ergo non tua est. In l. Pomponius: paragra pho, & his. ff. de procuratoribus.

C I C E R O .

Ab adiunctis: Si ea, mulier testamentum fecit, quæ se capite nunquã diminuit, non uidetur ex edicto Prætoris secundum eas tabulas possessio dari: adiungitur enim, ut secundū serutorum, secundum exulum, secundum puerulorum tabulas possessio uideatur ex edicto dari.

SEVER. BOETIUS.

ADIVNCTA sunt, quæ proximum ac finitimum locum tenent: ut si unum eorum quodlibet extiterit modo, alterū quoque uel extitisse, uel exiire, uel extitū esse uideatur: hæc enim sibi quasi uicina sunt. Quæ uerò in existendo sibi sunt proxima, hæc uel antecedere rem uolunt, ut amor sepe concubitum, uel simul esse, ut pavor & timor, uel euenire posterius: ut post iracundiã cædes. Itaque est adiutorum natura, ut separari quidem possint, tamen sese inuicem monstrant. Nam neque qui amant, necessario potius est: & sepe qui potius est, non amant. Nec qui pallet, necessario timet: & sepe non timens pallet. Nec ex necessitate iratus occidit: & occidit sepe aliquis non iratus. Sed tamē si de singulis inquiratur, cum concubuisse qui amant, & pallere qui timet, & occidisse qui fuerit iratus, uerisimile est non quoddam necessesse sit, sed quia ex uicinis uicina colligimus. Nam quod ad exemplum attinet huius argumenti, hæc similitudo est. Capitis diminutio, est prioris status permutatio. Id multis fieri modis solet, uel maxima, uel mediã, uel minima. Maxima est, cum & li-
bertas

bertas, & ciuitas amittitur, ut deportatio. Media uerò, in qua ciuitas amittitur, & retinetur libertas, ut in Latinas colonias transfugatio. Minima, cum nec ciuitas, nec libertas amittitur, sed status prioris qualitatis immāuitur, uelut adoptatio: aut qui buslibet alijs modis prior status, retenta ciuitate, poterit immutari. Mulieres uerò antiquo iure tutela perpetua continebat. Recedebant uerò à tutoris potestate, quæ in manum uiri conuenissent: inq; fiebat eis prioris status permutatio: & erat capite diminuta, quæ uiri conuenisset in manum. Quædam igitur quæ se nunquam capite dimiuisset, id est, quæ in manum uiri minime conuenisset: si non tutoris autoritate testamentum fecit: queritur an secundum eius tabulas ex edicto Prætoris debeat dari possessio. Hic subiectus quidem terminus mulieris nunquam capite diminutæ tabule, prædicatus uerò, Possessionis concessio. Sumitur ergo ab adiunctis argumentum, hoc modo, Nam si secundum mulieris tabulas nunquam capite diminutæ possessio datur: nihil cause est, cur non secundum puerulorum quoq; & seruorū tabulas ex edicto Prætoris possessio permittatur. Quid enim officere potest, ne secundum mulieris nunquam capite diminutæ tabulas possessio deferatur? Id scilicet, quod ea quæ testamentum consecrat, sui non fuerit iuris: quod idem & de pueris, & de seruis dici potest. Illorum enim ætas, illorum conditio in alterius sita est potestate. Adiungitur ergo, si secundum mulieris, quæ in suo iure non esset, tabulas possessio datur: secundum puerulorum quoq; & seruorum tabulas possessionem dari, qui sui iuris minime sint. quoniam quidem illi sub tutoris, illi sunt sub domini potestate. Proximum nanque est rei de qua queritur, quod eius est consequens, & postea existens, ut secundum seruorum puerorumq; tabulas bonorum possessio datur, si illud, quod est in questione cōceditur. Queritur enim an secundum mulieris tabulas nunquam capite diminutæ possessio datur. Quam rem consequitur, ut si id fiat, secundum seruorum quoq; puero

puerorumq; tabulas deferatur. Quod quia fieri non oportet, hęc rei quidem præcedentis existere debet exemplum. Nec tamen necessaria est consequutio, sed uicina. Nam fieri potest, ut id recipiatur solum, secundum mulieris tabulas possessionem dari, non uerò id, ut secundum tabulas seruorum, uel puerorum possessio concedatur. Sed proximum est, ut qui nunc hoc recepit, posterius illud amitat. Est igitur argumentum ab adiunctis, id est, ab eo quod in ipso hæret, de quo queritur: est autem Quæstio de mulieris nunquam capite diminutæ tabulis: ab affectis, scilicet ab adiunctis. Maxima propositio, Ex adiunctis adiuncta perpendi.

IOANNES VISORIVS.

Ab adiunctis. Adiuncta dicuntur quæ nullo necessario uinculo, sed uerisimili quadam societate, & probabili uicina inter se coniunguntur: ut furtum & egestas, libido & adulterium, parricidium & temeritas: quæ inter se, tametsi nõ necessariam, credibilem tamen affinitatem habent. Si eā mulier testamentum fecerit, quæ se capite nunquam dimiuit. Caput pro statu, ciuitate & libertate accipitur, ut apud Ciceronianas Orationes sexcentis in locis reperias: unde fit, ut serui capite careant, id est, statum ciuitatem, & libertatem non habeant. Capitibus autem diminitio, est prioris status mutatio: quæ triplex est, maxima, mediocris, & minima. Maxima dicitur, cum aliquis simul & ciuitatem & libertatem amittit: quod accidit ijs, qui serui poena afficiuntur atrocitate sententiæ: uel libertis, ut ingratis erga patronos, condemnatis: uel ijs, qui ad pretium participandum se uenundari passi sunt. Mediocris diminitio est, cum ciuitas quidem amittitur, sed libertas retinetur: quod ei contingit, cui aqua & igni interdici fuerit, uel ei qui in insulam deportatus est. Denique minima capitis diminitio est, cum ciuitas retinetur & libertas, sed status hominis commutatur: quod euenit ijs, qui cum sui iuris fuerint, ceperunt alieno iuri subiecti esse, uel

contrà ueluti si filius familiàs à patre emancipatus fuerit, est capite diminutus. De minima Cicero nunc loquitur, quæ (ut diximus) libertate et ciuitate remanentibus, priore statu mutato coningit. Antiquitus autem mulieres in perpetua potestate tutoris erant, neq; ab ea recedebant, nisi in manum, mancipiumq; mariti conuenissent, id est, matres familiàs factæ fuissent: et tunc mulieres capite minuebantur, cum nubebant: nam priorem statum mutabant: quæ si non nupsissent, neq; capite sese minuisent, iuris sui non erant. At quæ sui iuris non sunt, testamentum facere non possunt alioqui si faciant, et serui, et exules, et pueri facient. Sicuti mulieres antequam nubant sui iuris non sunt, et propterea testamentum conficere nequeunt, ita serui et pueri sui iuris non sunt: sed illi in domini, hi in tutoris potestate sunt. Adiungitur itaq; seruos et pueros testamentum conficere posse si eiusmodi mulieres, quæ se capite nunquam diminuerunt, testamentum facere possint: ut ab adiunctis hoc argumentum est. Hæc matrona sola per uiam noctu pergit, matrem igitur expectat, uel sic, hic pauper est, et sumptuose uiuit: ergo furatur.

BARTH. LATOMVS.

Ab adiunctis: Si ea mulier testamentum fecit, Adiuncta sunt, quæ eueniunt citra rem, sed ab ea separari possunt: quoniam non semper eueniunt: Hæc tria amplectuntur tempora: antecedens, insans, et consequens, ut uidentur sit, inquit Cicero, quid antequam, quid cum re, quid post rem euenierit. Alij communitè Accidentia uocant, Rodolphus Contingentia: eaq; in tria prædicta tempora diuidit, antecedentia, adiuncta, et consequentia. Argumentum huiusmodi est: Seruorum, puerosq; et exulum testamenta edito Prætoris probari uiderentur, si mulieris, quæ sub tutela est, testamentum probaretur: non est igitur probandum. Hic ei quod est, mulieris testamentum ratum haberi, adiungitur, seruorum, puerosq; et exulum testamenta rata habenda esse: quoniam illo dato, hoc quoq; consequens foret. Tol-

litur

litur igitur id, quod consequens, siue adiunctum est, ut id, cui adiunctum est, pariter tollatur. Sed hoc argumentum etiam ad similitudinem referri potest. Quare illa apertiora sunt, nec aliunde, quam ex adiunctis ducta: Clodius dixit Milonem triduo periturum esse, armatus fuit, expeditus in equo, seruos barbaros, homines audaces secum habuit: ergo insidiator fuit. Et contrà, Milo in urbem redijt post interfectum Clodium, in publicum prodijt, populo se et Senatui commisit, non latuit, non extimuit, in oratione nusquam titubauit: ergo nulla conscientia criminis in eo fuit. Hæc signa uocantur apud Rhetores, quorum amplissima materies ex hoc loco est, et in coniectura plurimum ualent. Quod dicit, Mulier quæ se capite nunquam diminuit, intelligendum est, mulieres quondam sub perpetua tutela fuisset, quæ tamen liberabantur, si per coemptionem in manum uiri conuenissent, sub cuius deinceps incipiebant esse potestate. Ergo mulier, quæ se capite nunquam diminuit, ea est, quæ statum et conditionem nunquam mutauit, ac proinde sub tutela mansit. Tres enim erant, sicut hodie sunt, capitis diminutiones, Maxima, quæ libertas: media quæ ciuitas amittebatur: minima, quæ tutela uel patria potestas mutabatur. Instit. lib. j. de capitis diminutione. Cum tabulas dicit, testamentum intelligit quod in tabulis scribebatur. Prætor autem dabat uel secundum tabulas bonorū possessionem, si testamentum rite et pie factum esset: uel contra tabulas, si non rite factum, aut inofficium esset, ut lib. secundo Instit. quibus modis testa. infir. et de inofficioso testamento, et lib. tertio de bonorum possessionibus.

Ab adiunctis. Similia tribuuntur adiunctis, et adiecta sunt ferè similia: ut, si licet Christiano magistratū gerere, ergo licet Christiano bellū gerere, causas agere, &c. Capitis diminutio, est prioris status permutatio: Maxima, quando amittitur libertas, et ciuitas. Media, in qua ciuitas amittitur, retinetur libertas:

i 4

ut

ut Pomponius Atticus uoluit fieri ciuis Atheniensis. Maxima, cum quoquo modo prior status mutatur, ut cum mulieres conuenissent in uiuorum manus, id est, in uiuorum potestatem. Porro olim mulieres erant in perpetua tutela, donec nubent: ergo cum nubebant, se capite dimiuisse dicebantur. Sicut autem pupilli testamentum non possunt facere, ita nec mulieres, dum sunt in tutela. Est itaque quaestio, Vtrum mulier possit testamentum facere, quae adhuc in tutorum tutela sit: Respondet Cicero. Non: quia sicut pueri non possunt, sicut nec exules, nec serui, quia sunt in aliena potestate, sic nec mulieres.

Jamachy CRISTOPH. HEGENDORPH.

Ab adiunctis) Adiuncta sunt, quae ita inter se affecta sunt, ut si unum eorum quolibet modo extiterit, alterum quoque uel extitisse, uel extare, uel extitutum esse uideatur: ita Boetius. Et saepe rem antecedunt, ut iniuria inimicitiam. Aliquando simul existunt, ut timor et amor. Sic apud Ouidium,

Quando ego non timui grauior a pericula ueris?

Res est solliciti plena timoris amor.

Quorum uersuum hic est sensus: Amor est res sollicita, et timoris plena, ergo timui. Porro ex adiunctis aliquid ueris similiter non necessario colligitur. Bonorum possessio.) Est ius persequendi, retinendi quae patrimonij quod alicuius fuit cum moritur. Porro possessio secundum tabulas, est possessio quae in tabulis testamenti scripta, scriptis in testamento hereditibus datur: quod si illi non adsunt, uocantur substituti. Vide legem tertiam. ff. de Bonorum possessione secundum tabulas. Vbi hoc animaduertendum est, quod qui in aliorum potestate sunt, testamentum facere non possunt. I. qui in potestate. ff. de Testamentis. Cuius generis sunt, mulier quae nondum caput minuit, seruus, puer. I. qua etate. ff. de Testamentis. et Institut. Qui testamentum facere possunt. Sicut mulier.) Hoc est, Si mulier quae nondum caput minuit, factio

testamento, citra consensum tutoris, bonorum possessionem scriptis hereditibus concedere potest: ergo etiam puer, serui, factio testamento, sine tutoris auctoritate alij bonorum possessionem permittere poterit.

CICERO.

Ab Antecedentibus autem, & consequentibus, & repugnantibus, hoc modo. Ab antecedentibus, Si uiri culpa factum est diuortium, et si mulier nuntium remisit, tamen pro liberis manere nihil oportet.

SEVER. BOETIVS.

ANTECEDENTIA sunt, quibus positus, aliud necessario consequatur: licet illud quod antecedit, minus sit atque posterius. Minus quidem: ut, si homo est, animal est. hoc enim minus est animali, et tamen positio homine consequitur, ut animal sit. Posterius uero, ut, si peperit, cum uiro concubuit. posterius est enim peperisse quam concubuisse cum uiro. Aliquoties uero et quod aequale, et quod simul, et quod prius est, ponitur ut antecedens. Aequale quidem: ut si homo est, risibilis est. Simul uero: ut, si terra obiecta est luna, deficit. Et haec sibi conuertuntur, ut consequentia si ante antecedentia: ut, si risibilis est, homo est: et, si luna defecerit, terra adfit obiectio. Antecedens uero prius est: ut, si arrogans est, odiosus est. Prius est enim arrogans, posterius odiosus. Illud tamen in omnibus manet, positus antecedentibus necessario consequentia trahi. Exempli uero talis est explanatio, Ciuitatis Ro. iure, liberi retinetur in patrum arbitrio, usque dum tertia mancipatione soluantur. Ergo si quando diuortium intercessisset culpa mulieris, parte quadam dotis pro liberorum numero multabatur. De qua re Paulus Instit. lib. II. titulo, De dotibus, ita disseruit, Si diuortium est matrimonij, et hoc sine culpa mulieris factum est, dos integra repetitur: quod si culpa mu-

licis

libris factum est diuortium, in singulos liberos sexta pars dotis à marito retinetur, usq; ad mediam partē duntaxat dotis. Quare, quoniam quod ex dote conquiritur, liberorum est, qui liberi in patris potestate sunt, id apud uirum necesse est permanere. Facto igitur diuortio contenditur, An dotis pars pro liberis, id est, uel liberorum causa, uel quia pro numero liberorum retinebatur, apud uirum debeat permanere. Hic subiectum quidem est, factum diuortium à muliere nuntiatum: prædicatum uerò. Apud uirum sexta partis dotis post diuortium permansio. Quæstio an post diuortium factū, muliere nuntium remittente, sextam dotis partem apud uirum manere oporteat. Quæro igitur, si ab antecedentibus argumentū faciendū est, quid antecedit, quid consequatur. At si uiri culpa factum est diuortium, uideo mulierē dotis parte non multari, etiam si prima repudij nuntium misit. Quod enim antecessit, ut uiri culpa fieret diuortium, id non permittit, ut dotis pars mulieri pereat, quamuis prima repudij nuntium misit. Non enim, quod prior repudij nuntiauit, dotis parte multanda est, sed absoluenda potius damno, quod non sua factū est, sed uiri culpa diuortium. Igitur antecedit est, uiri culpa factū diuortium: consequens uerò. Dotis partē non retineri. Nam si hoc est, illud est. Argumentationē uerò faciā hoc modo: Si uiri culpa factū est diuortium, etiam si mulier repudij nuntium misit, nullo modo tamen dotis parte multanda est: sed uiri culpa diuortium factū est. Non igitur iure mulier dotis parte multabitur, quod si non multabitur dotis parte, nihil in uiri domo liberorum causa, dotis nomine relinquetur. Vtriusq; uerò conclusio syllogismi est hæc. Si igitur uiri culpa factum est diuortium, pro liberis manere nihil oportet. Argumentū, ab eo quod in ipso est de quo agitur. Versatur quippe intentio de dotis parte, eiusq; apud uirum post diuortium, quod uxor prima nuntiauerat, retentione: hoc uerò antecessit, uiri culpa: quod, quia præcedens est, affectum est: omne enim quod præcedit,

dit, ad id quod sequitur necesse est ut referatur. Maxima propositio est, ubi est antecedens, ibi erit consequens: at in hac quæstione est antecedens, id est, uiri culpa factum diuortium: ibi igitur consequens erit, Sexta pars non retineri. Cur autem ita superius argumentum conclusionibus intexuerim, cum de his in Tullio latius exequente tractauro, euidentius apparebit.

IOAN. VISORIVS.

Ab antecedentibus autem, & consequentibus, & repugnantibus.) Quicquid rem quamq; antecedit, rei necessario coheret, id est (ut cum Cicero dicam) uel consentaneum est, uel præcurrit. Item quicquid consequitur, rei quam sequitur non esse comes non potest. Deniq; quicquid repugnat eiusmodi est, ut coherere nunquam possit. Vnde liquido constat, hunc locum tripertitò diuisum necessariæ semper & exploratæ collectionis esse, & indubitatam propositæ quæstioni fidem asserre. Quo fit, ut superiori loco, qui ab adiunctis est, longè sit diuersus: quod ille sit uersifimilis, hic uerò necessarius. Quæ de re suo loco plura dicentur. Ad Cicero nem redeamus. Non absre Tullius antecedentia, consequentia, & repugnantia coniunxit. Hæc enim tria unius loci sunt, qui quamuis sit tractatione triplex, inuentione tamen simplex est: id est, licet in argumentatione, quæ est ab antecedentibus, consequentibus, & repugnantibus uaria sit propositioinum dispositio, eadem tamen in his tribus formis complexio est, ut si ostendere uelim Cicero nem uirum bonum fuisse, tribus modis id probabo. Primò ab antecedentibus ita: Si Cicero fuit Orator, uir bonus fuit: atqui fuit orator: igitur uir bonus. À consequentibus hoc modo: Si Cicero non fuit uir bonus, non fuit orator: atqui fuit orator: igitur uir bonus. Deinde à repugnantibus: Non, si Cicero fuit orator, non fuit uir bonus: orator autem fuit, bonus uir igitur. Vides itaq; eandem in his tribus modis complexione, quamuis propositiones diuersæ sint. Primus modus ab antecedentibus propterea dicitur, quod in eo

propon

pronuntiati connexi pars antecedens, id est, prior, assumatur, ut consequens, id est, posterior, colligatur. Secundus a consequentibus est appellatus, quia ex contradicente consequentis, contradicens antecedentis sequitur. Ex huius uersione, illius remotio concluditur. Postremo tertius a repugnantibus uocatur: siquidem parti priori pars posterior repugnat. Quare pronuntiatum repugnans habes hoc modo: Si Cicero est orator, non est uir bonus. quod cum falsum sit, negatio toti pronuntiatum proponenda est, quae partem posteriorem priori repugnare significet: cuius pronuntiatum sic dispositum partem priorem assumas, oppositum posterioris partis concludes. Sed aliis hac de re copiosius: nunc ad exemplorum explanationem ueniamus. Si uiri culpa.) Si diuortium matrimonij culpa mariti, non autem mulieris factum est, mulier dotem integram a marito repetet. Contra, si mulier diuortij causa est, & non maritus, in singulos liberos sextam partem dotis maritus apud se retinebit ad eosdem alendos: quia quod ex dote acquiritur, liberorum est, qui patrem sequuntur, et in eius potestate sunt. Itaque si queratur, an ea mulier, quae a marito diuertit, qui diuortij causa est, nihil pro liberis, qui patrem sequuntur, relinquere debeat, sed totam dotem repetat: haec ab antecedentibus quaestio probabitur. Si mulier a uiro, cuius culpa diuortium factum est, diuertit, pro liberis, qui patrem sequuntur, apud uirum nihil relinquere debet: sed a Cicero uno uiro suo Terentia diuertit, qui diuortij causa fuit: ergo Terentia pro Tullio atque Tullio liberis, patrem Cicero nem sequentibus, apud Cicero nem maritum nihil relinquere debet.

BARTH. LATOMVS.

Ab antecedentibus autem, & consequentibus, & repugnantibus) Hi tres loci, ut haerent in re, ita uim habent ex ipsa, non absolute, sed ex ordine eius ad alteram, quo inuicem coherent certa lege existendi, uel non existendi, ut si hoc sit, illud esse: & si illud non sit, neque hoc esse: & non hoc, & illud esse:

esse: quorum primum est ex antecedentibus, secundum ex consequentibus, tertium ex repugnantibus. Caeterum, sicut ordo rerum ab ipsis seiunctus non est, ita nec loci isti separati sunt a caeteris: sed sumuntur ex omnibus, quae necessaria conditione connecti possunt cum re, uel ab ea separari. Sumuntur autem in Pronuntiatum hypothetico: quoniam ex sola hypothesis, hoc est, e conditione, qua proponuntur, argumentum praestant. Quare nec concluduntur, nisi argumentatione hypothetica, in cuius propositione duo ita iunguntur inter sese, uel disiunguntur, ut necessaria efficiatur conclusio. Non enim necessitatem efficit absoluta rerum natura, sed ordo earum in conditione proposita, quae cum duabus partibus consistet in Pronuntiatum hypothetico, si haec partes rite connexae fuerint, non potest altera uera pronuntiarum sine altera: sin disiunctae, non possunt amba simul esse uerae. Fit autem connexio: item disiunctio, tum per affirmationem, tum per negationem, interposita hypothetica particula, quae tanquam uinculum est sententiae, ex uicibus uerum uel falsum pronuntiatum. Sed ea uel rationalis est, uel copulatiua, uel disiunctiua: Rationalis, ut, Si homo est, animal est: Copulatiua, Et homo est, & animal est: Disiunctiua, Aut homo est, aut animal rationale non est. Item negatiue totidem modis, Non si homo est, animal rationale non est: & copulatiue, Non et homo est, & animal rationale non est: & disiunctiue, Non aut dies est, aut nox non est: quae totidem sunt generum propositionum, ex quibus constituntur tres praedicti loci argumentandi, & septem modi conclusionum, qui posterius recensentur. Haerent igitur hi loci in re, sed argumentum praestant, non nisi ex ordine eius ad alteram in Pronuntiatum hypothetico: & duci possunt per caeteros omnes locos, ex quibus materia eorum petitur: modo sumantur ea, quae certa lege uel connecti cum re necessariis, uel ab ea disiungi possint. Quae causa fuit Rodolpho tollendi eos ex locorum numero, & inter argumentandi formas referendi, quonia

ad structurā argumentationis potius, quam ad materiā etus pertinere. Quintilianus alter accipit consequentia & repugnantia: quoniam antecedentia omnino nulla ponit: consequentia autem ducit ex rerum natura: repugnantia ad contraria refert, quem uide lib. v. de argumentis. Sed Cicero, ut dixi, Antecedentia uocat, cum ex eo quod alterum necessariō antecedit, argumentum ducitur, hoc modo, Si homo est, animal est: atqui homo est, igitur & animal. Consequentia, cum ex eo quod sequitur ex antecedente, efficitur conclusio, ut, Si homo est, animal est: atqui animal non est, igitur nec homo. Repugnantia autē, cum ex neutro istorum, sed propositis contrarijs per negationem, & altero eorum sumpto, alterum tollitur, ut, Non si homo est, animal non est: sed est homo, igitur & animal. Nam hic hominem esse, et animal non esse, contraria sunt: pone igitur hominem esse, & de re alteri negationem, ut tollas quod negatum fuit, efficitur: ex repugnantibus conclusionem, si homo sit, animal quoque necessariō esse: quoniam hominem esse, & animal non esse, repugnant. Sed uideamus exempla Ciceronis, quæ ex iure ciuili sumpta sunt.

Ab antecedentibus, Si uiri culpa. Exemplum simpliciter proponitur extra formulam conclusionis. Erit tamen hæc ipsa conclusionis propositio, si tota exponatur: quoniam tribus partibus constat, propositione, assumptione, & complexione, hoc modo, Si uiri culpa factum est diuortium, & si mulier nuntium remisit, tamen pro liberis nihil manere oportet. Hæc propositio est. Assumptio, Atqui uiri culpa factum est diuortium. Sequitur complexio, Ergo pro liberis nihil manere oportet. Quod exemplum pertinet ad actionem uxoriā de dote, de qua Paulus Iurisconsultus ut refert Boetius 11. Institutorū de dotibus, ita tradidit. Si diuortium est matrimonij, & hoc sine culpa mulieris factum est, dos integra repetetur. Quod si culpa mulieris factum est diuortium, in singulos liberos sexta pars dotis à marito retinetur, usque ad median partem duntaxat dotis. Quare, quoniam quod ex do

te conquiritur liberorum est, qui liberi in patris potestate sunt, id apud uirum necesse est permanere. Nuntium remittere, erat misso libello diuortium significare: quoniam nuntium Latini & rem et personam appellat. Scriptus erat libellus his uerbis, Res tuas tibi habeto, res tuas agito, quo misso matrimonium dissoluebatur, uide Cælium lib. x. v. lectionum antiq. fit etiam mentio in Iure ciuili. C. de Repudijs.

Ab antecedentibus. Ex antecedenti consequitur consequens: ipse non peccauit, ergo non erubuit. A causa seu effectis ad signa: Non laborat, ergo non manducet. Remisit nuntium. id est discessit à uiro, fecit diuortium cum uiro. Questio: Si diuortium est matrimonij, & hoc sine culpa mulieris factum est, dos integra repetetur à muliere. Quod si culpa mulieris factum est diuortium, in singulos liberos sexta pars dotis à marito retinetur, sicut & nostro iure dos uel donatio propter nuptias amissa, cedit commodo liberorum.

CHRIST. HEGEND. *damraty*

Ab Antecedentibus. plerique definiunt antecedentia esse, quibus positis, aliquid necessariō consequatur: ut, Si homo est, igitur animal est. Si peperit, ergo cum uiro cōcubuit. Ceterum, Rodolphus Agricola sic ab antecedentibus colligi scribit: Quoties proposita conditione alii, ab eo quod in conditione antecedens fecimus, mox inferimus: ut, Si homo est, animal est: homo est antecedens, ab hoc ergo sic infero, ergo animal est. Item, Si emptio est, contractus est: sed emptio est, ergo contractus est. Si matrimonium est, dos est: sed matrimonium non est, ergo dos non est. Diuortium, est à diuersitate mentium dictum, quia in diuersas partes eunt qui distrahunt matrimonium. Diuortium, ff. de diuortijs & repudijs. Porro repudium est renuntiatio que fiebat sponse, uerbis quibusdam solemnibus: Res tuas tibi habeto, res tuas tibi agito. l. eadem, eodem titulo. Si uiri culpa. Hoc est, si uiri culpa fact

factum est diuortium, etsi mulier nuntium remisit, nihil apud uirum pro liberis remanere oportet: Sed uiri culpa factum est diuortium, ergo nihil dotis apud uirum remanebit.

in hunc locum

reuertere lib. 4. de uer. sig. c. 16. pag. 9.

CICERO.

A consequentibus, Si mulier, cum fuisset nupta cum eo, cui connubij ius non esset, nuntium remisit: quoniam qui nati sunt, patrem non sequuntur, pro liberis manere nihil oportet.

* qui cum eo
nubium non
esset

SEVER. BOETIVS.

CONSEQUENTIA sunt, quæ, cum fuerint antecedentia posita, consequuntur: ueluti si dicamus, Si homo est, animal est: animal, est consequens. Sed in proposito exceptio non satis apparet à consequentibus argumentum, sed ab antecedentibus potius, quod paulo post liquebit. Filij non iure suscepti, in patrum non erant potestate: sed matres potius sequebatur. Non autem omnibus erant connubium cum Romanis: nec erant nuptiæ iure contractæ, quæ non aut inter ciuem Roma. ciuemq; Romanam inibantur, aut cui princeps populus ue ciuitatem, uel connubium permisisset, eo scilicet modo, ut in potestatem parentum liberi redigerentur. Illud quoq; uidendum, quodd ex impari matrimonio suscepti, non patrem, sed matrem sequuntur. Ergo quedam Romana uel cum Latino, uel cum peregrino, uel cum seruo, cum quo connubium non erat, nuptias fecit: dotem contulit: factiq; inter eos diuortium, contenditur, an nuptiæ mulieris cum eo cum quo connubij ius non erat, apud uirum dotis pars post diuortium debeat permanere. Hic subiectum quidd est, Nupta mulier cum quo connubium non erat, prædicatum uero dotis partis apud uirum post diuortium retentionis iure permansio. Sumitur ergo à consequentibus argumentum, hoc modo, Nam quia nuptias fecit cum eo, cum quo connubij ius nullum est, id consequitur, ut liberi patrem non sequantur. Si autem

* connubij
ius

lib

liberi patrem non sequuntur, ne in patris quidem sunt potestate: at si in patris potestate non sunt, matrisq; applicantur: apud uirum dotis pars non poterit permanere. Hic igitur antecedens est, Cum eo, cum quo connubij ius non erat, nuptiæ consequens, Nihil pro liberis dotis nomine manere oportere. Concludatur argumentatio, Quonia non permisso connubio, liberi, qui procreantur, patrem non sequuntur, ne dotis quidem pars apud patrem pro liberis manere debet: quandoquidem non patrem filij, sed matrem sequuntur. Probatum est igitur pro liberis manere nihil oportere ex hoc, quodd cum eo mulier nuptias fecit, cui quo connubij ius non erat: hoc uero erat antecedens. Non ergo à consequenti, sed ab antecedenti potius factum deprehenditur argumentum. Quod si per id, quodd nihil dotis nomine manere oporteret, probaretur eam nuptias cum eo fecisse, qui cum connubij ius non esset: recte à consequentibus argumentum factum esse diceretur. Fieret uero à consequentibus argumentum, si ita poneretur, Si quid ex dote pro liberis manere oporteret, quia patrem liberi sequuntur, cum eo nupta esset mulier, cum quo connubij ius erat. Assumo quod est consequens, Sed mulier cum eo nupta non est, cui quo connubij ius erat. Concludo antecedens, Nihil igitur dotis pro liberis manere oportebit: quia patrem liberi non sequuntur. Argumentum ab eo quod in ipso est, de quo queritur. Queritur enim de his nuptijs, quarum nullum fuerit iure connubium. Ex affectis, Omne enim consequens ad id, quod præcedit, refertur. Maxima propositio est, Vbi consequens non est, ibi ne antecedens quidem esse potest. Ac de his erit alius uberior differendi locus.

IOAN. VISORIVS.

A consequentibus: Si mulier.) Olim non omnibus ius erat connubij cum Romanis. Nam hæc denum legitime nuptiæ illic habebantur, quæ inter ciuem Romanum et ciuem Romanam contraherentur: si quæ factæ secus fuissent, illegitime dicebantur.

k

tur.

itur. Propterea pueri eiusmodi matrimonio illegitimo suscepti, in patrum potestate non erant, sed matres sequebantur: quare nihil apud maritum pro liberis alendis remanere oportebat, si mulier marito nuntium remississet. Proinde sic à consequentibus argumentatio struitur: Si quid dotis pro liberis manere oportet, quia patrem liberi sequuntur, cum eo nupta est mulier cum quo ius connubij erat: ideo nihil dotis apud maritum remanere debet, quoniam liberi illegitimi patrem non sequuntur. Tradamus & aliud exemplum, iuuenis quique, quantum possumus, prima discentium studia. Si Philosophi sunt uiri boni, gloriam continent: at qui gloriam non contemnant, sed eius sunt appetentes: igitur Philosophi uiri boni non sunt.

BARTH. LATOMVS.

A consequentibus: Si mulier cum fuisset nupta cum eo, cui connubij ius non esset. Neque hic seruat firmam conclusionis: sed erit hæc eius adsumptio, si tota exponatur: quod quidem est necessarium ad intelligendam uim huius loci: cum non perinde, ut in antecedentibus, ita in consequentibus propria ius eius appareat, nisi exposita tota argumentatione. Tota igitur est huiusmodi: Si quid pro liberis manere oportet, mulier nupta fuit cum eo, cui connubij ius fuit, ac proinde liberi patrem sequuntur: sed liberi patrem non sequuntur, cum mulier non fuerit nupta cum eo, cui connubij ius fuit: ergo pro liberis nihil manere oportet. Sublato enim consequente, antecedens tollitur: cum contra fiat in antecedentibus, in quibus sumpto antecedente, consequens infertur. Quod dicit, Si nupta fuisset cum eo, cui connubij ius non esset, & statim addit, Quoniam qui nati sunt, patrem non sequuntur: hæc duo eodem pertinent: cum prius posterioris sit causa. Patria enim potestas non, nisi ex legitimis nuptiis, existit, & nisi qui legitime nati sunt, patrem sequuntur, cum ceteri, tanquam uulgò quæ sit, matrem sequantur. Impeditur autem legitimum matrimonium certis de causis: quarum

quarum nonnullæ erant apud ueteres, plures hodie sunt in usu ex Principum Constitutionibus & Decretis Pontificum, quæ Iure Ciuili & Canonico continentur.

A consequentibus) Cicero nominauit Antecedentia, & consequentia, quæ longius distant inter se, sicut supra uocauit Repugnantia, & Contraria. Dialectici uerò tantum causas & effectus numerant. Si qui ergo antecedentia & consequentia huc numerare uoluerint, non magnum flagitium fecerint. A consequentibus sic: Cum isti à parricidio absoluti sint, qui in cubiculo reperti sunt dormientes. Isthic necato patre, non tanta uis huius flagitij, ut non, &c. Item, Isti non querunt latebras, ergo non sunt sibi conscij tam magni sceleris. Cicero usus est isto exemplo in oratione pro Roscio. Quando ciuis Romanus ex muliere quæ non habebat ius Quiritium, liberis suscepti, liberi matrem sequebantur, nec erant in potestate patris. Rursum etiam quando mulier quæ habebat ius Quiritium, nupta erat peregrino, aut alicui cum quo non erat ius connubij, liberi matrem sequebantur. Non enim erat ius connubij ciuibus Romanis, nisi cum habentibus ius Quiritium. Quando igitur mulier discedebat à uiro, non oportuit eam partem dotis pro liberis apud patrem relinquere. Neque enim liberi sequebantur patrem.

CHRIST. HEGEND. *damnaty*

A consequentibus) Consequentia sunt, quæ cum fuerint antecedentia posita, consequuntur: ut, Si homo est, animal est. Si matrimonium est, dos est. Porro Rodolphus scribit, à consequentibus argumentum duci, quoties proposita conditionali, ab eo quod ex conditione consequens erat, argumentatio petitur: ut, Si homo est, animal est: hoc est consequens. Ducitur ergo argumentum à consequenti: sed nullum animal est, ergo nullus homo est. Sic Cicero: Ex uiro & muliere cui nubere ius Romanum non permettebat, liberis natis, factò diuortio, quæstio incidit, an apud

k 2 patrem

patrē aliqd pro liberis manere oporteret? Nihil manere oportere, sic ex consequēti probare possumus: Si mulier nupsit ei cum quo cōsubijus non esset, hoc antecedens est quāti sunt, patrem non sequuntur: hoc consequens est. Iam ex hoc consequenti sic colligimus: Sed hi liberi patrem non sequuntur: efficitur ergo, liberis manere nihil oportere. Cum quo conubium) Caius iurisconsultus in libro priori Institutionū: Legitime, inquit, sunt nuptiæ, si Romanus Romanam, nuptiis interuentibus, uel consensu, uel uxorem. Patrem non sequuntur) Et hoc probat lex, Lex naturæ. ff. de Statu hominum. Lex naturæ hæc est, ut qui nascitur sine legitimo matrimonio, matrem sequatur.

CICERO.

A' repugnantibus. Si pater familiās uxori ancillarum usumfructum legauit à filio, neq; à secundo hærede legauit, mortuo filio, mulier usumfructum non amittet: Quod enim semel testamento alicui datum est, id ab eo inuito, cui datum est, auferri non potest. * repugnat enim rectè accipere, & inuitum reddere.

* pugnat

SEVER. BOETIUS.

SECUNDVS hæres dicitur, qui hæredi instituto substituitur. Veluti si quis filiū instituat hæredē, scribatq; si is filius intra pubertatē deceaserit, nepotem uel quēlibet aliū heredem esse oportere. Nepos igitur uel quilibet alius, secundus hæres dicitur. Repugnantia sunt, quæ (ut dictum est) contrariæ consequuntur, si ipsi contrarijs comparētur. Quidam igitur hæredem testamento scripsit filium: eiq; secundū substituit heredem: uxoriq; suæ ancillarum usumfructū legauit à filio: dixitq; ut uxori filius eius usumfructum ancillarum permitteret: neq; illud adiecit, ut etiā secundus hæres eundē usumfructū mulieri conced

concederet. Succesit filius, & mulieri ancillarū contulit usumfructum. Illo mortuo intra pubertatem, agit secūsus hæres, & usumfructū ancillarū mulieri extorquere conatur, dicens, usumfructum ei à filio legatum, a se uerò minime. Queritur, utrum ea mulier legatū, quod testamento accepit, inuita possit amittere. Hic igitur subiectū, est Legatum quod testamēti iure rectè accepit. Prædicatū uerò, inuita posse amittere. Sumo igitur argumentū à repugnantibus. Repugnans uerò est, si id, quod contrario cōsequens est, alteri contrario comparatur, uelut in hoc ipso quod tractamus ex plo, rectè accipere, & non rectè accipere, contraria sunt: sed non rectè accipere, comitatur, inuitum reddere. Iure enim inuitus reddit, quod nō rectè accepit. Repugnat igitur inuitū reddere, ei quod est, rectè accipere. Faciemus igitur argumentum sic, Qui testamento accepit: rectè accepit. Quod autem rectè accipitur, inuito ei, qui semel rectè accepit, auferri non potest. At mulier testamēto usumfructū ancillarum accepit. Idem igitur inuitæ non poterit auferri. Argumentum, ab eo quod in ipso est, de quo agitur, id est, de eo quod rectè acceptum est. In ipso uero est, uelut affectum contrarietatis modo, ut superius dictum est. Est autem argumentum à repugnantibus. Maxima propositio est, Repugnantia conuenire non posse.

IOAN. VISORIVS.

A' repugnantibus, Si pater familiās uxori ancillarum usumfructum legauit. Quid sit usumfructus, superius definiuimus hoc modo: Vsumfructus est ius utēdi fructū rebus alienis, salua rerū substantia. Insuper quarū rerum sit usumfructus dictum est, nempe fundi, ædium, seruorum, & iumentorum, & cæterarū, quæ usu ipso non consumuntur. Præterea quid Legare sit, definiū est. Itaq; Legare est aliquid testamento relinquere. Nec sum nescius aliā ab hac esse huius uerbi significationē, puta pro eo quod est, quempiam in legationem pro publicis magnisq; rebus mittere. ut apud salustium in Jugurth. Legantur

tamen in Africam maiores natu nobiles, amplis honoribus usi. Et Cicero in Epistolis ad Atticum, Me legatum iri non arbitrabar. sed hæc significatio à proposito nostro aliena est: de illa nanq; non de hac nunc Cicero loquitur. A secundo hærede.) Hæredis appellatio non solum ad proximū hæredē, sed etiā ad ultteriores hæredes refertur. Nam & hæredis hæres, & deinceps, Hæredis appellatio continetur: omnesq; successores eo nomine significantur, etsi uerbis expressi non sint. ut Vlpianus autor est de rerum & uerborum significationibus. Secundus autē hæres dicitur, qui, si primus hæres uita defungatur, hereditatem cernit, alias minime. ut apud Suetonium in Cesare sic legitur: Caesar cōplures percussorū in tutores filij, si quis sibi nasceretur, nominauit, Decium Brutū etiā in secundis hæredibus, id est, si quis Cesaris filius nasceretur, ille primus Cesaris hæres futurus erat; q; filius, si moreretur, Cesaris hereditatē Brutus adisset. Est autē hoc à repugnātibus argumentū. Non, si mulier usum fructum ancillarum à patrefamiliās sibi testamento legatum recte accepit, inuita reddet: atqui recte accepit, non igitur inuita reddet. Repugnāt enim recte accipere, & inuita reddere. uel sic, non, si Medea Iasonem amabat, eum perdere uoluit: atqui Iasonē amabat Medea, non igitur ipsum perdere uoluit. Nam amare quempiam, & eundē uelle perdere, repugnāt.

BARTH. LATOMVS.

A repugnātib; Patrefamiliās uxori usum.) Hoc quoq; exemplum extra formam conclusionis est, sed facilius intelligitur. Cum enim ex cōtrarijs constet, fallere minus potest. Forma eius huiusmodi est: Non, si usus fructus recte legatus est mulieri, debet eum mulier amittere: atqui recte legatus est: ergo non debet eum amittere. Repugnant enim (inquit Cicero) recte accipere, et inuitum reddere. Sed potest eadē formula etiā ex distinctiuis concludi, hoc modo: Aut non recte legatus est usus fructus mulieri, aut non debet eū amittere: sed recte legatus est:

est: ergo non debet eum amittere. Sed uideamus uerba Ciceronis. Si usus fructus, inquit, legatus est mulieri à primo hærede, et à secundo legatus non est, mortuo primo hærede, mulier nō debet legatum amittere. Quod sic intelligendum est. Testamento hæredem feci Titium, & ei substitui secundum hæredem Sempronium: uxori autem usum fructum omnium bonorum à Titio legauit, hoc est, à Titio transiit in uxorem: postea Titius, & Sempronius succedit: capit nihilominus usum fructum bonorum uxor: recusat Sempronius: quoniam à se nihil legatum sit. Respondetur ex repugnātib; non impediri oportere mulierem à secundo hærede, quo minus perfruatur eo, quod à primo hærede legatum sit: quamuis à secundo nihil sit legatum: quoniam repugnāt recte accipere, & inuitum reddere. hoc est, cum distinxeris per negationem ea, quæ pugnantia sunt, nempe recte accipere, & inuitum reddere: sumpto priori, quod est, recte accipere: posterius necessariò tollis per negationem, & inferis, inuitum amittere non debere: in quo est forma conclusionis ex repugnātib; quæ posterius suo loco tradetur. Secundus hæres est, qui substituitur primo, ita ut si primus hereditatem non adierit, succedat secundus: quod fit his uerbis, Titius hæres mihi esto, & si Titius hereditatē meam non adierit, tunc Sempronius hæres esto, ut lib. 1. Institut. de uulg. & pupil. substitutione. Legatū ab hoc uel illo hærede intelligitur, quod ab eo solue dum est: sed ad legatū uel transfertur, modus loquendi in iure peculiaris. Ancillarum usus fructus est, quantum ex opera & ministerio earū conquiri potest. Nam partus non est in fructu, propter dignitatem hominis, cuius gratia cætera in fructu esse dicuntur. Illud circa hunc locum ignorandum non est, Repugnātia non eode modo accipi apud omnes, sed alijs repugnātia dici, quæ eumq; in diem conuenire non possunt, sicut Rodolpho, cui differentia & opposita sub repugnātib; comprehenduntur. Boetius repugnātia uocat, contraria hinc inde cum

annexis suis collata, ut, amicum & inimicum esse, cōtraria sunt: annexum, amico prodesse, inimico nocere uelle. Repugnant igitur amicum esse, & nocere: inimicum esse, & prodesse uelle. Tertius modus est, in hypothetica enuntiatione, cum duo per negationem ita proponuntur, ut altero sumpto, alterum tolli necesse sit, de quo hic loquimur.

A Repugnātib. Repugnātia uocat, quæ non ita proxime inter se, uel ex diametro disidēt: ut, Non est album, ergo non est nigrum, rubrum. Finge facti speciem, Quidam testamento factō, filium hæredem instituit: substituit & alium, qui filio decedenti intra pubertatem succederet, is secundus hæres dicitur. Constituit autem ille, ut filius permitteret uxori usum fructuum ancillarum. Filius intra pubertatem moritur. Iam secundus hæres uult eripere ancillarum usum fructum mulieri: quia non sit constitutum expresse, quod secundus hæres debeat ei permittere usum fructuum ancillarum, sed primus hæres. Cicero negat posse eripi mulieri, quod testamento datum sit. Hic repugnant eripere et concedere. A filio) Quod filius debet permittere. Neq; à secūdo hærede) id est, non fecit mentionē, quod secundus hæres debet permittere. Quod enim) Ratio, nam contraria non cadunt in idem. & illa sunt contraria, donare & auferre.

CHRIST. HEGEND. *Dammahy*

A repugnātib. Repugnātia, quæ per se habet disidētes habitus, ita ut alienū dici id esse quod alterū non possit, ut, iustum esse, iniustum esse. Facundū esse, insipientem esse. Rectē accipere, & inuitū reddere: ut hic inquit Cicero. Si pater familiās) Exēpli Ciceronis sensus hic est, quod quis iure accipit rectēq; accipit, ita accipit, ut ab eo inuito auferri non debeat: sed uxor rectē iureq; si quidem ex testamēto, accipit ancillarū usum fructū. inuite igitur nō est auferendus. Neq; secundo hærede) Hic facit

facit paragraphus primus ex Institut. de Pupillari substitutio-
ne. ex quo; discimus primum hæredem appellari, qui primum institutus est: secundum, qui herede instituto substituitur.

CICERO.

Ab efficientibus causis, hoc modo, Omnibus est ius parietem directū ad parietem cōmunem adiungere, uel solidum, uel fornicatū. At si quis in pariete communī demoliendo damni infecti promiserit, non debet præstare, quod fornicus uitij fecerit. Non enim eius uitio, qui demolitus est, damnum factū est, sed eius operis uisio, quod ita ædificatum est, ut suspensum non possit.

SEVER. BOETIUS.

CAVSARVM quidem multa sunt genera, quæ Cicero paulo posterius diuidit. Sed nunc de efficientium causarum dis-
serit argumento. Efficiens uerō causa est, quæ præcedente ali-
quid effectum est, non tempore, sed proprietate naturæ: uelut in
hoc, quod nunc declaramus, exemplo. Damni infecti promissio
est, quoties quis promittit, si quod damnum eius opera cōtigerit,
sua restitutione esse pensandum. Ius autem est, parietī cōmuni,
parietem alium uel fornicatum, id est arcum habentem, uel direc-
tum, continuūq; contingere. Quia igitur ad parietem cō-
muniem alium extrinsecus parietem iunxit, deditq; satis damni
infecti: cōmunis autem paries fornicatus fuit, id est arcū habens,
uel signinam fabricam sustinens. Adiungente igitur eo, qui satis
dederat, & ut adiungeret, demoliente partem parietis, quod iun-
ctura cohæresceret: uitium communis paries fecit. queritur an
damni infecti promissio cogat eum, qui promiserit, damnum res-
tituere. Subiectus terminus, damni infecti promissio: prædica-
tus, uitij, restitutio. Summus igitur argumentum à causis, hoc
modo, Si enim is, qui damni promissit infecti, eius uitij causa fuit:

b s resti

restituere debet uitium, quod eius accidit culpa: quod si ea natura parietis fuit, ut suspendi, sustineriq; non posset (fornicati enim parietis non ea natura est, ut suspendi queat.) parietis potius forma, quam demolientis culpa uitium fecisse uidebitur: atq; ita non cogitur prestare uitium, qui se damni infecti promissione obstrinxerit. Fiet igitur argumentatio hoc modo: Si penes parietis forma constituit, ut eo adiungente parietem, qui damni infecti promiserat, uitium fieret: id uitium, qui promisit, prestare non cogitur. Fuit autē causa paries, ut uitium fieret: qui ea fuit natura, ut suspendi, sustineriq; non posset. Non igitur, quod fornix uitium fecerit, prestare debet qui damni promisit infecti. Argumentum ab eo quod in ipso est de quo agitur, id est in uitij restitutione, ex affecto, id est ex causa. Causa enim uitij, forma est parietis, non culpa coniungentis parietē. Itaq; factum est, ut fornix uitium faceret: quae causa uitij, cum abste ab eo, qui parietem iunxit, abest etiam rem ex causis spectari oportere.

IOAN. VISORIVS.

Ab efficientibus causis.) Quia Ciceronis textus satis est obscurus, antequā de natura loci huius quicquā dicamus, exempli Ciceroniani tum sententiam, tum particulam explicemus. Ius est solido uel fornicato parieti, qui cōmunis est duobus uicinis, alij parietem directum adiungere. Quidam ergo ad cōmunem parietem etiā extrinsecus adiunxit, deditq; satis damni infecti, id est, in se, suisq; fortunis recepit se pensaturū, si quid sua culpa uitij fieret. Cōmunis ille paries, ad quem alter iungebatur fornicatus erat. Itaq; adiungente uicino, et communem parietem demoliente, ut iunctura cohereret, communis paries uitium fecit, et corrui. Queritur, an is qui cōmunem parietem demolitus est, uitium prestare debeat, quod communis paries fecit. Ab efficientibus causis probabitur cum non debere damnum pensare, qui parietem cōmunem est demolitus. Sic igitur argumen-

tatio

tatio construitur. Si penes parietis communis formam constituit, ut communis ipse paries corruerit, dum nouus alter paries ei iungeretur, is qui nouum parietē iunxit, damnum prestare non debet, quod fecit paries communis. Fuit autem paries ille communis causa ut uitium fieret. Nam ea forma erat ut neque suspendi, neque sustineri posset. Igitur qui damni infecti promisit uitium prestare, non debet, quod fornix fecit. Directum.) Directus paries contiguus est, qui iuxta alterum attollitur, et ei coagmentatur. Vel solidum.) Solidum parietem appellat in quo nullus est arcus. Vel fornicatū.) Fornicatus est in quo nullus est arcus. Nam fornix est arcuata uel camerata in modum testudinis structura. Hec enim uocabula arcus, fornix, camera, testudo cognata sunt. Nonnihil tamen inter se differunt, ut inquit Budaeus. Nam Cameratum opus, et Concameratio ad similitudinem pergularum hortensium sit, quae iunipero cōstentuntur ad ambulationes opacandas, lingua nostra nomen à cunabulis infantium habet: quo genere in hypogeis uinarijs struaturae fieri solent. Testudo autem ex duobus arcibus in centro sese secantibus constat, quatuor enim pile arcuatae inuicem transuersae et cruceam configurantes testudinem absolunt. At fornix generalius nomen est. Hinc fornicarij sunt opifices, et propole, et institores, uel si manus minutarij negotiatores, qui tabernas à fisco conducunt sub fornicibus, ut ibi merces suas uenales habeant: cuiusmodi solent esse in porticibus fori uenialium, id est macelli, quas fillas appellant. Aliter fornices antiquitus erant arcus in memoriam rerum à triumphalibus uiris gestarum constructi, quasi monumenta uictoriarum. In qua significatione Cicero secundo de Oratore fornicem accepit, ut in forum descendens caput ad fornicem Fabij demitteret. Aliter etiā fornix pro lupanari, et meretricio loco usurpatur: ut apud Iuuenalem x. Satyra de Phiale meretrice loquentem sic legitur,

-Bona tota fruntur

Ad

Ad Phialen tantum artificis ualet halitus oris,
Quod steterat multis in carcere fornies annis.

Damni infecti promiserit.) Damnum infectum dicitur, quod nondum factum est, sed futurum timemus. Insuper is damni infecti promittere dicitur, qui se pensaturum et instauraturum satis dat, id est, spondet et pollicetur, si quid uitij sua culpa fiat.

Præstare uitium.) Præstare interim perficere est, ut apud Ciceronem; Officiorum. Si autem dictum est, non omne præstandum, quod dictum non est, id præstandum putas? Interim à Iuriconsul. accipitur pro eo quod est exitium rei in se recipere, uel aliene culpæ dispendium uelle luere: ut præstare euentum, præstare promissum alienum. Sic Cicero ad Vatinius: De seruo Dionysio, inquit, si me amas, confice: quancunque fidem dederis: præstabo. Idem de Oratore: Perge uerò Crasse: istam enim culpam quam uereris ego præstabo. id est, in me recipio. Expositis textus particulis difficillioribus, de natura huius loci et proprietate nonnulla dicamus: et primum, quid sit causa definiamus. Causa igitur est, cuius uel aliquid euenit: ut ignis causa est incendij. Causarum uerò quatuor genera sunt, materia, forma, efficiens et finis. Materia est ex qua res fit, ut lutum, materia est conficiendi uasis. Forma dicitur, per quam res est, uel à qua res, quæ nomen subit, et ut sit, habet: ut lapis in Herculis imaginem conformatus, non lapis, sed aut Hercules, aut Herculis imago dicitur. Efficiens causa est, à qua res conficitur, ut figurulus uasis fictilis efficiens causa est: nam à figulo uas fingitur: unde et figulus appellatus est. Finis uocatur, propter quam res est, uel gratia cuius aliquid fit: ut pecunias paramus ut nullius egeamus: edificamus, ut à frigore, et estu tuti simus. Nullius egere, et à frigore tutos esse, fines sunt. Itaque cum tot causarum modi sint, de solis efficientibus causis, nunc agitur. non ita tamen, ut Cicero causas omnes ad efficientes redegerit, sicut Agricola Ciceronem notans, dicit. Nam Cicero paulo post de omnibus causarum

sarum generibus plurima uerba faciet. Nunc autem de sola efficiente, quemadmodum admonuimus, loquitur, quam et aliter sic finimus, ut sit, quæ rei faciendæ operam suam præstat. à qua sic argumentum elicitor. Ignis est, igitur incendium est.

BARTH. LATOMVS.

Ex efficientibus causis.) Sub efficientium nomine Cicero omnes causas complectitur, ut materiam, formam, et efficientem. Sed ita distinguitur, ut efficiens per se uel sua conficiat, cætera sint, sine quibus effici non possit. Locum etiam, et tempus addit, quæ alij separant à causis, et per se locos faciunt: qui materiam etiam et formam referunt inter partes. Materia est quæ subiecta est efficienti, et sine qua effici non potest. Efficiens, quod uel sua efficit, cuius multæ sunt differentiæ, quæ posterius explicabuntur. Forma, quæ dat esse rei, hoc est, unde id ipsum, quod res est, accipit: ut anima rationalis in homine, uita in arbore. Finis est, cuius gratia fit. Allicit enim, et stimulat efficientem ad agendum, ut cum lucri uel nauigandi gratia fit nauis. Atque hæc causæ ab Aristotele numerantur. Efficienti uero exemplum à Cicero ex iure sumptum est, de damni infecti actione, quæ est in eum, qui edificando uicium damno affecit. Itaque fit, ut si auctor damni non fueris, non tenearis ista actione, id quod Cicero ex efficientibus probat hoc modo, Fornix uicij damni non tenetur. Etenim à quo causa remouetur, ab eadem etiam remouetur effectus: quæ huius loci maxima est. Omnibus est ius, inquit, parietem directum ad parietem communem adiungere, uel solidum uel fornicatum. Parietem directum appellat, qui iuxta alterum ita edificatur, ut totus lateri eius appellatur, qui iuxta alterum ita edificatur, ut totus lateri eius appellatur. Hunc si adiungas communi parietem, inserere in eum possis, ut cohereat, et quasi unum opus efficere: si non sit communis, non possis, quoniam iure ciuili prohiberis. Communis autem est, qui tuus et uicini est: sicut inter continentia edificata:

qui

qui & communi sumptu edificatur. Ceterum idem solidus, si-
cut quiuis alius, uel fornicatus esse potest, hoc est arcu suspen-
sus: sicut ut qui fornicatus est, periculosus rescindatur, eo quod
minus sustineri possit. Itaque in edificando, si quid periculi fore
uideatur, uicino damni infecti promitti solet, id est d. damnum te
nullum in eo opere facturum esse, aut si feceris, praestaturum.
Ergo si quis, inquit Cicero, in pariete communi demoliendo
damni infecti promiserit, non debet praestare, quoa fornix ui-
tij fecerit. Quo in loco uitium facere dicit, pro damnum facere,
iuris peritorum consuetudine. Addit deinde rationem, cui ar-
gumentum inest. Non enim, inquit, eius uitio, qui demolitus est,
damnum factum est, sed eius operis uitio, quod ita edificatum
est, ut suspendi non possit. Vitium rursum dicit, primum pro cul-
pa hominis, qui auctor damni fuerit: deinde pro forma parietis,
qua suspendi non potuit. Sunt etiam ista ex efficientibus: Ven-
enenum dedit, igitur occidit: Extraxit ab undis, seruauit igitur:
Male secuit hominem medicus, gladium irato praebuit: ergo in
culpa est necis. Item, Non suppetit materia, non possunt igitur
fieri naues. Si non locus, non tempus pugnae conuenit, non est
confidendum. Sic Puluis bombardicus deficit, & groat miles,
spes praedae exigua est: ergo ab obsidione desistendum: quorum
priora duo sunt ab instrumento obsidendi, posterius a sine: qui
nobis ad causam efficientem pertinet.

Ab efficientibus.) Ex causis maxima definitionum pars
conficitur. nam sine causis res intelligi nequit. Damnum in-
fectum est, quod non dicitur factum est, sed timetur futurum. Pa-
ries communis est, quem communiter edificant uicini: ad eum
enim ius habet uicinus adiungere edificium. Directus paries, est
contiguus paries, qui iuxta alterum attollitur, & ei coargmen-
tatur, sicut & Vitruuius ait libro septimo: Coagmentorum co-
positio planam habet inter se directione. Solidus paries est, in
quo

quo nullus arcus est: fornicatus, qui arcum habet. Si autem edi-
ficaturus communis parietis parte demoliat, & ruit reliquus
paries seu fornix sine edificantis culpa, sed quia sustineri non
poterat, non debet praestare damnum is qui promisit damni in-
fecti, quia sine sua culpa communis paries ruit. ff. de damno in-
fecto. l. Fluminum. c. l. Inter quos.

CHRIST. HEGEND. *Dammatus*

Ab efficientibus.) Causa efficiens est, qua praecedente ali-
quid fit, & effectum est: ut Nubes mediocriter collisse fulgur-
rationes efficiunt: sed si maiore impetu impulse sint, fulminat,
auctor Seneca lib. i. Naturalium quaestionum. A causa efficiente
sic colligimus: Nubes mediocriter colliduntur, ergo fulgurat.
Sol oritur, igitur dies est. Omnibus est ius parietem dire-
ctum.) Quidam ad parietem communem, alium extrinsecus
parietem iunxit, dedit que satis damni infecti: id est, promisit se
damnum futurum praestaturum. At communis paries fornicatus
fuit, id est, arcuatus. Cum igitur is qui damni infecti promise-
rat, parietem adiungeret, & partem parietis communis demo-
liretur, uitium communis paries fecit, id est, ruit. Iam est questio
an is qui damni infecti promisit, ruinam parietis communis re-
stituere cogatur. Sumitur ergo argumentum hoc modo: Si is qui
damni infecti promisit, uitij parietis communis causa fuit, resti-
tuere debet uitium quod eius culpa accidit. l. Inter quos, pa-
ragr. apho primo. ff. de damno infecto. Quod si ea natura parie-
tis communis fuit, ut suspendi sustentariq; non posset, parietis po-
tius forma, quam demolientis culpa uitium factum uidebitur.
Proinde uitium restituere non cogetur is qui damni infecti pro-
misit.

CICERO.

Ab effectis rebus, hoc modo: Cum mulier ui-
ro in manum conuenit, omnia quae mulieris fue-
runt, uiri fiunt dotis nomine.

SEVER.

EFFECTA sunt, quæ aliquibus efficiuntur causis, non tempore precedentibus, sed natura: uelut si queratur, Vxore defuncta, quæ in manum uiri conuenit, an eius bona ad uirum pertineat. In qua questione, Bona uxoris defunctæ, quæ in manum uiri conuenit, subiectum est. ad uirum autem pertinere, prædicatum est. Quæro igitur argumentum ab effectu, dispiciens, quid perferat ipsa in manum uiri conuentio: atq; ex eo argumentum traho: id autem est: Omnia uiri dotis nomine fieri, quæcunq; mulieris fuerit. Ipsa igitur in manus conuentio, omnia quæ mulieris fuerit, uiri fecit dotis nomine, non præcedenti tempore, sed statim propria uiraturæ. Nam ut in manum quæque conuenit, mox eius bona dotis nomine uirum sequuntur. Facio igitur argumentum sic: Si mulier, quæ defuncta est, in manum conuenit, in manum uero conuenientis mulieris bona, uiri sunt dotis nomine: hæc quoq; bona, de quibus agitur, uiri sunt. Argumentum ex eo quod in ipsum est, de quo agitur continetur. Agitur enim de eius bonis, quæ in manu conuenierit: scilicet ab effectis, id est à causæ effectis. Effectum namq; est, in manum conuenientis, omnia quæ mulieris sunt, uiri fieri dotis nomine. Quamquam hic quoq; non ab effectis: sed à causa factum argumentum monstrat esse. Ostensum est enim fieri uiri dotis nomine, quicquid mulieris fuerit, ex eo quod mulier in manum conuenierit. Sed hæc causa est, ut quæ mulieris sunt, uiri fiant dotis nomine. Sed dicat quis, ex eo, quod ea quæ mulieris erant, uiri sunt dotis nomine, id approbari, quod defunctæ bona ad uirum debeant pertinere: sed quæ mulieris sunt, ea uiri fieri dotis nomine, & bona ad uirum pertinere, uel idem est, uel neutrum alteri causa est: Vel si quis dicat eam esse causam, ut bona mulieris uiro debeant cedere, quod per in manus conuentionem, uiri facta sunt dotis nomine à causa uirius, ac non ab effectis, factum esse argumentum putabit, id est, à dote, ab effectis uero non oportet aliud

aliud nisi causam probari. Eset uero ex effectis argumentum, ut ex eo causa probaretur, hoc modo, Si questio esset, an mulier in manum uiri conuenisset, & indubitatum haberetur omnia quæ fuisset mulieris, uiri facta dotis nomine: diceretur, ita Si omnia quæ fuerit mulieris, uiri facta sunt dotis nomine: mulier igitur in manum uiri conuenit. Maxima propositio, Causas ab effectis suis non separari.

IOAN. VISORIVS.

Ab effectis rebus.) Effecta sunt, quæ ab efficientibus causis fiunt: ut domus architecti dicitur effectus. Cicero nomine Effectorum quæcunq; uel impulsu causarum perueniunt, id est, omnia euentus, comprehendit: id quod Agricola notauit, cum alioqui euentus tanquam genus sit, & effectus uelut species. Nam euentus duplicia sunt, effecta scilicet, & destinata, ut effecta sunt, quæ ab efficientibus fiunt: destinata uero, quæ propter finem fiunt, uel ad finem aliquem referuntur atq; ordinantur. ut calcæus est & effectus, & quid destinatum. Effectus scilicet artificis, sed ad tuandos pedes à frigore destinatur. Cum mulier uiro in manum conuenit.) Conuentio mulieris in manum, mancipiumq; mariti, causa est efficiens, ut quæ fuerant ipsius mulieris antequam nuberet, efficiantur mariti, postquam matrimonium contractum est, & nuptiæ completæ sunt. Ab effectis hoc argumentum depromitur. Si erarij copijs et ad bellè adiumenta, & ad ornamenta pacis utimur, uetigalibus seruiamus.

BARTH. LATOMVS.

Ab effectis rebus hoc modo.) Effecta & causæ mutui sunt loci: quare hinc inde se ostendunt. Itaque argumentum ex effectis est: Omnia quæ mulieris fuerit, facta sunt uiri dotis nomine: ergo mulier in manum uiri conuenit. Vbi Bona mulieris uiri facta esse dotis nomine, effectum est: In manum uiri conuenisse, causa. Sed Cicero exemplum conuertere uidetur, & ex causa effectum probare: cum ita proponat: Cum mulier in ma-

num uiri conuenit, omnia quæ mulieris fuerunt, uiri fiunt dotis nomine. Quo in loco attendendum est, non totam argumentationem exponi, sed uim eius duntaxat significari quæ ab exponenti ratione separata est. Itaque ut effectus esse intelligatur, causa adiungitur, et præponitur effectui, hunc in modum: Cum mulier in manum uiri conuenit, omnia quæ mulieris fuerunt, uiri fiunt dotis nomine. Hæc propositio est, causam, ut dixi, cum effectui complectens. Deinde persequendum est, et addenda adsumptio, Atqui omnia quæ mulieris fuerunt, facta sunt uiri dotis nomine. Sequitur complexio, Ergo mulier in manum uiri conuenit. Sed eandem argumentationem concludere etiam possis negatiue, si adsumptionem negaueris, hoc modò: Atqui nihil eorum, quæ mulieris fuerunt, factum est uiri dotis nomine, Ergo mulier in manum uiri non conuenit. Quo genere conclusionis propriè tractatur argumentum ex consequentibus. Sed differunt consequentia ab hoc loco, quia illa in sola conditione sunt posita, ex qua uim obtinent, nec possunt concludi, nisi ratiocinatione hypothetica: scilicet de causis et effectibus, et cæteris omnibus locis, qui et per se uim habent extra hypothesin, et alijs etiam modis concludi possunt. Sunt et illa ex effectibus: Magna strages edita est, ergo magna pugna fuit. Ingens classis edificata: igitur præsto fuit materia. Non potuit ut expugnari oppidum, uires igitur et belli apparatus desuit: eodemq; modo de cæteris, nisi, quæ ad finem referuntur, destinata, quam effecta appellare malueris, ut, Instrumentum bellicum paratum est, miles conscriptus, stipendium in sex menses constitutum: igitur bellum futurum est. Sed de fine supra dictum est: et quæ hic sumpta sunt destinata ad bellum, etiã ad adiuncta referri possunt: sed tunc alia ratione accipiuntur. Cæterum, quomodo idem modò causa, modò effectum, modò instrumentum, aut destinatum dici possit, uide Rodolphum, apud quem hic locus diligenter explicatur.

PHIL.

Ab effectibus) Ista pecunia est matris familiæ, ergo est etiã uiri. probo ab effectui ad efficiens. quia ista pecunia domalis est uiri, & c.

CHRIST. HEGEND. *Amraty*

Cum mulier uiro in manū Mortua est uxor, quæ in manū uiro cōuenerat, hoc est, legitima eius uxor fuerat. Iã est quæstio, an bona uxoris ad uirū ptineat: Huic quæstioni sic fit fides: Ipsa in manus cōuēctio, facit omnia bona uxoris uiro accedere, dotis nomine. unde sic colligo: Si mulier quæ obiit mortē, in manū uiro conuenit, omnia bona quæ mulieris fuerunt, dotis nomine uiri fiunt. id quod probat lex prima. ff. de iure dotium.

CICERO.

Ex comparatione autem omnia ualent, quæ sunt eiusmodi, Quod in re maiore ualet, ualeat in minore. ut, Si in urbe fines nō reguntur, neq; in urbe aqua arceatur. Item contra, Quod in minore ualet, ualeat in maiore. licet idem exemplum cōuertere. Item, Quod in re pari ualet, ualeat in hac, quæ par est. ut, Quoniam usus autoritas fundi biēnium est, sit etiã ædium. At in lege ædes non appellantur, & sunt cæterarū omnium, quarum annuus est usus: ualeat æquitas, quæ paribus in causis paria iura desiderat.

SEVER. BOETIUS.

A COMPARATIONE locus qui dicitur, tripartitò scinditur. Aut enim à cōparatione maiorum, aut à cōparatione minorum, aut à cōparatione parium nascitur. A cōparatione igitur maiorum est, quoties maiora minoribus cōparantur hoc modo, ut quod in re maiore ualet, ualeat in minore. Fit enim quæstio, an in Vrbe aquam liceat arceri. In hac igitur subiectus est terminus, in Vrbe aqua. prædicatus uerò est, ius

l 2

arceat

arcendi. Regi fines dicuntur, quoties unusquisque ager propriis finibus terminatur. Arcet uero aquam, qui eam per sua spatia meare non patitur. Factam igitur argumentum sic, Quoniam plus est regi fines minus uero, arceri aquam: si in ciuitate fines non regitur, quod maius est: ne id quidem, quod minus est, fiet, ut aqua in ciuitate arceatur. Hic igitur sumptum est argumentum ab eo quod in ipso heret, de quo queritur: queritur uero de arcenda aqua iure, ab affecto scilicet, id est a maiore, quod referatur ad id quod minus est. Notandum uero, quod Tullius maximam propositionem argumentationi inclusit, hoc modo: Quod in re maiore ualet, ualet in minore: & deinceps ea nisus, argumentationem expediuit, ut manifestius appareat id, quod primo uolumine commemoratum est, has maximas propositiones aliquoties quidem argumentationibus includi, ut in presenti monstratur exemplis. alias uero uires argumentationibus dare: ut in superioribus exemplis locorum. Quod si idem conuertamus exemplum, dicemus, Quod in re minore ualet, ualet etiam in maiore: at in Vrbe aqua arceatur: regetur igitur fines. Hic tamē quæstio permutatur hoc modo, Queritur enim, an in Vrbe fines oporteat regi. Sed a minore sumitur argumentum, id est, ab arcenda aqua: ut sic hic quoque argumentum ab eo quod in ipso est, id est, ab eo quod est in regendis finibus, ab affecto scilicet, id est a minore. Id enim quod minus est, affectum est: illud nanque respicit ad id, ad quod comparatur. Hic quoque maxima propositio a Tullio posita est: eaque est: Quod enim in re minore ualet, ualet etiam in maiore. A paribus uero fit similiter comparatio. Necessesse est enim, ut ualet æquitas, que paribus in rebus paria iura desiderat. Plurimarum igitur rerum usucapio annua est: ut si quis eis anno continuo fuerit usus: id firma iuris autoritate possideat, uelut rem mobilem: Et tunc uero usucapio, biennij temporis spatio continetur: de ædibus in lege nihil ascriptum est. Queritur ergo, usus ædium, uno ne anno, an biennio capia-

tur. Faciemus a paribus argumentationem: & quoniam immobilium æqua possessio est, ædes uero immobiles sunt: ut biennio fundus usucapitur, ita etiam oportet ædes usucapere biennio possidentem. Æquitas enim paribus in rebus paria iura desiderat. Quæ etiam Maxima propositio a Tullio clarissime posita est: sed exemplum restrictius dictum est, nec promptissime ad intelligendum. Ita nanque ait, Ut quoniam usus autoritas fundi biennium est, sit etiam ædium. hic igitur ædium usus autoritatem biennio fieri sentit: sed adijcit: At in lege ædes non appellantur: & sic sunt cæterarum omnium, quarum annuus est usus. hic rursus ædes in his uidetur ponere, quæ annuo usu capiuntur: & concludit, nihil definiens nisi, Ualeat æquitas, quæ paribus in causis paria iura desiderat. Sed uidetur ita dictum: Quoniam immobiles sunt ædes, ut fundus: biennio uero fundus usucapitur: ædes quoque biennio usucapientur. & sibi ipse rursus opponit: Sed in lege XI. TABUL. de ædibus nihil ascriptum est, & inter eas relicte sunt res taciturnitate legis, quarum est usus annuus. Nam cum de fundo prescriberet lex biennij usucapionem, tacuit ædes: & ijs potius hac taciturnitate eas iuxit, quarum annuus est usus. Sed soluit obiectionem: ita scilicet: Æquitas paribus in rebus paria iura desiderat. Itaque quoniam æque fundus, atque ædes, immobiles sunt: æque biennio usucapientur. Factum est igitur hic quoque argumentum ab eo quod in ipso est, de quo agitur, id est ab affecto pari. Nam cum agatur de ædium possessione, argumentum sumptum est ab usucapione fundorum. Ex peditis igitur his locis, qui in ipso de quo agitur, inherebāt: nunc iam loci eius, quem dixit esse extrinsecus, ponit exemplum. Hic uero, qui sumitur ab autoritate iudicij est locus ualde probabilis: etiam si non maxima necessitatis. Quæ enim necessaria sunt, hæc ex propria considerantur natura: quæ uero probabilia sunt, plurimorum iudicium expectant. Ea namque sunt Probabilia, quæ uidentur uel omnibus, uel pluribus, uel maxime

famosis, atq; præcipuis, uel secundum unamquandq; artē scientiam; eruditis: ut quod medico in medicina, geometræ in geometria, cæterisq; in propria studiorū facultate uerfatis. de quo Extrinsecus loco sic loquitur.

IOAN. VISORIVS.

Comparatio
quid.

Ex comparatione.) Comparatio, est maiorum cum minoribus, minorum cum maioribus, parium cum paribus in numero. specie, uis, & quadam ad res reliquas affectione contentio. In numero: ut, plura bona paucioribus anteponuntur, & postponuntur pauciora pluribus. In specie, ut, que propter se expetuntur, pluris habenda sunt ijs, que propter aliud amantur: & contra, que propter aliud desiderantur, minoris sunt ijs, que propter se expetuntur. In uis, ut præponenda sunt stabilia, certa, & que eripi non possunt, mobilibus & incertis: contrario posthabenda sunt hæc illis. In affectione uerò sic, ut Principum commoda meliora sunt, quam reliquorum: & reliquorum minor a commoda, quam Principum: non quòd ita semper sit, sed quia sic opinantur, sic putant, sic afficiuntur homines, ut que a pluribus probantur, uel a potentioribus proueniunt, ea meliora credunt, quam que a paucioribus commendantur, aut ab humilibus, & uulgari aliquo proficuntur. Hæc de Maiorum & Minorum comparatione dicta sufficiant. Inque de Parium collatione dicamus, si numerus, species, uis & affectio sint æquales in his que conferuntur, parium erit comparatio: que nec elationem, nec submissionem habet: est enim æqualis, ut si consilio iurare ciues, & auxilio, æqua in laude ponendum est, pari gloria debent esse ij, qui consulunt, & ij qui defendunt: at primum uerum est, igitur & id quòd sequitur. Rodolphus Agricola Comparationem duorum in uno tertio collationem definit: eamq; a similitudine differre scripsit, quòd similitudo sit duorum in duobus: comparatio, duorum nõ in duobus, sed in uno tertio collatio. Verbi gratia: Comparatio

tio est maioris cum minore, ut regis cum homine populari in diuitijs: Minoris cum maiore, ut discipuli cum præceptore in eruditione: Paris uerò cum pari, ut amici cum amico in probitate. At similitudo hoc modo: ut senectus, & hyems inter se similes in segnitie & frigore sunt: sicut enim frigus est hyemis, ita senectus est segnitie. Verum contra fieri per se docebimus, cum ad huius loci pleniori expositionem, quam postea Cicero faciet, uenerimus, sicut Rodolphum male Ciceronem in plerisque taxasse, in paucis uerò rectè, nullo negotio probabimus. Interim huius loci contextum declaremus.

Quod in re maiore ualeat.) Idem Agricola Boëtium arguit, quòd singulis locis Ciceronianis quandam, ut uulgò loquimur, Maximam dederit, id est, pronuntiatum quoddam, una sententia multa complexum: cui sit indubitata fides: ut, De quocunq; definitio dicitur, de eodem & definitum: de quocunq; species, de eodem & genus. Arguit, inquam, Boëtium Agricola, propterea quòd id nullum in usum fieret: neque Aristoteles, neque Cicero id fecissent. Quod autem Aristoteles in Topicis id non fecerit, uiderit Rodolphus: id que quàm sit uerum, diligens lector secum expendat. Sanè quantum ad Ciceronem spectat, maximas propositiones nonnullis locis addidisse uidetur, quales sunt hæc: Quod in re maiore ualeat, ualeat in minore. Item contra, Quod in re minore ualeat, ualeat in maiore. Tum, Quod in re pari ualeat, ualeat in hac que par est, uel si maus, ualeat æquitas, que paribus in causis paria iura desiderat. Hæc sunt, si Boëtio credimus, Maxime propositiones, quas Cicero facit. Verum, ut Agricola non plane falsum fuisse doceamus, sed potius Boëtium, qui has propositiones esse Maximas dixit, quid super hac re sentimus aperiamus. Maxime propositionum ueritas usquequaque certa, & indubitata fides semper inest, ne que nullo modo labefactari uel refelli potest. Unde sit, ut Maxima uocetur. At superiores non

usquequaque certæ sunt, neque omnino necessarie, sed tantum
 uerisimiles, & quæ falsæ atque mendaces esse possint. Nam non
 quicquid in re maiori ualeat, in re minori ualere necesse est: ne-
 que cōtrā id omne, quod in maiori ualeat, necessum est, ut in mi-
 nori ualeat: siue affirmes, siue perimas. Exēpli gratia: non con-
 tinuū sequitur, eum esse occidentiū, qui loris cædi debet: neque
 statim furtum aliud committere, si sacrilegium commisit. Econ-
 trario, non protinus discipulus ignorat, si præceptor ignoret:
 nec, si non faciliè & palamentur, statim colliges non peiera-
 turum. Quapropter hic locus tantum est uerisimilis, & nō ne-
 cessarius, siue à minori ad maius, siue à maiori ad minus argu-
 menteris: idq; uel affirmando uel negando. Quo fit, ut maxime
 propositiones non sint, quas Boëtius esse dicebat. Fines non
 reguntur. Fines regere, est determinare agros. Proinde fi-
 nes regi dicuntur, quoties unusquisque ager proprijs finibus
 terminatur. & hæc actio regendorum finium non ad urbana
 ædificia, sed ad agros (autore Iuriconsulto) pertinet. Aqua
 arceatur. Arcet is aquam, qui eam per sua spatia meare non
 patitur. Actio autem aque pluuia arcenda aduersus eum com-
 petit, qui in agro fossam facit, in quam colligat aquam, aut de-
 ducat, ex qua damnum alteri accidit: quæ actio ad rustica tan-
 tum prædicia, quemadmodum & superior, pertinet: neque aliās
 locū habet, quam si aqua pluuia agro noceat. Vt quoniam
 ulus.) Vfus capio, secundū Iuriconsultos, est possessio obten-
 ta certo spatio temporis, nec non iuris auctoritate firmata: quæ
 duplex est: una rerum mobilium, ut pecuniæ, iumentis, bouis,
 equi, altera rerum immobilium, ut ædium & fundi. Quæ est
 rerum mobilium, communi nomine Vfus capio dicitur: quæ re-
 rum immobilium, propriè Præscriptio dicitur. Rerum autem
 mobilium usucapio annua est: ita ut, si anno integro possederis,
 res tua sit. Præscriptio immobilium rerum, duorum annorum
 spatio ad minimum continetur. Itaque cum ædes sint immobi-
 les,

les, quemadmodum fundus, & fundus in lege de præscriptioni-
 bus exprimitur, nulla uerò de ædibus illic uerba fiant, sed inter
 eas res ædes reponantur, quæ sunt mobiles, & quarum usuca-
 pio annua est: tamen quia ædes eiusdem generis cum fundo sunt,
 ideo postulat æquitas, ut usucapio fundi biennio terminetur:
 usucapio quoque ædium pari spatio continetur.

BARTH. LATOMVS.

Ex comparatione.) Diximus similitudinem & differen-
 tiam circa qualitatem esse, tum substantialem, tum accidentalem:
 comparationem autem circa quantitatem, cum æqualia uel in-
 æqualia, hoc est, paria, maiora, uel minima inter se conferuntur:
 quæ distinctio diligenter est obseruanda. Ex maiori argumen-
 tum est, si in urbe fines non reguntur, neque in urbe aqua ar-
 ceatur. Est enim maioris negotijs, & natura prius, fines regere,
 quam aqua arcere. Quod argumentum conueriti potest, & pa-
 riter ex minori duci, sed non nisi per affirmationem, hoc modo:
 Si aqua pluuia arceatur in urbe, & fines in urbe regantur. Ma-
 iora enim per negationem, minora per affirmationem sumun-
 tur. Fines regere, est terminos agrorum definire: quod sæpe usa
 uenit inter uicinos, & in agris duntaxat locum habet. Aquam
 arcere, est prohibere, ne aqua pluuia nocens, quæ de alieno ue-
 nit, uel in agro, uel in urbe, excipiat finibus nostris: quod ius
 tam ad urbana, quam rustica prædicia pertinet. Itaque de eo ca-
 uetur, ff. de finibus regundis: & de aqua pluuia arcenda. Ex
 pari arceandum est. Quoniam usus auctoritas fundi biennium est,
 sit etiam ædium, id est, quoniā fundus biennio usucapitur, usu-
 capiantur & ædes: quoniam utrunque est earum rerum, quæ
 soli sunt, hoc est immobilium. Vsum possessionem uocat: bien-
 nium, tempus possessionis lege definitum: auctoritatem, ius, quod
 acquiritur, quam usucapionem appellant. Est enim usucapio, ius
 acquirendi dominij ex certi temporis possessione: cui additur in
 iure, ut sit bonæ fidei possessor. Illud ignorandum non est, ne te-

res usucapionem tam in mobilibus, quam immobilibus rebus dixisse. sed postea distinctione facta, in rebus mobilibus vsucapionem, in ijs que soli essent, Prescriptionem appellatã. Tempora quoque usucapionis mutata sunt: quoniam biennio quondam res immobilis, anno uno mobilis usucapiebatur. Postea constitutum fuit, ut mobilis triennio, immobilis decennio inter presentes, uicennio inter absentes usucaperetur: quo iure hodie utimur, ut insitit. Et ff. de usucapionibus. Sed reuertamur ad exemplum Ciceronis, quoniam in mobilis usucapiebatur. Postea biennium est, sit etiam ædium. Hinc deinde occurrit, ut iam loci comprobet: At in lege, inquit, ædes non appellantur. Legem xii. tabularum intelligit, in qua fundi dumtaxat fit mentio, non ædium: cum ibidem ius usucapionis describatur. Et sunt ceterarum, inquit, rerum omnium, hoc est hominum, iumentis, suppellectilibus, quarum gratia ædes sunt cõparatæ. Quarum annuus ædium, quod annua usucapio. Ex quibus efficitur, idem ius est usus, id est, fundi sit, esse non oportere, cum ædes in lege adscriptæ nõ sint, et ad alias res pertineant. Sed respõdet, et soluit ex pari: Valeat, inquit, æquitas, que in paribus causis paria iura desiderat: que est Maxima huius loci in iure, quoties aliquid scripto cõprehensum non est. Unde et Status est apud rhetores ex syllogismo, siue ratiocinatione, cum causa in similitudine cõstituitur.

Ex comparatione.) Comparationis loci ad similitudines pertinent. Si iusti affliguntur, quanto magis impij? Si imperator non potest, quanto minus eques? Regula Aristotelis: Si id non inest, quod magis inesse uidetur: multo minus id quod minus inesse uidetur. In re maiore, ut, Religio est colenda, ergo litera colenda, et charitatis officia facienda. Fines regere, est distinguere agros. Actio in qua finium regendorum ad agros pertinet, non ad ædificia urbana, sicut iurisconsultus ait. ff. Finium regendorum. Hoc iudicium locum habet in confinio
pr ad

prædiorum rusticorum, in urbanorum displicuit. Actio aque pluuie arcendæ aduersus eum competit, qui in agro fossam fecit in quam colligat aquam, aut deducat, ex qua damnum alteri accidit. Ea quoque tantum ad rustica prædia pertinet, sicut iuriconsultus ait. Item sciendum est, hanc actionem non alias locum habere, quam si aqua pluuia agro noceat. Ceterum si edificio uel oppido noceat, cessat actio hæc. Agi autem ita poterit, ius non esse stillicidia uel flumina immittere. Est autem maius fines regere, quam aquam pluuia arcere, quia prius est fines distinguere. Et tenim si fines agrorum non essent determinati, non posset agi de aqua pluuia arcenda, ut si ædificia nulla distincta essent, nõ esset de stillicidijs aliqua defensio. Conuertere.) Si in urbe aqua arcetur, igitur fines reguntur. Prescriptio est in re immobili, usucapio in re mobili. Sed ueteres promiscue utuntur nomine usucapionis, cum tempore res sit eorum qui possident. Porro anno mobilia usucapiebantur, biennio mobilia, ex legibus duodecim tabularum. Colligit igitur Cicero, si fundus biennio usucapitur, igitur ædes: quia sicut fundus res immobilis est, ita et ædes. Ex partibus argumentum. Non licet resistere potestati publicæ, Episcopi sunt magistratus publici, Ergo illis nõ licet resistere. Valeat æquitas. Id est, ut etiã ædes biennio usucapiantur. Postremus locus ab autoritate est. Locus ab autoritate non ualet negative, id est, ita ualet si expresse fecerint eius rei autores mentionem. Finge speciem facti, Caius parietem qui sua aream ad uicini area dirimit, tegere uult, et coniungere suis ædibus. Si queris, an liceat respondeat aliquis non licere, quia Caius si coniunxerit ædibus suis cõmunem parietem stillicidia auertet in tectum uicini. At Caius ita pollicetur se ædificaturum, ut tamen stillicidia nõ trãsmittat in uicini ædes. Alter rursus negat licere Caio suis ædibus adiungere parietem et tegere: quia si tegat parietem in alieno ædificet, quoniam paries claudit spatium ædium uicini. Respõdet Cicero ex autoritate Scæuolæ, Paries nõ claudit

claudit ædium ambitū, sed ambitus est quantum est spatium quod tectū prominet. Tota igitur quæstio in eo uertitur, utrum ædificando liceat cōmunem parietem occupare, & adiungere meo ædificio, nec ne? Scæuola hoc admittit, cum ambitum definit quantum spatium est, quō tectum proiectur.

CHRIST. HEGEND. *Annab.*

Si in urbe fines non reg.) Vt rectè intelligas exemplum Ciceronis, primo omnium te scire oportet, quid sit actio finium regundorum. Est uerè, quoties de diuidendis agrorum finibus controuersa sit. l. prima. ff. de iudicio finium regundorum. Porro fines dicuntur regi, quoties unusquisque ager proprijs finibus circumscribitur. Præterea nec ignores aquæ pluuiæ arcendæ actionem contra illum institui, qui fossa facta aquam pluuiam agro alicuius dante, damnum facit. Cæterum ille aquam pluuiam arcet, qui non per spatia sua meare patitur. Iam est quæstio, an prohibitum sit aquæ pluuiæ actionem agitare in urbe, hoc est, prædijs urbanis, hoc est, intra ædificia continentia. Quod si obtinuerimus finium regundorum iudicium in urbe interdictum esse, quod maius est efficiens aquæ arcendæ iudicium, quod minus est, quoque in urbe uctitum esse. Porro actionem finium regundorum, ad rustica prædia pertinere probat. l. hæc, actio. §. hoc iudiciū. ff. finium regundorum. Quoniam autoritas.)

Vt ad pleniū exemplū intelligas, in iurifconsultos cōsulas oportet, qui usucapionē ita finiunt, Usucapio est acquisitio domini per continuationē possessionis tēporis lege definiti. l. 2. ff. de Usucapion. Præterea scias oportet lege tabularum duodecim, quæ hac in parte abrogata est, olim cautū fuisse, ut in solo Italico res mobiles anno, immobiles biennio usucaperētur. l. prima. ff. de Usucapionibus. & Institutionibus, eodem titulo, in principio, & in l. unica. C. de usucapione transformanda, ex qua lege Cicero exemplum suum deriuauit. Sic uerò colligit: Quemadmodum lege tabularum duodecim cautum erat, fundum biennio usucapi

usucapi posse, ita & ædes biennio usucapi censentur. At in lege.) Est obiectio, quā mox diluit Cicero. Nam cum quis obijcere posset, ædium in lege tabularū duodecim nullam mentionem fieri, fundi tantum mentionem fieri: respondet Cicero, Rerum immobilium est æqua possessio: sed ædes & fundus res immobiles sunt: proinde cum fundus biennio usucapiatur, etiā ædes biennio usucapiuntur. Valeat æquitas.) Idem habes. l. non possunt omnes. ff. de legib.

CICERO.

Quæ autem extrinsecus assumuntur, ea maxime ex autoritate ducuntur. Itaque Græcæ tales argumentationes *ἐπιχρῆστος* uocant, id est artis expertes.

SEVER. BOETIVS.

ALIA quippe argumenta sunt, quæ ipse elicit Orator, atque ipse quodam modo ex designatis locis sibi comparat, & propria facultate conquirat: alia, quæ extrinsecus posita nō ipse inuenit, sed præsentibus utitur & paratis: ueluti testimonia, tabula, fama, cæteraq; de quibus M. Tullius latius tractaturus est. Non enim sibi ipse testimonia parat Orator, sed paratis utitur: nec ipse iudicium facit, sed iam posito ac spontaneo rumore ueniēte utitur ad causam: atq; idcirco hos locos Græci *ἐπιχρῆστος* uocant, id est inartificiales, atque, ut Tullius dixit, artis expertes. Quæ enim non proprio Oratoris artificio comparantur, sed se extrinsecus ueniētia subministrāt, hæc iure artis expertia appellata sunt. Huius exemplum est.

IOAN. VISORIVS

Quæ autem extrinsecus assumuntur.) Probationem artificialem iam absoluit: quam in quatuor species distribuerat, definitionem, partes, notam, & res affectas: nunc in artificialem persequitur, quæ Testimonij nomine comprehenditur. Est enim Testimonium extrinsecus assumpti probatio. Extrinsecus assumptum

sumptum uocamus, quæ ab aliqua re externa sumitur ad faciendam fidem, id est, quæ Orator ex causa non trahit, nec excogitat, nec inuenit, sed extra dicendi rationem accipit. Ea maxime ex autoritate ducuntur. Persona, teste Cicero, non qualiscumque, testimonij pondus habet: ad faciendam enim fidem autoritas queritur. Est autem autoritas in ingeniosis, opulentis, ætatis spatio probatis. Itè in ijs, quos studio, doctrinæque præstare putamus, quorumque uitam constantem & laudabilem esse opinamur. De autoritate Quintilianus cap. 11. lib. 5. in hanc ferme sententiam scribit. Adhibetur extrinsecus in causam & autoritas. hæc secuti Græcos à quibus xp̄as dicuntur, Iudicia aut Iudicationes uocant: non de quibus ex causa dicta sententia est: (Nam ea quidem in exemplorum locum cedunt:) sed si quid in usum gentibus, populis, sapientibus uiris, claris ciuibus, illustribus poetis, referri potest ab oratore, si ad causam pertineat. ut si de incommoditate uitæ dicas, poteris in tuam causam extrinsecus adhibere persuasionem earum nationum, quæ stetitibus natos, lætitia defunctos prosequuntur. Itaque Græci tales argumentationes ἀλλοτρίων uocant.) Quintilianus capite primo libro quinto scribit Aristotelem ita diuissse probationes, ut eam aliam ἀλλοτρίαν id est, artificiales uocaret: aliam uero ἀρτιών, id est, inartificiales. Nam ἄρτιων Græcè, Latine ars dicitur. Insuper, α, littera nomen ea uirtute priuat, quam haberet si proposita non fuisset. Has autem probationes ideo inartificiales dicimus, quod eas Oratoris ars non pariat, sed ad oratorem una cum causa deferantur. non enim testes inuenit, non tabulas, non rumorem & famam, sed reus ad Oratorem defert. Cicero in Partitionibus Oratorijs ait, testimonia non ideo sine arte dici, quod sine arte sint, sed quod ea non gignat Oratoris ars: uerum fors ad eum deferantur, & extrinsecus ab eo sumantur, de læta tamen arte tractati. Quo fit ut inuentione testimonia inartificialia sint, tractatu uero artificialia. Secundo tamen libro

bro de inuentione diuersam sententiam Cicero sequutus est, ut qui probationes artificiales illic testimonia faciat. In qua etiam sententia Rodolphum esse iam prædiximus: his enim testimoniis quaeri & inueniri tradit. Sed hunc scrupulum iam ademitimus. Quapropter ad reliqua pergamus.

BARTH. LATOMVS.

Quæ autem extrinsecus adsumuntur. Hoc est alterum genus locorum, quod in quaestione non heret, sed extra assumitur, quia neque in substantia rei est, neque ad eam refertur: sed in sola autoritate est positum. Græci ἀρτιών uocant, id est, ad uerbum, inartificiale: non quia arte tractandum non sit, sed quia nullis inuentatur artis præceptis, sed casu potius oblatum uel cõquisitum ab Oratore ad causam adferatur.

CHRIST. HEGEND. *Jamnahy*

Artis expertes) Dicitur autem istiusmodi argumentationes artis expertes, quod non oratoris arte parantur, sed se extrinsecus subministrant. Vide Fabium libro quinto.

CICERO.

Vt si ita respondeas, Quoniam P. Scæuola id solum esse ambitus ædium dixerit, quantum parietis communis tegendi causa rectum projiceretur, ex quo in tectum eius, ædis qui protegisset, aqua deflueret, id tibi ius uideri.

SEVER. BOETIUS.

SOLVM ambitus ædium est, quantum soli ædium ambitus claudit. Scæuola igitur dixit, id esse ambitus ædium solum, quod tecti diffusionem tegetur. Manifestum est enim tectum latius fundi, nec parietibus adæquare, ut stillicidium longius cadat. Quæ cum ita sint, quidam parietem communem tegere nitentur: queritur, an sit aliquod ius tegendi. Respondeas tu, inquit Cicero, Trebati, id ius esse tegendi parietis communis, ut in eius qui

tegat.

tegat, aliud quodlibet tectum stillicidij aqua fundatur: aliàs nõ esse iuris, ut tegat quis parietem. stillicidio in vicini tecta defluente. Hæc enim stillicidij seruitus noua, nisi consentiente uicino, nihil iuris habet. Sed si huic responso opponatur, Ne sic quidem ut tegat, esse iuris: quando quidem ædium solum tantum est, quantum cuiusque parietes claudunt. Qui uerò tegit, tectum longius mittit. Tu inquit, responsum tuum Scauola autoritate firmabis, dicens Scauolam respondisse, hoc esse solum ambitum ædium, quantum tectum proijceretur, non quantum parietes ambirent. Ius est igitur proijcere tectum: quia intra ambitum adhuc suarum ædium tegit: sed ita, ut in suo tectum aqua defluat, nec uicino noua noceat seruitute. In qua questione, neque à subiecto, neque à prædicato termino ductum est argumentum: quod in his locis considerari moris est, qui in ipsis hærent, de quibus agitur, terminis: ut in omnibus exemplis est diligentissimè declaratum. Sed quia sumitur argumentum extrinsecus, dubitationi iudicij cuiuslibet opponitur, ut nunc Scauole, cuius autoritate responsum est: atque ideo ex loco qui uocatur Extrinsecus, sumptum dicitur argumentum.

IOAN. VISORIVS.

Uti ita respondeas.) Exemplum est probationis ab autoritate ducti: cuius sensus hic est: Tantum est solum ambitus ædium, id est, planities & latitudo domus tanta est (autore Scauola) quantum tectum proijcitur, hoc est, diffunditur & extenditur parietis cõmunis tegendi gratia. Certum est autem tecta latius diffundi, quam parietes, nec parietibus equari, ut stillicidium longius cadat, si quis ergo parietem sibi uicinoq; suo cõmunem tegere uelit, & uicinus impediatur, tu Trebati, si causam eius defendas, qui tegere uult, responde, ius esse cõmunis parietis tegendi, modo stillicidium uicino non incommodet: quoniam ita Scauole placuit. Proijceretur & protexisset.) Protegere (ut inquit Budæus hunc locum citans) est tectum proijcere, Proijcere

Proijcere dico, id est, procul iacere, sive extendere, necnon extra parietes diffundere. A protegendo protecta, sicut à proijciendo proiecta dicta sunt. Sunt autè protecta & proiecta partes domus prominentes, qualia sunt mentana & podia pensilia, unde aspectus est nobis in uicos & plateas. Proiecturæ uerò teste Virruuio prominentie sunt domus, & ueluti quedam supercilia parietum, arcendis stillicidijs inuenta: fabri I. armer os appellat, Latini intabulamenta dicere possunt, quæ etiam Corone nomine proprio uocantur, siue structura, siue intestino opere (quam minutariam uulgò dicunt) consistit.

BARTH. LATOMVS.

Uti ita respondeas.) Respondere proprium est iuris peritorum, cum in causis consuluntur: unde Responsa prudentum in iure Ciuili appellata. Quoniam P. Scauola.) Ius non est in alieno ædificandi. Sed uicinus parietem communem tegere uult, & ædibus suis adiungere. Tu licet negas, quoniam tui etiam iuris sit paries. Itaque si ædificare uelit permittit, ut intra ambitum ædium suarum ædificet. Respondet Scauola, & ambitum ædium definit: solum eius id esse, non qua paries claudat, sed quantum cõmunis parietis tegendi causa tectum proijcitur: modo aquam pluuiam in tuam parietem recipias. Solum dicitur, quod cuiq; rei subiectum est, ut area ædificio, & terra pedibus nostris. Itaque solum ambitum ædium intelligimus aream, cui ædes impostæ sunt.

CHRIST. HEGEND. *Imnaty*

Quoniam P. Scauola.) Exemplum Ciceronis ita intellige: Erat cuidam paries cum altero cõmunis, hunc tegere uolebat. Iam est questio, An ne sit ius quoddam tegendi: Respondet hic Cicero, hic ius esse tegendi parietem cõmunem, ut stillicidium in illius qui tegit, tectum, quolibet proijcitur, id est, demittatur. Seruitus enim noua stillicidij, nisi uicinus cõsentiat, iuris habet nihil. I. Seruitus, paragrapho, qui in area, ff. de Seruitibus

uitutibus urbanorum prædiorum. At si hic reclamaueris, ne sic quidem ut tegat, esse iuris, cum ædium solum tantum, id est, tantum late se tendat, quantum cuiusque parietes claudat: qui uerò tetrum tegit, longius proijcit, id est, mittit: Tu, inquit Cicero, ex Seæuole auctoritate responde, hoc esse solum ambitus ædium, id est, tantum spacium ambitus ædium existere, quantum tetrum proijcitur, non quantum parietes ambiant. Ius est igitur, tetrum proijcere ei, qui intra ambitum adhuc suarum ædium tegit, sed ea ratione ut stillicidium in suum, & non uicini tetrum dependat.

CICERO.

His igitur locis, qui sunt expositi, ad omne argumentum referendum, tanquam elementis quibusdam, significatio & demonstratio datur. Vtrum igitur hæcenus satis est? tibi quidem tam acuto & tam occupato puto. Sed quoniam auidi hominem ad has discendi epulas recepi, sic accipiam, ut reliquarum sit potius aliquid, quam te hinc patiar non satiatum discedere.

SEVER. BOETIUS.

OMNE elementum principium est eius rei, cuius elementum esse perpenditur. Nam eius, quod ex elementis sit, ipsa elementa necesse est loco esse principij. Ergo quoniam loci superioris designati, argumentorū quasi quedam principia sunt (ipsi enim sunt qui continent argumenta: omne autem quod continet, eius quod continetur principium est) idcirco ait Cicero, ueluti quedam elementa argumentorū uideri locos hos, quos superioris posuit, cautiſsimèq; adiecit, quasi quedam elementa. Non enim integre elementa: sed quasi in similitudine elementorum sunt hi loci, qui in argumentis efficiendis sumuntur idcirco, quoniam argumentorum quedam uidentur esse principia. Alioquin elementum

mentum omne, minima pars est eius, cuius elementum est: & id quod ex elementis efficitur, partem inuicem coniungit, ut literæ orationem. At uerò locus, non pars argumenti, sed totum est. Est enim significatio quedam, & demonstratio ad repriendum argumentum data: ut si locum respexeris, noueris ubi conditur, unde duci debeat argumentum. Sed reliqua ad Trebatium expeditissime dicta sunt: blanditurq; eietiam breuia posse sufficere acuminis prerogatiua: præsertim cum sit iuris occupatione distinctus, & tempus legendi plura non habeat. Sed quoniam, ut inquit, auidissimum studij ad has doctrinarum epulas recepit, non multo degustatum, sed satiatum relinquere: ut ne desit ali-quid, sed de pleno etiam relinquat, factaq; est à conuicando translatio iucundissima. Declaratis omnibus igitur locis, eorūq; exemplis diligenter expositis, pauca quedam de locorum uitaque ordine disputabo: quibus plenissima disputatione expeditis, ad ea que restant explananda transgrediar. sed id tertio iam uolumine faciendum est: quoniam secundus liber habet proprium modum.

IOAN. VISORIVS.

His igitur locis.) Hæcenus locorum uelut quedam semina; & initia, numerorūq; subtilissimè descripsit, & suum cuiq; loco exemplum subiecit: post hæc à capite rurſus exorſurus singulos exactius, & uberius excutiet. quorum breuis hæc fit enumeratio, que mentem lectoris reficiat, & à tædio uindict: deinde si quid elapsum memoria fuerit, animorūq; exciderit, in mentem reuocet. Sit ergo (ut diximus) hic breuis locorum epilogus, ut alij in eo de quo agitur, hæreant, id est, in proposita questione sint insiti, necnon ab ea dicentis ingenio presentem in rem deducantur: quos ideo uocauimus Artificiales, quia Oratoris ars eos ginebat: Qui duplices sunt: aut enim ad totum adhibentur, aut affecti sunt. Ad totum adhiberi dicebamus eos, qui totam rei propositæ naturam explicant, ut sunt definitio, partes,

omnes, & notatio uerbi. Qui loci sunt uniuersales & reciproci, nec latius patent, nec angustius sese contrahunt, quam res de qua queritur, sed cum ea reuertuntur, & obambulant: ut definitum & definitio reciproca sunt: partes omnes toti equipolent, interpretatio uocabuli uocabulo æqualis est. Quocirca tres hi loci ad totum adhiberi dicuntur. Reliqui sunt affecti, qui quæuis in toto sint, ad totum tamen non adhibentur: quippe qui rei de qua agitur æquales non sint, sed amplius sese fundant, aut arctius contrahant, quam proposita que sitio. Et eos idcirco uocamus affectos, quod uerius iuxta totum, quam in toto essent. Si enim, qui in uestibulo ædium esse dicuntur, neque omnino intus, neque foris omnino sunt: ita loci affecti neque omnino in rei propositæ substantiâ, neque extra substantiam eius, sed uelut in medio quodam intervallo sunt: quos in tredecim species distribuimus, Coniugatum, genus, formam, similitudinem, differentiam, contrarium, adiunctiui, antecedens, consequens, repugnans, causam, effectum: denique comparationem maiorum, parium, & minorum. Alij autem extrinsecus assumuntur, quos ideo inartificiales diximus, quod eos Oratoris ars nõ pariat, sed ad Oratorum rem cum causa ueniant, atque à litigatorum deferantur: quos omnes Testimonij nomine Cicero comprehendit. Significatio & demonstratio datur. Cicero in principio dixerat: Vt igitur earum rerum, que absconditæ sunt, demonstratio & notato loco, facilius inuentio est, sic cum peruestigare aliquod argumentum uolumus, locos nosse debemus. Sunt enim loci uelut communes quædam rerum notæ, que nos eorum omnium admonent quæ de re qua; probabilius dici possunt. Quapropter à Rodolpho significantissimè descriptus est locus ista: Locus est communis quædam rei nota, cuius admonitu, quid in qua; re probabile sit, inueniri potest. Tibi quidè tam acuto & tam occupato. Hæc succincta descriptio locorum duplici ratione Trebatio satisfacere poterat, nempe ut acuto & occupato, acuti enim crassa & effusa

& effusa expositione non indigent: estque satis admonuisse loci. Nam acumine ingenij freti, per se discunt, scrutantur, uestigant, inquirunt, & inueniunt. Insuper occupati uerbosa & perplexa descriptione, nec non odiosa præceptorum multitudine turbantur, eorumque prudentia impeditur, & memoria obruitur confusa partium copia. Verum tamen si Trebatius & ingenij acumi ne ualeat, & uarijs negotijs implicitus detineatur: quia tamen locorum tam studiosus est: eos Cicero copiosius & explicatius iterum tradet, eorumque proprietates, & naturas, similitudinesque, ac differentias aperiet.

BARTH. LATOMVS.

His igitur locis, qui sunt expositi.) Hactenus exposuit omnes locos: deinceps transit ad uim & usum eorum uberius explicandum. Significationem & demonstrationem dicit, respiciens ad id, quod supra locos, notas, & signa inueniendorum argumentorum appellauit. Ad has dicendi epulas.) Per allegoriam loquitur.

His igitur locis.) Omnia argumenta aut sunt necessaria, que sunt demonstratio. aut uerisimilia, que sunt significatio. Estque hæc differentia diligenter obseruanda. Vtrum igitur.) Transitio Hactenus catalogum omnium locorum recessit, nunc recurrit ad fontes, & copiosius exponit.

CHRIS. HEGEN.

Tanquam elementis.) Ipsi enim loci iam expositi, argumenta continent, omne autem quod continet, eius quod continetur, principium est. Igitur locos elementa uocat Cicero.

m 3

ANITII

ANITII MANLII

SEVERINI BOETII IN

Topica M. T. Ciceronis Com-
mentariorum liber
tertius.

ANTE, QUAM latiore M. T. diuisione
de numeratis superius locis aggregat, pauca,
ut sum pollicitus, de ut atque ordine locorum
mibi uidentur esse tractanda: ut eorum natura
diligentius cognita, facilius se argumentorum
copia subministraret. Primum igitur, quoniam loci omnes diuisi
sunt in eos, qui in ipso heret de quo queritur, & in eos qui ex-
trinsecus assumuntur: uidentur enim est, quinam sunt hi loci, qui
in ipso herent de quo queritur, uel quid ab ipsis rebus differunt,
in quibus herere dicuntur. Atque illud quidem planissime expe-
ditum est, ipsos dici terminos illos, qui in questione uersantur.
horum esse alterum prædicatum, alterum uero subiectum, superior
expeditio patefecit. Ab eo igitur termino de quo agitur, quid dif-
fert locus à toto? quãdoquidem idem est ipsum esse quod totum.
neque enim est aliud, esse quemlibet terminum in questione propo-
situm, quã totum esse terminum eundem, qui in questione est
constitutus. De partibus quoque idem dicemus. nam si omnes par-
tes efficiunt id, cuius partes sunt, terminumque in questione pro-
positum sue partes efficiunt, non est dubium, quin partes quoque
omnes conuenientes id esse, quod ipsum est in questione propo-
situm, rectissime intelligatur. Notatio uero eodem modo illud
ipsum est, quod in questione proponitur. rem enim unamquamque
omne uocabulum designat ac denotat. Fit igitur ut totum, par-
tes, ac nota id, quod est ipsum de quo queritur, esse uideantur.
In tanta igitur similitudine rerum danda est differentia. neque enim
ut dictum est, si locus heret in eo ipso de quo queritur. atque ab
ipso

ipso de quo queritur capi non potest argumentum, fieri potest,
ut locus idem esse possit quod ipsum est. Sed hæc differentia est:
ipsum est, quod confusè, ac singulariter intelligitur: ut homo in
eo inest totum suum, quod est definitio. Ipsius igitur totum, ab
eo quod ipsum est, intelligentia separatur, quod illud quidam sin-
gulariter intelligitur, hoc uero sub generis ac differentiarum enu-
meratione monstratur. Diuidit enim definitio atque disperdit, to-
tumque patefacit, quod in re ipsa singulariter intelligebatur. De
partibus quoque eadem ratio est. Si enim ad membrorum multitu-
dinem, uel specierum omnium enumerationem, singularem ter-
mini referas intellectum, statim ipsius ac partium differentias con-
prehendas. Nota etiam, ab eo cuius nota est, facile distat, quia il-
lud uox & significatio est: illud res significationi supposita.
Eorum uero, quæ affecta sunt, non sunt dubia differentie ab his
quorum affecta esse monstrantur. Quis enim idem dicat esse cõ-
iugatum, quod est id, cui coniugatum est? Quis idem esse iustè,
quod iustitia? Quis genus idem quod forma? quis contrarietas
quis similitudo: quandoquidem neque contrarium, sibi ipsi con-
trarium esse potest: nec simile, sibi ipsi simile: nec genus, sibi
metipsi genus: & de cæteris eadem ratio est. Nunc illud dicen-
dum est, propter quod ista præmissimus. Quandoquidem enim ab
illis tribus locis, qui primi propositi sunt, argumenta sumuntur,
id est à toto, à partibus, à nota: fit, ut ipse quidem terminus, ad
cuius fidem queritur argumentum, intra quamlibet earum re-
rum contineatur: quæ cum ad argumentum ductæ fuerint, loci
esse monstrantur. uel ut cum fit argumentum à toto, ipse quidem
terminus, cui fides afferitur, intra totum comprehenditur: totum
uero ipsum, quod est definitio, res est: si quidem orationem, rem
uocari placet. At si ex ea sumitur argumentum, fit locus. Iam
ipsum quidem de quo agitur, intra totum clauditur: à quo toto
cum fit argumentum, fit ipsum totum locus: quod totum, quo-
niam claudit terminum, qui in questione uersatur, eadem termi-

Argumentum
à toto.

no uidetur inherere. quo fit, ut locus quoque qui à toto est, eiden inheret termino, de quo in questione dubitatur. Partium quoque enumeratio eundem terminum claudit, quem partium collectione coniungit. Ipsaq; partium enumeratio res quaedam est, si oratio rebus annumeranda est: sed si ab ea ducitur argumentum, fit locus. Sed quoniam partium multitudo in eodem termino est, quem conuenit partium iungit: necesse est eum quoque locum qui est à coniunctione partium, ipsi illi termino de quo queritur inherere. Nota etiã rem designat, & signatione aliquo modo comprehendit: à qua si ducitur argumentum, fit locus. & quoniam nomen omne ei uidetur adesse, cuius intelligentiam signat: locus quoque qui est à notatione, in ipso haeret, de quo uersatur intentio. At in affectis que in tredecim partes diuisa sunt, non idem est. Nam quoniam respicientia quodam modo terminum sunt, & quasi extrinsecus constituta: non uidentur eodem modo coniuncta esse cum termino, quo coniuncti sunt hi loci, qui à toto, à partium enumeratione, à nota esse prædicti sunt: Sed tamen id quod affectum est, ad aliquid dicitur. Id uerò aliquid, iunctum est illi semper, quod ad eius ducitur relationem: ac sine eo esse nunquam potest: quare cum ipso nascitur: & quodam modo altero dicto, intelligitur alteri. Nã si id de quo queritur, eiusq; affecta perpèdas: ea quoq; que perhibentur affecta, extra id, de quo ambigitur, posita esse consideres. Nil enim eorum, que sunt ad aliquid, ex seipso esse potest, sed est semper ex altero. Ut enim in prædicamentis ostenditur omnia que ad aliquid dicuntur, opposita sunt: non tamen ita disiuncta sunt, ut omnino sint distributa: sed quoniam relictua prædicatione iunguntur, necesse est aliquo modo in ipso sint, ad quod uidentur affecta. Omne quippe affectum, ex eo ad quod affectum est, suscipit formam, & sine eo esse non potest: & dicto altero, alterius se statim subijcit intellectus. ut cum dixerodimidium duplum intelligitur: & cum patrem nominauero, filius ad intelligentiam uenit: & omnia, quæcunque ad aliquid

sunt, ex sese pendunt, nec à seinnicem deseruntur. Igitur omne affectum & ad ipsum respicit ad quod refertur, & in ipso est: ad ipsum quidem respicit, quoniam ad affectum suum, uelut ad aliquid, relatiuè more prædicationis refertur. In ipso uerò est, quod ea est affectorum natura, ut alterum existat ab altero, seq; ipsa possideant: quandoquidem & id, quod affectum uocatur, eius est terminus, ad quem consideratur affectum: & terminus in questione propositus, affecto suo intelligitur esse connexus. Quæ cum ita sint: cum argumentum sumitur à coniugatis: quoniam id quod coniugatum est, affectum est ad id quod ei ex altera parte est coniugatum: id quidem de quo queritur, in altero secus posito coniugato haeret. Is uerò locus, unde argumentum trahitur, ab altero ducitur coniugato, ueluti, si compascuum ager est: ius est compascere. Igitur Compascere atq; Compascuum, coniugata sunt. sed quærebatür an ius esset compascere. Tractum uerò est argumentum à compascuo. Itaq; terminus quidem de quo fuit questio, in altero coniugato positus deprehenditur, id est, in compascendo: locus uerò, unde argumentum tractum est, in altero est, id est in compascuo. Item quoties à genere ducitur argumentum, id de quo queritur, in forma haerere necesse est: ut cum ostenditur legata esse numerata pecunia: quoniam fuerit argentum omne legatum. Queritur enim de numerata pecunia, que est species argenti: & argumentum tractum est ab argento, id est, à genere. Itaq; ipsum de quo quærebatür, in forma fuit, id est in specie. Argumentum uerò tractum est ab affecto, id est à genere. Quòd si à forma generis argumentum fiat, conuerso modo est, id quidem quod queritur in genere esse monstratur: ipsum uerò, unde sumptum est argumentum, in forma esse perpenditur. Nam cum queratur, an legatum sit uxori argentum, ostenditur non esse legatum: quia non fuerit uxori tantum legatum, sed matris familiæ uxori. Vxor uerò, genus est: mater familiæ species uxoris. Queritur igitur de uxore, id est de

genere. Argumentum factum est à matrefamilias, id est à forma. Quoties uero à similitudine trahitur argumentum: quoniam id quod simile est, non sibi, sed alteri esse simile perpenditur: res quidem de qua queritur, in uno eorum quæ sunt similia, positum est: at uero locus, in altero. uelut cum queritur, An heres restituerit uitium, uinum uel cogatur ædium in usum fructum relictarum. In hoc igitur questio est: locus uero in similitudine: quia non oportet heredem ædes restituere: sicut nec mancipium, si id aliqua ratione depercat. Cum igitur similis sit ædium usufructus atq; mancipij, quod queritur, in ædium usufructu positum est: Locus uero, in usufructu mancipij. In differentia quoque idem est. eorum namque quæ differunt, in altero positum est id quod queritur: in altero uero illud, à quo id quod est ambiguum, comprobatur. ut cum queritur, An id quoque argentum, quod in nominibus debeat, legatum sit. Hic igitur illud est, quod dubitatur: In eo uero quod hoc differt locus, à quo ostenditur minime legatum esse argentum, quod in nominibus debeatur: quia multum differt, in arcane sit positum, an in nominibus scriptum. A contrario quoque idem est, ut in eo quod queritur, an usufructus penus legatus sit. In usufructu igitur questio est, sed probatur minime esse legatus: quia non potest esse usus earum rerum, quæ utendo perirent, sed potius abusus: in abusu igitur locus est: scilicet in altero contrariorum, cum fuerit in usu questio. Ab adiunctis etiam locus, eodem modo ab eo quod queritur, segregatus est: ubi in uno adiuncto sit questio, in altero uero sit locus. Nam cum queratur an secundum mulieris tabulas nunquam capite diminuta, possessio detur: in hoc questio est: at in huius adiuncto, locus, ostenditur enim minime dari debere possessionem, quia sit proximum, ut secundum pueros atque seruorum tabulas bonorum possessio concedatur. Ab antecedentibus uero ita est locus, ut questio sit in consequentibus. Nam quod queritur, an aliquid dotis nomine pro liberis

man

manere oporteat: sumitur argumentum nullo modo manere oportere, ex Antecedentibus: quod uiri culpa factum est diuortium, locus itaque, in antecedenti: questio uero in consequenti. Consecutum est enim uiri culpa factum diuortium, nihil apud patrem pro liberis permanere: cum uiri culpa præcesserit. A consequentibus uero si sit argumentum: res quæ dubia est, in antecedentibus esse deprehenditur: uelut cum queritur, An diuortio factum cum eo, cum quo conubium non erat, dotis nomine aliquid pro liberis manere oporteat: sit argumentum sic: Siquid ex dote pro liberis manere oporteret, quia patrem liberi sequerentur: cum eo nupta esset mulier, quicum conubij ius esset: et in eo questio, Siquid ex dote pro liberis manere oporteret: et in eo questio, An aliquid manere oporteat: consequens. Cum eo mulier nupta, quicum conubij ius esset: a quo sumitur argumentum, id est à consequenti. Nam cum manifestum sit, non cum eo esse nuptam, cum quo conubij ius erat: ostenditur, quod minime patrem liberi sequantur: atque idecirco nihil pro liberis manere oportere. Hic igitur res quidem quæ dubitatur, in antecedenti est: in eo scilicet, An ex dote pro liberis manere aliquid oporteat: argumentum uero in eo loco, qui est in consequentibus, id est in muliere quæ nupta est cum eo, cum quo nulla erant iura conubij. A repugnantiibus etiam quoties argumenta sumuntur, res quidem dubia in altero repugnanti, in aduerso uero locus est argumenti: ut cum queritur an possit inuita mulier reddere legatum, quod recte testamentis femel accepit. Locus à repugnanti: minime posse inuitam reddere, quod recte accepit. Questio igitur est in eo, quod intelligitur inuitam reddere: argumentum uero, in altero repugnanti, id est in eo, quod intelligitur recte accipere. Pugnat enim inuitam reddere, et recte accipere: sed questio in uno eorum est, locus in altero. Quoties uero à causis efficientibus ducitur argumentum, questionem in effectibus esse necesse est: ut in exemplo, quo queritur, An qui satis de dedit damni infecti, uitium parit

ritis

rietis prestare cogatur. In hoc igitur, id est, uitio parietis, quaestio est: sed de causa trahitur argumentum: Dicitur enim non oportere prestare: quoniam natura parietis causa fuerit uitij, non is qui de prestando uitio satisdixisset. Effectum igitur cause, uitium parietis fuit. Itaque quaestio quidem in effectu, locus uero esse consideratur ex causa. At si ab effectis aliquid approbatur, locus in effectu, quaestio in causa est constituta: ueluti cum queritur, An uuluer quaedam, cuius bona uiri facta sint, dotis nomine in uiri manum conuenierit. Quoniam ergo in manum conuentione perficitur, ut bona mulieris post eius mortem uir adipiscatur, argumentum ducimus ab effectis. Efficitur enim per in manum conuentionem, ut quaecumque sunt mulieris, uiri fiant dotis nomine. ergo cum ea, quae mulieris fuerit, uir nomine dotis adipiscitur: mulierem in manum uiri necesse est conuenire. Quaestio itaque de muliere est, An in manum conuenierit: argumentum uero ab effectu causa, id est, in manum conuentionis: hoc uero est, quod ea, quae fuerit mulieris, uir nomine dotis acquirit. quo fit, ut quod queritur, in causa: locus uero, fit in effectu. A comparatione uero maiorum si fuerit argumentum, quaestio erit in minoribus: ut si queratur, An in urbe aqua debeat arceri, defendaturque minime debere: neque enim fines reguntur: ita in aqua arcenda, quod minus est, quaestio est: locus uero, in finibus regendis, quod maius est. Contrarie uero, si a minore argumentum ducatur, erit id quod dubitatur, in re maiore: ut si dubitetur, An fines in ciuitate regantur, respondeamus minime: quoniam ne aqua quidem arceatur. Ita id quod dubitatur, in re maiore consistit: illud uero, unde argumentum sumitur, in minore. Et in comparatione parium similis ratio est. in uno enim eorum quae sunt paria, quaestio consistit: in altero locus intelligitur argumenti: ueluti cum queritur, An aedium usus biennio capiatur, id approbamus: quoniam fundorum quoque. Cum igitur paria sint fundus, atque aedes: quaestio quidem de aedibus est, argumentum uero ducitur

editur a fundo. Ac de ui quidem locorum, quoque a se modo quaestiones, et loci argumentorum separantur, haec dicta sint: nunc eorum ordinem breuissime commemorabo. Ex hoc itaque oritur omne iudicium, qui locus prior, qui sit posterior existimandus, si eos terminos consideremus, qui in proposita quaestione uersantur. Quaecumque enim his terminis propinquiora sunt, haec rectius me priora numerantur. Posteriora uero, quantum a propositis longissime quaeque recesserint, id autem tali ratione clarescet. Primum namque locorum est diuisa pluralitas, in eos qui in ipso sunt de quo agitur, et in eos qui assumuntur extrinsecus: in quo prepositos esse intelligimus eos locos qui in ipso sunt, in his qui trahuntur extrinsecus. Hic uero locus qui in ipso est, in primas quatuor distribuitur partes: quarum prima est definitio: qui locus a toto est nuncupatus. idcirco autem primus a toto ponitur: quoniam nihil est alicui tam proximum, quam propria definitio. Consequitur enumeratio partium: quia post definitionem proximum locum partes tenere debent, quae totum id, cuius partes dicuntur esse, coniungunt. His apponitur Nota: quae quasi eodem uerso modo definitio est. Nam sicut definitio explicat, quod implicite Nota designat: ita Nota inuoluit et confuse indicat, quod patefacit atque expedit definitio. Nota uero tertia ideo est: quia definitio substantiam tenet: partitio eam dinumerat, quae totum compositum iungunt: Nota uero nihil efficit, sed tantum designat. Post haec, quae in ipsis terminis principaliter haerent, illa quae sunt Affecta numerantur: quae iam non ipsi insunt terminis, sed eosdem uelut exterius posita consequuntur: atque idcirco solum in ipsis esse dicuntur, quoniam sine his esse non possunt, quarum prima sunt coniugata. Nihil enim inter affecta sic proximum est, quam quod et re et nomine participat: nisi quod parua nominis inflexione sciungitur. Nam id quod iustum est et iusticia participat, et inflexio iustitia nomine nuncupatur. et in ceteris quidem coniugatis idem est. Post haec adnumeratum est

genus,

genus. Genus uerò quod cuiuslibet uniuersaliter substantiam monstrat, & quod multorum specie diuersorum, substantialis est similitudo, à propòsit terminis longius, quam coniugata, se iungitur: quia, tametsi substantiam monstrat: tamen ne inflexo quidem uocabulo cum termini nomine copulatur, sed longe lateq; diuerso. Hic adiuncta est Species: quam Formam Tullius appellauit: quia nihil est tam proximum generi, quam species. Species uerò, est substantialis in diuersorum similitudo, & quod sub genere ponitur. Post hanc similitudo est constituta. etenim post illud idem quod in substantiis intelligitur, illud idem rectè ponitur, quod in qualitate esse penditur. Paulatim uerò res incipit à similitudine recedere: nec statim à contrario locum ducit, sed prius ad differentiam locum statuit. Nam remota similitudine, nihil aliud occurrit prius, nisi differentia. Post hanc, à contrario ducit, id est à maxima differentia. rursum ad amica sibi affecta conuertitur, sed non eo modo amica, quo sunt similia: Adiuncta enim proponit, quæ non sunt integra similitudinis, sed inter se iudicij, & ueluti cuiusdam rerum sibi coherentium propinquitas. Post adiuncta uerò, antecedentia Tullius posuit. Post id enim, quod aliquo modo iunctum est, aliquid necesse est aut antecedens, aut consequens intelligatur. Prius itaq; antecedens: post consequens collocatum est. Post hæc Repugnantia dixit: ut quodam modo duplex ordo contrarietatum, ac similitudinum nasceretur. Prius enim posuit à simili, à differentia, à contrario. atq; hic uniuersus ordo est similibus & contrariorum. Rursum ab adiunctis, ab antecedentibus, & consequentibus, à repugnantibus. Hic rursum secundus ordo similibus & contrariorum esse apprehenditur: sed primus ualde euidentiore, quam secundus: plus est enim simile esse, quam adiunctum: plus est differre, quam antecedere, uel consequi: plus esse contrarium, quam repugnans. Et in suo quoq; plenam retinent formam: uelut, quia similitudo propinquitatem quandam tenere debet, propinquus est id quod est

simis

simile, ei cui simile esse consideratur, quam id quod adiunctum est, ei cui naturæ uicinitate coniungitur. Rursum, quoniam differentia dissimilitudinis autor est: dissimilius est id, quod ab alio differt, quam id quod consequitur, uel antecedit. Rursum quoniam contrarium longissime ab eo, cui contrarium est, oportet abscedere: longius abscedit contrarium quam repugnans. Post hæc, quid aliud restare poterat, quam effectorum causas querere: aut post effectorum causas, quid aliud quam ipsarum causarum perquirere effectus: Præterea à comparatione Loci, potestimum ordinem tenent: quia siue similitudinem, siue dissimilitudinem in sola obtinent quantitate. Et de locorum ordine satis dictum. Illud præterea considerandum puto, Num hi quoq; argumentorum loci, qui in ipso hærent de quo queritur, inter affecta iure numerentur: quandoquidem quæ affecta sunt, idcirco esse dicuntur affecta, quia sunt ad aliquid, & propòsit termino relatione nectuntur. Nam & definitio, alicuius est definitio: & totum, partium totum est: & nota, significati nota est. Sed in spectanda natura est singulorum: & uidentium, num similiter hæc ad aliquid referantur, ut cætera. Nam definitio rem quam definit, quodammodo explicat atq; confirmat. Item partes rem, cuius partes sunt, propria coniunctione perficiunt. Nota uerò, eius intellectum communiter tenet. & cum hæc, cætera quæ uocantur affecta, non faciant, iure hæc non inter affecta ponuntur: sed in eo ipso, quòd ueluti efficiunt, atq; conformant, inesse dicuntur. Sed quoniam de utiq; ordine locorum sufficienter dictum est: nunc ad sequentia transeamus. Præter omnia enim quæ superius dicta sunt, illud animaduertendum maxime est, quia non, si quid in argumentis fuerit sumptum, illud eorum argumentorum locus dicendus est, nisi non solum in istis argumentis, uerum etiã ab eo argumentis nascantur. id quod dico, planiore linguebit exemplo. Si quod enim fuerit argumentum, in quo sumatur genus uel species: non statim illud argumentum ex genere uel

spec

specie tractū esse dicitur: nisi ei argumento vires generis uel speciei qualitas subministrat. Age enim, sit questio, An idem sit animal, esse, quod uiuere: sicut argumentatio sic. Non idē est animal, esse, quod uiuere quia ne inanimatum quidem idem est, esse, quod mori: plura quippe sunt inanimata, neque moriuntur. Nam que nunquam uiuere, ne mori quidem posse manifestum est. Hic igitur inanimatum genus est lapidum, ac fissilium metallorum: & sumptū est in argumento, sed non ex genere factum est argumentum, licet in eodem genus uideatur inclusum, sed potius a contrario. Namque contrarium est uitæ quidem mors: animal autem inanimatum: sed mori non sequitur inanimatum, igitur ne animal quidem uiuere. Non ergo ex genere locus iste dicendus est, sed potius ex contrario: quamuis genus huiusmodi contineat argumentum: tunc enim locus esset a genere, si ab animalis uel a uiuendi genere, argumenti ratio traheretur. uelut si ita fieret argumentum, Animal, esse substantia est: ipsum uero uiuere, substantia non est, sed in substantia uenit. Non est igitur idem uiuere, quod animal esse, a substantia igitur tractum est argumentū, a genere uidelicet animalis. Hoc igitur argumentū, & genus continet, & ex genere ductū est: in priore uero, etsi genus continet, a contrario tamen ductum esse per se dicitur. Illud enim semper speculandum est, non, quid in argumento sit, sed ex quo ducitur argumentum, & in ceteris quidem eadem ratio tenenda est. neque est enim in singulis immorandum. Si quos enim diligentia decursum superius expositionis exercuit, facile in reliquis colligent, quod uno declaratur exemplo.

CICERO.

Quando ergo unusquisque eorum locorum, quos exposui, sua quædam membra habet, ea quam subtilissimè persequamur: & primum de ipsa definitione dicatur. Definitio est oratio, que id quod definitur explicat quid sit,

SEVER. BOETIUS.

PROPOSITIS breuiter argumentorum locis, eosdem subtilius atque enodatus statuit per suas partes & conuenientia membra partiti. Ita enim locorum omnium diligentius natura considerabitur, si non confisus solum, uerum etiam distributum, & in suarum partium proprietate noscantur. Dat uero hic multam inueniendorum copiam argumentorum. ut enim de definitione dicamus, Si cunctas aliquis definitionum partes cognouerit, ex omnibus si poterit argumenta conquiret, eritque in inueniendis copiosior argumentis eo, qui, quot sint definitionis species ignorat. Ex tot enim definitionum partibus argumenta producet, quantas quis definitionum partes esse cognouerit. Is uero habebit plurimam talium locorum facultatem, quem definitionum diuersitas non latebit. Ob hoc igitur M. Tullius quos confusus, atque indigeste posuit locos, nunc eosdem diligentiore ratione partitur. Ac primum illud præfatore consideratione tractandum est, quod, ut dictum est, etiam loci ipsi res quædam sunt: sed esse intelligitur loci, cum ab his trahitur argumentū. Ergo nunc Cicero non principaliter locos: sed res ipsas diuidit: que ad argumentum ductæ, specie sumunt locorum. Definitio namque, & pars, & nota, res quædam sunt: sed cum ab his argumentum ducitur, loci fiunt. Cum igitur M. Tullius res ipsas, ita ut sunt naturæ alter, partiatur: simul cum rebus diuidit locos. Si enim res una est a qua duci poterit argumentum, tum unus est etiam locus: at si illa diuiditur, quot partes eius rei fuerint, tot erunt etiam loci generis eiusdem de quo argumenta nascuntur. Quæ cum ita sint, cumque primum omnium locus a toto sit, id est a definitione: prius quid sit definitio declarat: ut patefacta rei natura, species eius uel membra conuenienti ordine partiatur. Definitio, inquit, est oratio, que id, quod definitur, explicat quid sit. sicut definitio est hominis, Animal rationale, mortale. Dictum uero cautissimè est, Explicat. Nam quod nomen confusè denuntiat, id

definitio per quædam substantialia membra diffundit. Quod enim confuse nomine hominis declaratur: id aperit atq; explicat definitio, dicens, hominem esse animal rationale & mortale. Nam nisi ita dixisset, potuerat esse communis definitio generi quoq; uelut hoc modo, definitio est, quæ designat, quid est id, quod definit. Sed genus quoq; designat, quid est id, de quo prædicatur: sed non explicat. Sola enim definitio explicat quid sit: quæ oratione perficitur. Genus uerò, & cætera, quæ singulis pleriq; nominibus proferuntur, minime. Explicat aut; definitio id quod definitur: non quo quo modo, id est, non in eo quod quale, uel quantum est, non in quolibet aliorum prædicamentorum: sed quid sit: id est, eius quod definit, substantiam monstrat. Ea uerò definitio substantiam digerit, quæ ex genere differentiisq; consistit: hæc namq; unius cuiuslibet substantiam signant: sicut in his dictum est, ubi de genere, ac specie, differentia, proprio, accidentiq; dictum est. Ergo omnis definitio explicat, quid sit id quod definitur. Aristoteles uerò eodem pene modo definitionem determinat, dicens, Definitio est oratio, quid est esse significans. Hanc M. Tullius partitur hoc modo.

IOANNES VISORIVS.

QVANDO ERGO &c. Age, uideamus, uerum sit, necne quod Tullius ait, unumquensq; locum sua quædam membra habere: & à capite incipiamus. Primum omnibus in confesso est, uaria esse definitionum genera: siquidem eorum alia substantia est, alia accidentis: illa, quid sit res de qua quaeritur, quam breuissimè declarat, & uera legitimaq; definitio est: hæc uerò qualis sit res uerbosius explicat, et descriptio uocatur. nihil enim est aliud Descriptio (teste Valla) quam qualitatium omnium alicuius rei, & eiusdem actionum uerbosissima explicatio. cuius hoc est exemplum: Historia Iesus est temporum, lux ueritatis, uita memoria, magistra uite, nuntia uetustatis. Insuper definitionum nonnulla sunt rerum earum, quæ sensibus percipiuntur, id est, quæ

tangi,

tangi, uideriq; possunt: ut si pecudem definire uelis: nonnullæ earum, quæ sola mente comprehenduntur, nec uideri, tangi uel possunt. Sensibus percipiuntur corpora: res incorporeæ solum intelliguntur. Virarumq; rerum definitio esse potest. Præterea definitionum quædam per diuisionem fiunt, quæ formas omnes definiti generis complectuntur: quædam per partitionem, cum res ea quæ proposita est, quasi in membra diuertuntur. Definitiones deinde aliæ solus ornatus causa fiunt: quales sunt metaphoricæ: aliæ significationis, cuiusmodi grammaticæ sunt: quæ non quid sit res, sed quid uerbum significet, exponunt. Postremo aliæ sunt necessitatis: ut cum proprijs, legitimisq; differentijs careamus, cogimur (ut inquit Cicero) per contraria, paria, dissimilia definire. Ex his omnibus liquidò constat, definitionis plura esse membra: quibus sua subiiciemus exempla, cum ad ea uenerimus. Nunc ad partes descendamus, & sint, nec'ne, multiplices scrutemur. Partes (autore Boëtio) duplices sunt, species & membra: species generis sunt partes, membra uerò totius. Agricola uerò triplicem partium diuersitatem facit, earumq; alias esse substantia, alias quantitatis, alias denique qualitatis scribit. Substantia, ut materia & forma: utq; partes corporis humani sunt Caput, brachia, crura, pedes. Quantitatis, ut cubitus, triecubitus, bicubitus. Qualitatis, ut cum dicimus, Meum est partium, id est, mei numeris est, meum est officium. Ex quo colligebat uaria esse genera partium. Ad notationem uerbi progrediamur. Eius certè (si Boëtio credimus) nulla membra sunt. Inquit enim in locorum epilogo Boëtius, locum à non simplicem esse & indiuiduum: id quod cum Cicero pugnare uidetur: quippe qui dicat uniuscuiusq; loci membra quædam esse: at notatio uerbi, locus est: uerum membra non habet: sed (ut Boëtio placeat) simplex est & indiuiduus: nisi cum Rodolpho Agricola triplicem huius loci usum facere uelis: unum ab interpretatione uocabuli, alterum ab homonymia, id est, ab agnominati-

ne, & quæ

quæ uulgo æquiuocatio dicitur: alium autem à metaphora. Exemplum primi, ut Pecunia domus instruitur: ergo pecunia domesticum est instrumentum. Secundi Quis negat Annæ magna de stirpe Neronem? Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem. uel sic. Pessimè faciunt, qui plebem aduersus patres incitant, cum nullum sit nomen in terris sanctius, magisq; uenerandum, quam patrum. Tertij uerò, hoc modo: Quis enim celeriter ignem, Lumine qui semper proditur ipse suos? Primo locorum gradu exposito, qui ad totum adhibentur, ad secundum ueniamus, qui est à rebus affectis: quem esse multiplicem nemo nescit, ut qui tredecim membra habeat. De quibus suo loco dicitur. Quapropter ad postremum gradum festinemus, qui à toto remotissimus est. Eum uerò multa membra habere reperiet, qui legerit quæ Cicero in partitionibus de testimonijs scripsit, & quæ in hoc opusculo, cum ad eum locum uenerit, scripturus est. Scinditur enim testimonium in diuinum & humanum. Vtriusque rursus multa genera sunt, quæ nos in testimoniorum explanatione detegemus. Ex his itaque sole clarius euadit quod Cicero dixit, unumquemque locum sua membra habere. Primum de ipsa definitione dicatur.) Consensaneum est, ut à definitione incipiamus, quippe quæ uniuscuiusque rei substantia sit, quam Laurentius regium Censorè. Quæ stercorq; arariū propterea uocat, quòd nihil aliud consideret, quam regii illud uerbum, quid est, id est, quæ res: quem admodum eius ministra interrogato eodem uerbo utitur. Vt, quid est homo? quid est uirtus? Definitio est oratio, & c. Definitio est oratio, quæ rei propositæ naturam proprie, breuiter, & dilucidè declarat. Signanter autem Cicero definitionem orationem esse dixit, nam ea duabus ut minimè, uocibus, id est genere, & differentia constare debet: id quòd & Cicero in Partitionibus cõfirmat dicens: Non est dubium, quin definitio genere declaretur, & proprietate quoddam, aut cõmuniū frequentia, ex quibus, proprium quid sit, eluceat: insuper

Quid, in Epi-
Paridis ad
Helenen.

Valla Diale-
cticarum Dis-
putat. lib. pri-
mo, cap. 19, &
30.

per adijcit, Explicat, quasi dicat, dilatat & diffundit. Nam definitio, ut antè dictum est, id quòd inuolutum est, euoluit: neque aliud quicquam est definire, ut inquit Rodolphus, quam rem intra fines nature sue cõclusam, explicare, id est diducere, & quòdam modo amplificare, bene itaq; in Partitionibus Cicero dixit, uerbum in orationem dilatari, ut definitum in definitionem: contra orationem in uerbum contrahi, cum definitio ad definitum reuocatur. Est ergo definitio, cõactè in se, & complicatè rei explicatio. Vnde paratum est colligere, eas definitiones improprias esse, quæ nomen pro nomine reddunt. ut si gladium per ensẽm definias, ædes per domum. Cuiusmodi sunt omnia quæ Grammatici Synonyma, & Dialectici Polyonyma uocant, non sunt inquam proprie definitiones, quia orationes non sunt, neq; sanè explicant: quia pluribus uerbis non efficiuntur.

BARTH. LATOMVS.

Definitio est oratio.) Differt definitio à descriptione, quòd illa quid sit res, descriptio qualis sit, ostendat. itaq; altera Philosophorum, altera Oratorum & Poetarum est propria. Quid sit res, ex genere & differentia cognoscitur, quæ est optima definiendi ratio, ab Aristotele tradita. Sed quia proprias rerum differentias ferè ignoramus, ad alia confugendum est, nempe ad ea, quæ si non ex ipsa rei substantia, tamen aliunde ducta, quid sit res nobis proprie ostendant. De quo quidem genere definiendi posterius tradetur certa formula, intra quam si constituerimus, quid sit unumquodque, de quo queritur, animaduersa natura eius ac proprietate, commode & sine errore definire poterimus.

CRISTOPH. HEGENDORPH. *Samarthy*

Definitio est oratio) Vt, iustitia est uirtus tribuens unicuique quòd suum est, uel, iustitia est constans & perpetua uoluntas, ius suum unicuique tribuens, parægrapho primo, Iustitia de iustitia & iure, id est, iustitia est tum usu cõfirmatus habitus, tum

u s quæ

quæ refert aut dubiam quandam & immutabilem sententiam, natura infixam animis, ius suum unicuique reddendum esse.

CICERO.

*Prima. Definitionum autem duo sunt genera. *Primum, unum earum rerum quæ sunt; alterum earum quæ intelliguntur. Esse ea dico, quæ cerni tangi uel possunt, ut fundum, ædes, parietem, stillicidium, mancipium, pecudem, supellectilem, penus, & cætera. quo ex genere quædam interdum nobis definienda sunt. Non esse rursus ea dico, quæ tangi demonstrari uel non possunt: cerni tamen animo, atque intelligi possunt. ut si usufructu, si tutelam, si gentem, si agnationem definias, quarum rerum nullum subest quasi corpus, est tamen quædam conformatio insignita, & impressa in intelligentia, quâ notio nem uoco. ea sæpe in argumentando definitione explicanda est.

SEVER. BOETIVS.

OMNEM definitionem manifestum est ad aliquid dici: aliquid est enim semper definitio. Quæ uerò ad aliquid dicuntur, quandam proprietatē ex his sumant necesse est, ad quæ referuntur. Quo fit, ut ex his rebus quas determinat definitio, in ipsas definitiones quædam proprietates transferantur. sed quia quod ad aliquid refertur, id non potest idem esse ei ad quod dicitur: propriam quoque ipsum, quod refertur ad aliud, formam necesse est possidere. Eoq; fit, ut in definitionibus, & sua cuique in sit forma: & ea quam ab his accipiunt, quæ definiunt consistere. Quod M. Tullius ueniens, primū diuidit definitiones secundum ea quæ definiuntur: quarum genera duo esse proponit: unum earum rerum

rerum quæ sunt: alterum earum quæ intelliguntur. Has igitur definitionum differentias ex his uidetur sumpsisse, quæ in definitione monstrantur. Omnia enim quæ definiuntur, aut corporalia sunt, aut incorporalia. Res enim omnes in hæc primū diuiduntur. Ea uerò, quæ corporalia sunt, esse dicit: quæ incorporalia, non esse: Non quòd omnino ea quæ incorporalia sunt, non sint: alioquin nec definitionem susciperent. Nam si definitio est quæ explicatur id quod definitur quid sit: eius rei, quæ omnino non est, nec quid sit explicatio ulla esse potest. sed quia humanum genus sensibus degit: id maxime esse arbitratur, quod sensui comprehensioni subiicitur. Quis enim sibi non magis lapidem seire uideatur, aut hominem, quàm iustitiam, uel hæreditatem, uel quicquid aliud non sensibus, sed intelligentia comprehenditur: Vnde fit, ut propter euidentiā cognitionis, eam magis esse uideatur, quæ subiecta sunt sensibus: ea minime, quæ in intelligentia ratione capiuntur. sed id sciendum est, M. Tullium ad hominum protulisse opinionē, non ad ueritatē. Nam ut inter optimē philosophantes consistit, illa maxime sunt, quæ longè à sensibus segregata sunt: illa minus, quæ opiniones sensibus subministrant. Vnde etiam idem Cicero in Tymo ait, Quid est, quod semper sit, nec ullum habeat ortū: & quod gignatur, nec unquam sit: Quorum alterum, intelligentia ratione comprehenditur: alterum asserti opinioni sensus rationis expers. Hic igitur id quod semper sit, rationi adiecit. id uerò quod nunquam sit, sensibus iunxit. sed ut dictum est: corpora esse, & incorporata, non esse: non ad ueritatem, sed ad communem quorūlibet hominum opinionem locutus est. Ponit igitur exempla earum quidem rerum quæ sunt, formas quasdam corporaliū rerum: ut fundum, ædes, parietes, stillicidium, atq; id genus: quæ corporalia esse hæc ratione ostendit, quoniam cerni, tangiq; possunt. Earum uerò rerum quæ non sunt, exempla posuit, usufructu, tutelam, gentem, cæteraq; quæ sunt incorporata: quæ ex

hoc incorporea esse monstravit, quod ait ea tangi, demonstrari uel non posse, sed intelligentia atque animo comprehendi. Cur uero ea non esse dixerit, suppositum rationem, dicens, nullum quasi corpus earum reru esse, nec molem aliquam, quae feriat sensum. Quod enim corpus esse potest usucapionis? Nam ipsa quae usucapiuntur, corporea sunt: ipsa uero usucapio corporea non est. Ipsa enim per utendi consuetudinem possidendi firmitudo, quodnam corpus habere potest? Item, quod quis tutela regit, corporale est: homo namque est: ipsa uero cura tutela, atque ipsum ius alium tuendi, nihil omnino corporis habere potest. Homines quoque qui in eadem gentilitate sunt, corporei sunt: ipsa uero gentilitas, id est, communis nominis liberorum societas, ut Scipionum, Valeriorum, Brutorum, certe incorporea est: sed quaedam earum rerum incorporealis animi conceptio est, atque intelligentia, quam notionem uocauit. Ipsa enim imaginatio usucapionis uel tutela, atque intellectus incorporealis rei, notio dicitur: quam Graeci *νοησις* uocant. Diuisit igitur definitionem in has duas partes, scilicet secundum subiecti differentias: ut alias quidem esse diceret definitiones earum rerum quae sunt, id est corporaliu, alias uero rerum quae non sunt, id est incorporealiu. Hinc queri potest, quod etiam superius breuiter commemorauimus, quoniam modo definitio non inter affecta numeretur, cum omnis definitio ad aliquid esse uideatur. Idcirco enim affecta esse dicta sunt Similitudo, Contrariu, et cetera: quoniam semper ad aliquid referuntur. Quod si etiam definitio referretur ad aliquid, nec est absolute ac proprie considerationis: ea quoque inter affecta ponenda est. Sed occurritur: Quoniam ea quae affecta sunt, tanquam umbrae quaedam corpus, ita extra posita non possunt id relinquere ad quod probantur affecta: et aut omnino substantiam eorum, ad quae affecta sunt, non significant: ut contrarium, simile, et cetera: aut si quando designant, una quaedam pars intelligitur esse substantiae: uelut, genus, species, differentia. Non enim genus to-

ta subst

ta substantia est speciei: quandoquidem non solum genus speciem format, sed differentia quoque, nec differentia totam substantiam continet formae: quandoquidem non sola differentia speciem perficit, sed etiam genus. Ipsa uero species, quaedam generis pars est. At uero definitio, etsi ad aliquid est, tamen totam substantiam monstrat, atque exaequatur ei rei quam definit: et substantiam perficit: ut neque extra posita sit, sicut similitudo, et contraria: neque pars eius substantiae sit, quam definitione determinat, sed potius ipsa substantia sit. Ac de hac quidem re satis dictum est. Idem uero de partibus dici potest. Nam coniunctae partes, totum efficiunt, cuius partes sunt. Nota quoque totum signat id, quod designat: atque omnia coaequantur, et definitio definito, et partes toti, et nota rei, quam significatione declarat, si non sit uniuoca, uel aequiuoca, uel si res quae sinant, non sint multiuocae. Sane illud dubitari recte potest, cur cum dixisset duo genera esse definitionum, non ipsas definitiones partitus est: sed quae designantur, id est, corporale, atque incorporeale. Quod idcirco dictu uidetur, quia definitio, cum sit ad aliquid, ut dictum est, quandam capit ex his, quorum substantiam determinat, qualitatem.

*definiuntur

IOAN. VISORIVS.

Definitionum autem duo sunt genera. Rerum aliae sunt corporeae, aliae incorporeae. Res sunt corporeae, quae sensibus percipiuntur, id est quae uidentur, audiuntur, tanguntur. Nam, ut inquit Lucretius:

Tangere uel tangi, nisi corpus, nulla potest res. Eas uero res incorporeas dico, quae quamuis sensibus humanis non obiciantur, animo tamen cerni possunt, ut uirtus res est incorporea, eius enim nullum subest corpus: est tamen quaedam conformatio insignita et impressa in intelligentia, quam Graeci *νοησις* uocant, Latini Notionem dicunt. Res uero corporeae est, ut homo: quippe qui uideatur. Vtraque res definiripotest, ut quid sit uirtus, et quid sit homo, definimus. Stillecium, adiuu-

dium, ut inquit Festus Pompeius, est quando stille frigore concreta decidunt. est enim stillicidium aqua quæ ex tecto stillando guttatimq; cadit: id quod ex ipso nomine liquet. Nam stillicidium à stillando, & cadendo dicitur, quia distillando defluat.

Mancipium.) Mancipij multiplex est significatio, inter omnia significat hominem bello captum, & seruituti mancipatum: id quod etymologia nominis ostendit. Mancipium enim nomen est à manu & capiendo dictum. Significat insuper domini comparationem uel traditionem. Aliquando pro iure possidendi accipitur, uulgo Sefinā dicunt, unde mancipare est, quod uulgo Sefire dicitur. Nonnunquam præterea pro dominio, & metaphoricòs pro potestate & libertate sumitur: pro potestate, ut mulier in mancipio mariti est: pro libertate uerò, ut ego sum mei mancipij. Penus.) Penus omnia significat, quæ esu potatq; continentur, uel quæ eunq; ad uictum annuum, non publicum quidem, sed priuatum, domi recondita, pertinent. Tutelam.) Tutela, ut inquit Seruius Iuriconsultus, est uis & potestas iure civili data & permissa in capite libero, ad tuendum eum, qui se, suaq; per ætatem defendere non potest. Gentem.) Gens, uel, si mauis, gentilitas, eorum est, qui inter se eodem sunt nomine ab ingenus orti, quorum maiorum nemo seruitutem

Vide Gell.
Noct. Attic.
lib. 4. cap. 1.

Agnatio, seruitutis, & non sunt capite dimittit. Agnationem.) Agnatio ad eos refertur, autore Vlpiano, qui per patrem cognati ex eadem familia sunt, ita ut omnes agnati cognati sint, non contra. Nam & per matrem cognati esse possunt, quos agnatos nequam dixit. Dum Grammaticum ago, uerè or ne à professione mear recedere uidear, ut qui Dialectici personam subierim, quæ tamen sint Dialectici silentio præteream. Nam in lectione Ciceronis interpretanda, scrupulum subobsecram prætereire uideor, qui non Grammatica interpretatione, sed acuminè Dialectico non parum indiget. Dicit itaq; Cicero, non esse ea, quæ tangi demonstra-

stra

strari uel non possunt: cerni tamen animo atq; intelligi possunt: quæ nihilominus definiuntur, ut ipse tradit. At hæc nimirum pugnantia sunt. Nam quod non est, defini non potest, ut Aristoteles cap. primo libri secundi Posterioris Resolutionis testatur. Quod enim definitur, necesse est esse, uel Cicrone & Quintiliano testibus: qui tria quæstionum genera faciunt, An sit, Quid sit, & Quale sit. Primum est sane quod ulla de re queri possit, an sit, deinde ubi constiterit esse, proximum est, ut, quid sit, queratur, id est, ut definiatur. Si uerò de re & nomine conueniat, reliquum est, ut de qualitate sit quæstio. Ex his manij sum euadit, nihil defini posse, quod non sit certum, esse. quoniam igitur pacto Cicero dixit, definitionum alias esse rerum quæ sunt, alias rerum quæ non sunt: Hunc ego scrupulum tibi sic adimo. Cicero ea non esse dixit, quæ sunt incorporea: non quòd non sint, alioqui definitionem non susceperent: sed quia genus humanum maxime sensibus degit, id esse Cicero arbitratus est, quod sub sensibus cadit, eosq; ferit. Ergo, quia res incorporeæ sensibus nostris non subiiciuntur, non esse, ad est, non sentiris, dixit: sunt tamen, sed intellectu: id quod & ipse confirmat, cum inquit: Non esse ea rursus dico, quæ tangi demonstrari uel non possunt: cerni tamen animo atq; intelligi possunt.

BART. LATOMVS.

Definitionum autem duo sunt genera.) Hæc diuisio pertinet, non ad formam definiendi, sed ad res quæ definiuntur. Quare alienior est à proposito, quia non quomodo definiendum sit, sed quæ sint ea, quæ definiuntur, ostendit. Earum rerum quæ sunt,) Loquitur secundum uulgi opinionem, quod imperitus non uidentur esse ea, nisi quæ cerni tangi uel possunt. Vt fundum, ædes, parietem.) Fundus est definita pars agri, siue culta, siue inculta sit. Prædium latius patet, & tam de urbano, quam rustico, nec de solo tantum, sed etiam de edificio dicitur. Stillicidium, est qua aqua pluuia de tecto excipitur. Mancipium,

tes

Gell. Noct.
Attica. lib. 4.
cap. primo.

res est nostri domini, quæ alienari potest. Suppellex instrumentum est in domestico apparatu. Penus, omne quod ad uictum longe usionis causareponitur, præter panem & uinum, sicut definit Gellius. Vscapio, est dominum quod ex iusta & certi temporis possessione acquiritur. Tutela, est potestas in libero capite tuendi eius, qui se propter ætatem tueri non potest. Gens, est eiusdem nominis & originis coniunctio, nulla capitis diminutione interrupta, quam & familiam appellamus. Agnatio, est coniunctio per utriusque sexus cognationem. Itaq; Gens latius patet, quam Agnatio. Conformatio insignita.) Id est, imago mente concepta, ac certa proprietate distincta à cæteris rebus, quam Græci tum *ἰδέα*, tum *νόησις* uocant. Impressam aiunt, quia notionem sunt insite animis nostris, hoc est, innata, cum sint rerum uniuersalium intelligentia, quas mens nostra per se gignit. Singularium enim rerum cognitiones sensuum sunt proprie, nec, nisi à sensibus informata, ad animum transferuntur: uniuersalia intellectus facit.

Definitionum genera.) Donatus dicit: Nomen est, quod corpus aut rem significat, sic Cicero dicit: Quædam sunt subiecta sensibus, quædam non, ut domus. Reliquæ, quæ non, ut computationes & intellectus mentis. Fundus.) Agri pars. Mancipium est aliquid, quod est proprium nobis, & quarum rerum habemus dominium: dictum, quod a manu capiatur, id est, teneatur.

Penus.) Reconditorium frumenti, uini, & c. *πενος* uocant Græci, quod nos præscriptionem: certum tempus definiri quo agi debeat, postea nullam dari actionem. Agnati, qui à patre consanguinei sunt: cognati qui à matre. Conformatio.) id est, imago quæ in animo, quam Græci *ἰδέα* uocant.

CHRIST. HEGEND. *dimnary*

Quæ cerni tangi ue.) Fundus est, quicquid solo continetur. l. *questio*. ff. de uer. signific. l. Fundi appellatione. ff. eodem titulo

tulo. Aedes est ædificium, parietibus, sine stris, uaporarijs, cubiculo constans. Paries est pars ædium arimens locum à loco. Festus Pompeius Stillicidium esse dicit, cum stilla concreta frigore cadunt. Mancipium est seruus ab hostibus manu captus. §. Serui. Inst. de iure personarum. Pecudes sunt proprie, quæ gregatim pascentur: quales sunt equi, muli, asini, oues, boues, capra, sues. §. pri. Institut. de lege Aquilia. Suppellex est domesticum patris familias instrumentum. l. pri. ff. de legata suppellex est quicquid esu potius continetur. l. qui penum. ff. de penultima legata.

Si tutelam.) Tutela est uis atq; potestas in capite libero ad tuendum eum qui propter ætatem se defendere nequit, iure civili data ac permissa. §. est autem. Institut. de Tutela. Si gentem.) Id est, gentilitatem. Gentilitas est communis nominis societas, ut Scipionum, Valeriorum, Brutorum. Ita Boëtius. Esse ea dico quæ. Huc facit paragraphus pri. Institut. de Rebus corporalibus & incorporalibus. Corporales sunt, quæ sui naturæ tangi possunt, ut homo, uestis, aurum, argentum. Cicero uocat ea esse. Incorporales sunt, quæ tangi non possunt: qualia sunt ea quæ in iure consistunt, sicut hereditas, usus, iudicatus, obligationes. Cicero uocat ea non esse.

CICERO.

Atq; etiam definitiones, alia sunt partitionum, alia diuisionum. Partitionum, cum res ea, quæ proposita est, quasi in membra discerpitur. ut si quis Ius Civile dicat id esse, quod in legibus, Senatufconsultis, rebus iudicatis, Iuris peritorum autoritate, edictis magistratum, more, æquitate consistat. Diuisionum autem definitio formas omnes complectitur, quæ sub eo genere sunt quod definitur, hoc modo, Ab alienatio est eius rei quæ mancipi est, aut traditio alteri

xu, aut in iure celsio, inter quos ea iure ciuili fieri possunt.

SEVER. BOETIVS.

QVONIAM definitio ita ex subiecta re quam definit, proprietatem capit, ut tamen formam propriam non relinquat: idcirco post eas differentias definitionum, quae ab his rebus tractae sunt, quae definebantur: nunc à propria forma definitionum differentias tradit. Propria uero forma uniuscuiusque compositi in suis partibus constat. Itaque ex partibus definitionum, tales differentias docet: quod aliae definitiones per diuisionem, aliae per partitionem fiunt. Definitur enim res quae libet, dum aut eius species omnes enumerantur, aut partes. Partes uero à specie quid differant, paulò posterius dicam. Nunc exponenda arbitror Ciceronis exempla: dat enim partitionis exemplum hoc. Sit enim propositum definire, quid sit Ius Ciuile: dicemus ita, Ius Ciuile est, quod in legibus, Senatusconsultis, rebus iudicatis, Iurisperitorum autoritate, edictis magistratum, more, et equitate consistit. Lex igitur est, quam populus Centuriatis comitijs seuerint. Senatusconsultula sunt, quae fuerint Senatus autoritate decreta. Res iudicate sunt, quae inter eos qui super aliqua re ambigunt, sententia iudicum fuerint constituta: quarum exemplo ceterae quoque iudicantur. Iurisperitorum autoritas, est eorum qui ex duodecim tabulis, uel ex edictis magistratum, Ius Ciuile interpretati sunt, probate ciuium iudicij, crediteque sententiae. Edicta magistratum sunt, quae Praetores urbani uel peregrini, uel Aediles curules iura dixerunt. Mos, est quod in ciuitate solitum est fieri. Aequitas est, quod naturalis ratio persuasit. Haec igitur omnia unam formam iuris efficiunt, tanquam partes: uelut hominem caput, brachia, thorax, uenter, crura, atque pedes. Partitio est, ut ipse ait, quae unamquamque rem propositam quasi in membra discernit. Alteram uero partem definitionis, quae per diuisionem specierum fit: tali

tali monstrat exemplo. Definit enim quid sit abalienatio eius rei, quae mancipi est, dicens: Abalienatio, est eius rei, quae mancipi est aut traditio alteri nexu, aut celsio in iure, inter quos ea iure ciuili fieri possunt. Nam iure ciuili fieri aliquid non inter alios, nisi inter ciues Romanos, potest: quorum est etiam Ius Ciuile, quod duodecim tabulis continetur. Omnes uero res, quae abalienari possunt, id est, quae à nostro, ad alterius transfere dominium possunt, mancipi dicuntur. Mancipi res ueteres appellabantur, quae ita abalienabantur, ut ea abalienatio per quandam nexum fieret solemnitate. Nexus uero est quaedam iuris solemnitas, quae fiebat eo modo, quo in Institutionibus Caius exponit. Eiusdem autem Caii libro primo Institutionum de nexu faciendo, haec uerba sunt: Est autem mancipatio, ut et supra quoque indicauimus, imaginaria quaedam uenditio: quod ipsum Ius proprium Rom. est ciuium. eaque res ita agitur, adhibitis non minus quam quinque testibus ciuibus Rom. puberibus: et praeterea alio eiusdem conditionis, qui libram aeneam tenet, qui appellatur Libripens. is qui mancipium accipit, et tenens ita dicit, Hunc ego hominem ex iure Quiritium meum esse aio, idque mihi emptus est hoc aere, aeneaque libra. Deinde aere percussit libram: idque et dat ei à quo mancipium accipit, quasi pretij loco. Quaecumque igitur res lege XII. TABVL. aliter, nisi per hanc solemnitatem abalienari non poterant, sui iuris autem ceterae res, nec mancipi uocabantur. Eadem uero etiam in iure cedebantur. Celsio uero tali fiebat modo, ut secundo commentario idem Caius exposuit: In iure autem celsio fit hoc modo, Apud magistratum pop. Rom. uel apud Praetorem, uel apud Praesidem provinciae, is cuius in iure creditur, rem tenens ita iudicat, Hunc ego hominem ex iure Quiritium meum esse aio. Deinde postquam hic iudicauerit, Praetor interrogat eum, qui credit, an contra iudicat: quo negante, aut tacente: tunc ei qui iudicauerit, eam rem addit: ita idque legis actio uocabatur. Res igitur, quae mon-

Nex

celsio

api

cipi sunt: aut nexu, ut dictum est, abalienantur, aut in iure cessione. Has autem solemnitates quasdam esse iuris, ex superioribus Caij verbis ostenditur. At si ea res que mancipi est, nulla solemnitate interposita tradatur: abalienari non poterit, nisi ab eo, cui traditur, usucapiatur. Quæ cum ita sint, recte definita est secundum diuisionem ab alienatio rei mancipi, scilicet quæ aut nexu traditione, aut in iure cessione perficitur. Nam pura traditione, ab alienatio rei mancipi, non explicatur. Species uero has esse, non partes, hinc intelligitur: quia si quis nexu ab alieno rem mancipi, id quod suum fuit, in alterius potestatem pleno iure transtulerit. Quod si etiam in iure cedat: plenum ab alienationis ius erit. Vbi autem plenum nomen eius, quod diuidunt, partes suscipiunt: illud genus, & has species esse, paululum quoque Dialectica cognitione imbutus intelligit. Quæ cum ita sint, diuisit Cicero definitionem in duas partes: unam, quæ partium enumeratione fieret, alteram, quæ per partium diuisionem. Vtraque uero definitio, partes enumerat: sed hoc interest, quia hæc quidem species, illa uero membra partium. Hic suboritur quæstio ualde difficilis. Nam si definitio est etiam partitio: mirum uideri potest, quemadmodum alter sit à definitione locus, alter à partium enumeratione: quæ res maximam confusionem præstat. Nam cum superius in locorum enumeratione, alter à definitione locus, alter sit à partium enumeratione propositus: cumque nunc enumerationem partium, uel diuisionem, definitionis species esse confirmet: non est dubium, quin cum idem sit partium enumeratio, quod definitio: (idem namque est species quod genus: idem locus sit à definitione, qui est à partium enumeratione. Cuius quæstionis ualde difficilis, facilius absolutio est, si definitionum ipsarum formas, ac distantias colligamus. Multis namque fieri modis definitio potest: inter quos unus est uerus atque integer definitionis modus, qui etiam substantialis dicitur: reliqui per abusionem definitiones uocantur. De quibus omnibus paulo posterius in-

tegr

tegram faciam diuisionem. Nunc in communem sic differam. Nam quia omnis definitio explicat, quid sit id quod definitur: explicatio autem fit duobus modis, uno quidem, cum pro re nuncupata cognita, planius aliquid afferitur: alio uero, cum sit quædam partium enumeratione. de prioribus quidem modo, posterius. Nunc uero de enumeratione partium ita dicendum est, quod omnis definitio, quæ per partium enumerationem fit, quasi quædam partitio recte intelligitur. Dictum est, id quod in nomine cõfuse significaretur, in definitione, quæ fit enumeratione partium, aperiri, atque explicari. Quod fieri non potest, nisi per quarundam partium nuncupationem: nihil enim dum explicatur oratione, totum simul dici potest. Quæ cum ita sint: cumque omnis huiusmodi definitio, quædam sit partium distributio: quatuor id modis fieri potest. Aut enim substantiales partes explicantur, aut proprietatis partes dicuntur, aut quasi totius membra enumerantur, aut tanquam species diuiduntur. Substantiales partes explicantur, cum ex genere ac differentijs definitio constituitur: Genus enim quod singulariter prædicatur: species totum est. Id etiam genus sumptum in definitione pars quædam fit. Non enim solus speciem complet, nisi adiiciantur etiam differentie: in quibus eadem ratio, quæ in genere est. Nam cum ipse singulariter dicatur totam speciem claudant: in definitione sumptæ, partes species sunt: quia non solum speciem quidem esse designant, sed etiam genus. Huius exemplum est, Homo est animal rationale, morale. Cum ergo tota definitio homini conueniet, totiusque definitionis partes sint, tum Animal, tum Rationale, tum Mortale: ipsius hominis partes esse uidentur singula, quæ eiusdem definitionis partes sunt. Hæc igitur proprio nomine, De definitio nuncupatur. Itæ est illa definitio, quando in unum accidentia colliguntur, atque ex his unum aliquid efficitur: & est ueluti quædam partium enumeratio, non in substantia, sed in quadam accidentium collectione posita, huius exemplum est. Animal est, quod

o

moueri

moueri propria uoluntate possit. Animali namq; & motus est accidens, & uoluntas, & possibilitas: sed hæc iuncta per se iunct animal, non substantialiter constituentia, sed per quædam accidentia designantia, quæ animalis quasi quædam partes sunt. & hæc, Descriptio nuncupatur. At si non accidentia rei, sed quasi membra quædam dicimus, ex quibus componitur atq; coniungitur, atq; inde definitionem facere tentemus: hoc modo dicemus, Domus est quæ fundamentis, parietibus, tectisq; consistit. Hæc membra quædam sumpta sunt ad definitionem, quibus res tota coniungitur: & hæc uocatur, per enumerationem partium definitio. At si quis ita definiat, ut non in definitione ponat membra, sed species: à diuisione specierum definitio nuncupatur. uelut si quis hoc modo pronunciet, Animal est substantia, quæ uel sensu tantum, uel sensu & ratione nitatur. Hæc igitur quatuor à se differre manifestum est. In ea namq; definitione, quæ per substantiales partes efficitur, singule partes maiores esse uidentur: ei substantialiter uniuersaliores ab ea re, quæ definitur. ut animal, maius ab homine. Morale etiã atq; rationale, singula hominis transgre diuntur naturã, quæ in uniuersalientia, eisdem quo sigillatim maiora sunt, coequantur. Accidentia uerò quæ in definitione ponuntur, omnino à substantiæ ratione distincta sunt. In ea quoq; definitione, quæ ex partium enumeratione perficitur, talia sunt quæ enumerantur, ut singula totius definiti nomen capere non possint: atq; idcirco eadem minora sunt: ut fundamenta non possunt domus uocabulo nuncupari, & fundamenta domo minora sunt, iteq; cæteræ partes. At uerò in ea definitione, quæ per diuisionem fit, singule quidẽ partes tota ea re quæ definitur, minores sunt: totum tamẽ definiti rei nomen, excipiunt. ut rationale nomẽ capiti animalis, eodem modo irrationale. Quibus ita discretis, quotiescunq; ab ea definitione, quæ per substantiales partes efficitur, uel ab ea quæ per accidentium enumerationem colligitur, argumentatio fit à definitione, id est, à toto tractum dicitur

dicitur argumentum. Quoties uerò ab ea, quæ uel per membrorum enumerationem, uel per specierum diuisionem perficitur argumentatio fit, ab enumeratione partium argumentum ductum esse perhibetur. Sed M. T. quia ita partitione definitionis ingressus est, etiã hæc interposuit, quæ nõ ad definitionem, sed ad enumerationis partium locum pertinebat. Huius uerò rei argumentum est: quia cum post de eisdem locis latus tractans, de enumeratione partium loqueretur: nullã aliam enumerationem partium posuit, nisi eam, quam nunc definitionis speciem dixit. Nec tamen est ar bitrandum, omnem partitionem definitionis locum posse obtinere: ut si quis sic dicat, fundamenta, parietes, & tectum domus est: id non esse necesse. potest namque esse porticus publicis usibus destinata, potest item aliud quodlibet, ut theatrum, quod propter sonitus ampliores exhibendos tegi solet. Sed id nunc intelligere nos oportet, posse per partitionem aliquid sepe definiri. cum partium illa collectio unam rem tantum possit efficere. ut si nihil esset aliud, quod fundamenta, parietes, atq; tectum posset habere, nisi domus: iure definitio facta esse uideretur: Domum esse, quam fundamenta, parietes, tectumq; perficerent.

IOAN. VISORIVS.

Atque etiã definitiones alix sunt partitionũ, &c.) Quid diuisio, quid rursus partitio sit Quintilianus lib. septimo, breuiter ostendit: qui sic ait: Diuisio est plurimum rerũ in singulas, Partitio uerò singularum in partes discretus ordo. Ut hic sit sensus: Diuisio est generis in formas distributio. Partitio totius in partes sectio est. Breuè itaque per partitionem definitio, si res definienda in membra sua discretur, ut si Rhetoricen definias, dices: Rhetorice est inuenientiã, disponendi, eloquẽdũ cum firma memoria & actionis dignitate peritia. Rhetorica, totum est quod definitur. Eius partes sunt inuentio, dispositio, & cæteræ per quas definitio fit. Huius generis definiendã Quintilianus cap. x. libro. v. meminit. Per definitionem uerò definiens, si

o 2 formas

formas omnes definiti generis, oratione tua complectaris: Vt, Rhetorica est demonstrandi, deliberandi, & iudicandi scientia: Rhetorica genus est definitum, cuius formæ sunt demonstratio, deliberatio, & iudicium. Vt si quis Ius Civile dicat.) Cicero Ius Civile per partitionem definit. Iuris enim civilis partes & quasi membra recenset, quæ sunt, lex, senatusconsultum, res iudicata, iuris peritorum autoritas, editum magistratum, mos, & æquitas: quibus totum Ius Civile, tanquam suis partibus, constat. Huius autem definitionis hic est sensus. Ius civile aut scriptum est, aut non scriptum. Sub iure scripto sunt leges, plebiscita, edicta Prætorum, placita Principum, responsa sacerdotum. Sub iure non scripto mos, & æquitas continentur. Cicero plebisciti non meminit in partibus Iuris Civilis enumerandis: sed sub lege complexus est, neque iniuria. Nam plebiscitum lex est tribunitia. Insuper placitorum Principum non meminit, nec immerito. Consulibus enim rem publicam gubernantibus imperium Romanum non unius Principis arbitrio, sed autoritate Senatus regeretur. A Cesare autem Dictatore oppressa republica languere Senatus autoritas, ac deinde post Augustum interire etiam cepit. Quo demum tempore omnia unius Principis arbitrio regi ceperunt. Deinde neque responsa sacerdotum expressit, sed sub iuris peritorum autoritate continetur. Addidit contrario Tullius res iudicatas inter partes Iuris Civilis, quas tamen Iustinianus in Iure Civili definendo præterijt, nec expressit. Nunc particulas definitionis explicemus, & primum quid sit lex dicamus. Lex (ut inquit Gellius) est generale iussum totius populi rogatum magistratu. uel ut Iustinianus definit, Lex est ius quod populus interrogante magistratu Senatorio, uel ut Cōsule, constituit. Boetius ita describit: Lex est, quam populus centuriatis comitijs sciuerit. Sed Boetij pace dixerim, non omnes leges centuriatis comitijs sciuntur. Earum enim aliæ (ut inquit Budæus) centuriatæ sunt, aliæ uero curiatæ. Curiatæ dicuntur leges, quæ comitijs

Gell. Noct.
Att. libro 10.
cap. 20.

mitijs curiatæ, id est, tributim, uel, quod perinde est, per tribus coactis, feruntur. Centuriatæ sunt, quæ centuriatis comitijs, id est, per diuisionem ex censu & ætate distributis rogantur. Plebiscitum, ius est scriptum quod plebs plebeio magistratu interrogante, uel ut Tribuno, sciuit, id est, decreuit & iussit. Cicero tamen nomine Legis (ut diximus) plebiscitum comprehendit. Nam lege Horatiana (ut Iustinianus ait) plebiscita pro legibus haberi coacta sunt. Quo fit ut legum aliæ consulares sint, aliæ tribunitiæ. Consulares quæ ab soluta æque dicuntur. Tribunitiæ uero quæ communi nomine plebiscita uocantur. Senatusconsultum ius est, quod Senatus statuit. Nam cum populus Romanus usque adeo creuisset, ut unum in locum legum ferendarum gratia congregari non posset, placuit uice populi Senatum consultum, ita ut quod Senatus decreuisset, perinde ac si populus decreuisset haberetur. Responsa sacerdotum, sunt sententiæ & opiniones eorum, quibus iura condere fas erat. Nam antiquitus nonnulli erant qui publice iura interpretabantur, quibus a Cesare ius respondendi indultum est: unde Iuriscōsulti uocabantur: quorum opiniones tantum autoritatis habebant, ut ab illis iudici recedere nuncquam liceret. Placita Principum uocamus, quæ cuique Principi placuit constitere. nam ea pro legibus habentur, cum populus omne suum ius & potestatem ad principes transtulerit. dicta magistratum, pro iure honorario sumuntur: quia hi qui gerunt magistratus, id est, magistratus (ut sunt Prætores) illi autoritatem dederunt. Superiora omnia sub iure scripto sunt. Ex non scripto ius uenit, quod usus approbavit. nam mores uentium consensu probati, legis pondus habent. Est autem Mos (ut ait Budæus) observatio quædam non lege, sed iudicio & opinione firmata. uel (ut Iulius Festus definit) Mos est institutum patrum ad religiones & ceremonias maiorum pertinens. Institutum uero uoco, ius non scriptum, quod certum tamen auctoritate habet, præclarum aliquem uirum, quæ imitari reliqui non erubescant.

falleri uirum bono
loco qui uocati sunt
pompilio. i. ce. leges
condere, uarijs
quædam. hoc ad
facilem accessu
re datus respon
dendi de p. hoc
releat conuenit
hoc. n. per romam
ore potuit uocari